

Euskal aurrizkiak

Xabier Amuriza

— Gauza jakina da euskerak apenas dadukala, edo ez zaio-la edukitzen utzi, aurrizkirik, atzizkiekin ahal bezala moldaturik. Inguratzen gaituzten hizkuntza nagusi guztietan, ordea, garrantzia berdintsua dute atzizkiek eta aurrizkiek (zeintzuekin ez baitute zer-ikusirik atze-uzkiek eta aurre-uzkiek). Teoriaz, gabineteko linguistikaz, pentsa liteke euskera bere baliakizun propioez moldatzea, edo bere aurrizki propioak asmatzea. Praktikan ordea, honek ez luke zentzurik. Anitz aurrizki arrotz baina beste hizkuntzetan komun onartu beharra hain gauza agiria eta begien bistakoa da non ez baitu arrazoiketan hastarik ere merezi.

— Hala ere, anitz aurrizkiren onarpena teoriaz emanik ere, kontuzko hauzi bat zaiku, eztabaida sakonik behar duena. Baina bueltarik ez duena da hauziari belarrietatik oratu beharra nolabait. Horrexegatik ausartu gara lan-oinarri arras probisional hau azaltzera, gaiari dagozkion erreserba guztien jakile, kritikatu eta osatua izan dadin helburuz.

— Hitz zerrendetan hiru erdera ematea —gaztelera, frantses eta ingeles— ez da pedanteriarren, aisa ulertzeko arrazoi haundiengatik baino. Gaztelera eta frantsesa erdi erdian hariturik gaduzkaten hizkuntza nagusiak dira, nahi eta ez kondizionatzen gaituztenak euskera eta guzti beste mundura joan nahi ez badugu. Ingelesak aparteko interesa daduka euskera-

rentzat, alde batetik latindar kizkuntzez beste etorki batekoa delako eta bestetik eta batez ere euskerarekin kidetasun haundiak dituelako. Ingelesak nola jokutzen duen hautematea eta begiratzea linguista edo linguistatzako guztien arrazoiak baino fidagarriago da puntu askotan eta inportanteetan.

— Lan hau gazteleratik hasita egin badugu, arrazoi sinple bategatik izan da, alegia, gaztelera bakarrik ezagutzen dugula ondo. Frantsesa eta ingelesa denon artean apur bat jakin arren, hiztegiekin moldatu behar.

— Lan hau ez da hiztegi bat, haztaketa bat, tentaketa bat baizik. Aurrizki batzutan (zori-onez inportanteenetan) segurantzaz dezentea sentitzen da. Beste batzutan ordea, komediak daude. Aurrizki arrotz bat hartu beharrekoa dela konbentziturik ere, euskal atzizkiekin amaierak ematean etab, nor-bera ere lotsatzeko moduko hitzak ateratzen dira inoiz. Lan honetan hitz bat baino gehiago dagoke hemendik lasterrera geuri ere lotsa emanen daukuna. Inoiz, egia aitor, euskal zerrendari dagokion hitza areago jarri da zeozer imintzeagatik, konbentzimenduz baino. Errazena, jakina, konpromisoko hitzak mahainpera botatzea da, zakurrak edo katuak sekula gehiago ez ikusteko lekura eraman ditzan. Goizean aharrausi eta iluntzean zintz egiteko hitz guti behar da behar ere. Baina aski da semaforo bat zer den esplikatzen hastea dozena bat hauetariko hitz berehalaxe aurkitzeko. Zertan esanik ere ez libururen bat itzultzea-edo bururatuz gero. Batek ezin dezake zain egon gaztelera edo ingelesa bezalako hizkuntza hazi bat trumoi artetik erori arte. Nahi bezala ezin bada, ahal bezala irten behar zuletik, bitartean hitz egin behar baita, idatzi egin behar baita. Hizkuntza lege nagusietarik bat da hau ere. Beraz lan hau probisionala dela esateak edozein aurreratzetarako zabalik dagoela esan nahi du. Bestela zentzugabekeria litzateke arlo honetan probisionaltasunik aipatzea, probisionalki hitz egitea edo hizkuntza probisionala zentzugabekeria litzatekeen bezala.

— Lan honek baliorik badu, osoan harturik duke. Zati bat osoarekin zer-ikusirik gabe irakurtzeak ez du kasu askotan balio, ohar guztiak hor-hemen sakabanaturik baitoaz. Egin zitezkeen bestetara ere, ohar jeneral guztiak aurretik batera eman

eta gero aurrizki bakoitzean berari dagozkionak bakarrik. Egin bezala egin badugu, ohar jeneralak honela giharre gehiago eta konkretago dadukatela usterik izan da. Nork-berak nahi bezalako umeak egiterik asmatzen ez den bitartean bidezko da honelako lan tutu bat behintzat nor-berari gogoak ematen dion bezala egitea.

I

UKAPEN - ALDERANTZITASUN - GABETASUN

Hiru aurrizki haundi daude ukapena, alderantzitasuna edo esanahiaren azpikoz goratzea eta gabetasuna edo pribazioa adierazten dutenak: A, DES eta IN. Ingelesez IN-en ahizpa da UN. DES esatean, jakina, beste hiru barianteak ere gain-ulerturik daude: DIS, DE, DI, ingelesez Dis delarik nagusi eta ez DES. Frantsesak eta ingelesak NON ere asko darabilate ukapena eta alderantzitasuna adierazteko.

Hitz zerrendekin abiatu aurretik, ohar inportante bat. Sailketa hau, hitz sailen banaketa hau inoiz arbitrario samar irudi dakikeo irakurleari, hitz batzu sail batean baino bestean, edo bietan hobeto leukeela-eta. Ba dago egon ere zerbait arbitraritasunik. Alde batetik ez du burua apurtzerik merezi hitz bakoitza sail zehazki definituetan jarri nahiz, akaso orduan hitz bakoitzarekin egin beharko baikenuke sail bana. Sail hauen indarra —edo ahultasuna— hitzen bakoitzasunean baino areago denen osotasunean dago.

Ba dago beste konturik ere, alegia, ukapenaren, alderantzitasunaren eta gabetasunaren arteko mugak sarritan ez daukela zehazki bereziak. Hitz asko berdin sar liteke sail batetan nahiz bestetan, nondik begiratzen zaion egonik aldea. Esaterako, zer da DESOHORE, ohorerik eza edo ohoregabetasuna, ala ohorearen ukapena edo ez-ohorea, ala ohorearen kontrakoa

edo alderantzia? Dударик ere ez berdintsu dela batetara nahiz bestetara definitu.

Hona beste gabe hitz sailak. Akaso ondoren ohar morderik hastea hobe litzateke eta gero irakurri sailak. Bide batez nork bere askatasuna tenta dezake nahi duen lekutik hasirik, nahi ez duen lekuan ez bukatzekotan.

A

Dela ukapen, dela alderantzitasun, dela gabetasun, A honekin aurrizkituriko hitzik gehienak beste gabe onartu beharrekoak dira, hala sustantiboetan nola adjetiboetan.

Abiogenesisia	Abiogénese	Abiogenesis	Abiogenesisia
Abulia	Aboulie	Ab(o)ulia	Abulia
Acinesia	Acinesie, Acinese	Acinesia, Akinesia	Azinesia
Adinamia	Adynamie	Adynamia	Adinamia
Afasia	Aphasie	Aphasia	Afasia
Afonía	Aphonie	Aphony	Afonia
Agnesia	Agénésie	Agnesis	Agnesia
Agrafia	Agraphie	Agraphy	Agrafia
Alergia	Allergie	Allergy	Alergia
Amoralismo	Amoralisme	Amoralism	Amoralismo
Apirexia	Apyrexie	Apyrexia	Apirexia
Apsiquía	Apsychie	Apsychia	Apsikia
Arritmia	Arrythmie	Arytmia	Arritmia
Asimetria	Asymetrie	Asymmetry, Unsymmetry	Asimetria
Asistolia	Asystolie	Asystolie	Asistolia
Astenia	Asthenie	Asthenia	Astenia
Ataraxia	Ataraxie	Ataraxia	Ataraxia
Ateísmo	Atheisme	Atheism	Ateismo
Atonía	Atonie	Atony	Atonia
Abúlico	Aboulique	Abulic	Abuliko
Aclínico	Aclinique	Aclinic	Akliniko
Acromático	Achromatique	Achromatic	Akromatiko
Afono	Aphone	Aphony	Afono
Alitúrgico	Aliturgique	Aliturgic	Aliturjiko
Amoral	Amoral	Amoral	Amoral
Amorfo	Amorphe	Amorphous	Amorfo
Anodino	Anodin	Anodyne	Anodino

Anormal Acatólico	Anormal Acatolique	Abnormal Not catholic	Anormal Akatoliko, Ez-katoliko
Atono	Atone	Atonic, Unaccented	Atono
Atóxico	Atoxique	Not paissonous	Atoxiko, Ex-pozointsu

DES

Sail honetan DES-ek gehienez ukapena edo alderantzitazuna esan nahi du. Hauxe da akaso DES-en sailik hedatsuena, zienetarako dudarik gabe DES onartu behar baita.

Decrecer	Decoitre	To decrease	Deshazi
Desaconsejar	Desconseiller	To dissuade	Deskontseilatu, desaholkatu
Desacostumbrar	Desacotumer	To disacustom	Desohitu
Desadornar	Deparer	To disadorn	Desapaindu
Desamortizar	Desamortir	To disentaile	Desamortitu
Desarmar	Desarmer	To disarm	Desarmatu, Harmagabetu
Desaparecer	Disparaitre	To disappear	Desagertu
Desatender	Dedaigner	To disregard	Desaditu
Dscalificar	Disqualifier, dequalifier	To disquility, To unquacity	Deskalifikatu
Descifrar	Dechiffrer	To decipher	Dezifratu
Descomponer	Deranger	To discompose, To disarrange	Deskonposatu
Desconectar	Disconnecter	To disconnect	Deskonektatu
Descubrir		To discover	Desestali,
Desembarcar	Debarquer	To disembark	deskubritu
Desempaquetar	Depaqueter	To disjoint	Desenbarkatu
		To unjoint	Despaketatu
Desenterrar	Deterrer	To disinter	Desehortzi
Desesperar	Desesperer	To despair	Desesperatu
Desfavorecer	Disgracier	To disfavour	Desfaboratu
Dshidratar	Dehydrater	To dehydrate	Deshidratatu
Deshinchar	Degonfler, Desenfler	To deflate	Deshaunditu
Desinflar	Desenfler	To deflate	Despuztu, hertu
Desilusión	Desillusion	Disillusion	Desilusio
Desintegrar		To desintegrate	Desintegratu
Desleal	Deloyal	Disloyal	Desleial
Desnacionalizar	Denationaliser	To desnationalize	Desnazonaldtu

Desobligar Desorden	Desordre Affranchir	To disoblige Disorder	Desbehartu, Desobligatu
Desorganizar Despoblar	Desorganiser Depeupler	To disorganize To depopulate To dispeople	Desordenu Desantolatu, desorganizatu Desbiztandu, despopulatu
Desposeer	Deposeder	To dispossess	Desjabetu, gabetu
Desusar	Deshabituer	To disuse	Desusatu, deserabili
Desventaja Discontinuo Discorde	Desvantage Discontinuo Discordant	Disadvantage Discontinued Discordant Disagreed	Desabantail Desjarraiki
Disfavor	Defaveur	Disfavour	Desakort Desfabore, desmesede
Disímil	Dissemblable	Dissimilar	Desberdin, desantzeko
Desatar	Denouer	To untie	Deslotu
Descolgar	Dependre	To unhang	Deseskegi
Desencuadernar	Dereliev, debrocher	To unbind	Deskuadernatu
Desengañar	Detromper	To undeceive	Desenganatu
Deshacer	Defaire	To undo	Desegin
Deshonesto	Deshonnete	Inmodest, Iewd	Deshonest
Despegar	Detacher, Desceller	To unstick	Desatxiki
Destapar	Deboucher, debonder	To uncover	Desestali
Destejer	Detisser	To unweave	Desirun
Destiempo(a)	Contretemps(a)	Untimely	Desgarai, ez-ordu
Destorcer	Detordre	To untwist, To uncurl	Desokertu
Desamor	Manque d'amour	Disaffection	Desmaitasun, desamorio
Desconfiar	Se defier Se mefier	To distrust	Desfidatu
Descoser	Decoudre	To rip	Desjosi
Descuento	Escompte	Discount	Deskontu
Desendiosar		To undeify	Desjainkotu
Desenfadar	Defacher	To abate anger	Deshaserretu
Desgravar	Degrever	To thresh, to flai	Desgrabatu, desastundu
Desmandar	Decommander Contremander	To countermand	Desagindu
Desmontar	Deboiser	To clear awood	Desmontatu
Desnaturalizar	Denaturer	To change the nature of	Desnaturatu, desnaturaldu
Disconforme	Non conforme	Discordand	Deskonforme

Desandar	Rebrousser chemin, Revenir	To retrace	Desibili
Desaprovechar	Negligier	To misspend	Desprobetxatu
Desestimar	Mesestimer	To contemm	Desestimatu, gaitzetsi
Deshora	Heure hindue	After-hours	Desordu, ez-ordu
Deslucir	Ternir	To tarnish	Desluzitu
Desterrar	Bannir, exiler	To banish	Desherritu, Herbestetu

IN

1. IN-ek ukapena edo alderantzitasuna esan nahi due-
nean, EZ eta DES daduzkagu.

Imprudencia	Imprudence	Imprudence	Dezuhurtzia, inprudentzia
Incompleto	Incomplet	Inccomplete	Ez-oso, desoso
Inconstancia	Inconstance	Inconstancy	Desiraupen, inkonstantzia
Inculto	Inculte	Incult, uncultivated	Ez-jakin, inkulto
Inepto	Inepte	Inept, unapt	Ez-gai, moldagaitz
Inexacto	Inexact	Inexact	Dezehatz
Inhumano	Inhumain	Inhuman	Desgizakor, ez-gizazko
Insuficiencia	Insuffisance	Insufficiency, -cy	Ez-askitasun
Incumplimiento	Inaccomplissement	Non-compliance	Ez-betetze, deskonplimendu
Inaudito	Inoui	Unheard	Ez-aditu, entzungabe
Incierto	Incertain	Uncertain	Dezihur, ez-zihur
Incógnito	Inconnu	Unknown	Ez-ezagun, desezagun
Incumplido	Non accompli	Unfulfilled	Ez-bete, deskonplitu
Indigno	Indigne	Unworthy	Ez-din
Innatural	Qui n'est pas naturel	Unnatural	Ez-natural, desnatural
Inusitado	Inusité	Unusual	Ez-ohitu, ohigabe
Incapaz	Incapable	Awkward	Ez-gai, deskapaz
Incómodo	Incommode	Troublesome	Deseroso

1. Sail honetan IN-dunak osoan hartzen dira aurrizkitik aparte, hitz oso bezala, ez baitirudi IN euskal aurrizki solteztat, autonomotzat hartu behar denik.

Imparcial Imperfecto Impersonal	Impartial Imparfait Impersonnel	Impartial Imperfect Impersonal	Inpartzial Inperfet Inpertsonal, ez-pertsonal
Implicito Impolítico	Implicite Impolitique	Implicit Impolitic	Implizito Inpolitiko, ez-politiko
Incoherencia Incomunicado	Incoherence Incommuniqué	Incoherence Incommunicated	Inkoerentzia Inkomunikatu, deskomunikatu
Incontinencia	Incontinence	Incontinence	Inkontinentzia, deskontinentzia
Indeterminado	Indeterminé	Indeterminate	Indeterminatu, ez-determinatu
Ineficaz	Inefficace	Inefficacious	Inefikaz, desefikaz
Inmaterial	Inmateriel	Immaterial	Inmaterial, materiagabe
Inmoral Inorgánico	Inmoral Inorganique	Inmoral Inorganic	Inmoral Inorganiko, ez-organiko
Intolerancia	Intolerance	Intolerance intoleration	Intolerantzia, ez-tolerantzia
Incivil Inconsciente Inconstitucional Injusto Incapaz Incultura	Incivil Inconscient Inconstitutionel Injuste Incapable Inculture	Uncivil Unconscious Unconstitutional Unjust Awkward Want of culture	Inzibil Inkontzient Inkonstituzional Injusto, bidegabe Inkapaz, deskapaz Inkultura, ez-jakintza

GABETASUN EDO PRIBAZIO

Gabetasuna adierazteko ere lehengo hirurak daude eta gainera EX.

A

1. Aurrizki honi, gabetasuna zehazki esan nahi duen ad-jetibo batzutan, GABE dagokio ondoen, nahiz eta hemen datozen hitzak oso komunak izan.

Acarpo	Acarpe	Acarpous	Frutugabe
Acéfalo	Acephale	Acefalous	Burugabe
Acleido	Acleidien	Acleidian	Kabilagabe, akleido
Acotiledóneo	Acotyledone	Acotyledon(ous)	Gingilagabe
Aptero	Aptere	Apterous	Hegalgabe

2. Beste batzutan bieri eutsi behar zaie. Goikoetan ere hauxe berau esatea akaso onen. Gehienez bitasun honen alde dago arrazoirik gehien.

Afónico	Aphonique	Aphonic	Afoniko, bozgabe
Anónimo	Anonyme	Anonymous	Anonimo, izengabe
Asexual	Asexué, asexual	Asexual	Asexual, sexogabe

DES

Aurrizki honek gabetasuna esan nahi duenean, bi baliakizun daduzkagu: DES bera eta GABE-GABETASUN.

Desacreditar	Discrediter	To discredit	Desospetu, ospegabetu
Desagradar	Desagreer, deplaire	To displease	Desatsegín izan
Desagrado	Desagrement Deplaisir	Dislike, discontent	Desatsegín, desplazer
Desanimar	Decourager	To discourage	Desadoretu, adoregabetu
Desarmar	Desarmer	To disarm	Desharmatu, harmagabetu
Desautorizar	Desautoriser	To disauthorize	Desbaimendu
Descarnar	Decharner	Disfleish, unfleish	Desharagitu, haragigabetu
Descolorar	Decolorer	To discolour	Deskoloratu, kolorgatu
Descorazonar	Decourager	To discourage	Bihozkatu, desbihoztu
Desfigurar	Defigurer	To desfigure	Desitxuratu, itxurgatu, desfiguratu
Desgana	Degout	Disgust	desgogo, gogogabe, gogo-gaitz
Deshojar	Defeuller	To defoliate To disleaf	Hostokatu, desostotu
Deshonra	Deshonneur	Dishonour	Desohore, ohorekabe
Destronar	Detroner	Dethrone	Destronatu, tronugabetu
Desuncir	Deteler	Disyoke, unyoke	Desuztatu, uztargabetu
Disgusto	Degout	Disgust, sorrow	Atsekabe, desgustu

Desamoldar	Deformer	To unmold	Desmoldatu, deseratu
Desacostumbrado	Inaccotumé	Uaccostumed	Ohigabe, ez-ohitu, desohitu
Descasar	Demarier	To unmarry	Desezkondu, ezkongabetu
Desdicha	Malheur	Missfortune Unhappiness	Zorikabe, zori-gaitz
Desembridar	Debrider	To unbridle	Desbridatu
Desherrar	Deferrer	To unchain	Desferratu, ferragabetu
Deshuesar	Desosser	To (un)bone	Deshezurtu, hezurgabetu
Despreocupación	Insoncience	Unprejudice Non-prejudice	Arduragabetasun, desardura
Desaceitar	Deshuiler	To take offoil	Desoliotu, oliogabetu
Desadeudar	Acquiter les dettes	To pay debtes	Zorgabetu, Des-zorpetu
Desalar	Dessaler	To take out the salt of	Gesatu, desgazitu, gatzgabetu
Desangrar	Saigner	To bled	Desodoldu, odolgabetu, odolustu
Desarraigar	Derraciner	To eradicate	Errokatu, deserrotu
Descreído	Incredule	Incredulous	Sinesgabe, sinesgaitz
Descuidado	Negligent	Negligent	Axolagabe, ezaxol
Desempolvar	Depoudrer	To dust	Hautsgabetu, deshaustu
Desgrasar	Degraisser	To remove grease	Deskoipetu, desurindu, koipegabetu
Despiadado	Impitoyable	Ruthless	Urrikigabe, gupidagaitz
Destetar	Sevrer	To wean	Desugaztu, desdritu, ditigabetu
Desvergonzado	Devergonde	Shameless	Lotsagabe

IN

Honek ere gabetasuna garbi adierazi nahi duenean, GABE-BAGETASUN dadukagu, edo GABEKO adjetiboa sustantiboaren aurretik badoa: "hitz arrazoigabeak" edo "arrazoi gabe" hitzak.

Incorporal	Incorporel	Incorporeal	Gorputzgabe
Incorrupción	Incorruption	Incorruption	Ustelgabetasun
Incorrupto	Incorrumpu	Incorrupt	Ustelgabe
Incruento	Non sanglant	Incrucial	Odolgabe
Inculto	Inculte	Incult, uncultivated	Eskolagabe, inkulto
Ininterrumpido	Ininterrompu		Etengabe
Inmenso	Immense	Immense	Neurrigabe
Intacto	Intact	Intact	Ukigabe
Invalidar	Invalider	To invalidate	Baliogabetu, inbalidatu
Invicto	Invaincu	Unbeaten	Bentzugabe, menderagabe
Involuntario	Involontaire	Involuntary	Nahigabe
Irracional	Irrationnel		Desarrazoizko, irrazional
Implume	Implume, deplumé	Unfeathered	Lumagabe
Imprevisto	Imprevu	Unforesen	Ustegabe, ez-usteko
Inaudito	Inoui	Unheard	Entzungabe
Incógnito	Inconnu	Unknown	Ezagungabe, ez ezagun
Inconcluso	Inachevé	Unconcluded	Bukagabe
Ineducado	Impoli, inapprivoisé	Uneducated	Hezigabe
Infeliz	Malheureux	Unhappy, unlucky	Zorigabe
	Injuste	Unjust	Bidegabe, zuzengabe, injusto
Injusto			Helgabe
Inmaduro		Immature	Merezigabe
Inmerecido	Immerité	Unmerited	Gatzagabe, gesa
Insubstancial	Insubstantiel	Unsubstantiel	
Inadvertido	Inaperçu	Careless, inadvertent	Ohargabe, konturagabe
Inalámbrico		Wireless	Harigabe
Incoloro	Incoloré	Colourless	Kolorga, kolor(e)gabe
Incompasivo	Impitoyable	Pitiless	Urrikigabe
Inerme	Inerme, desarmé	Unarmed, weaponless	Harmagabe
Informe (adj.)	Informe	Shapeless, unformed	Formagabe, eragabe
Ingrato	Ingrat	Thakless, ungrateful	Eskergabe
Innominado	Innomé, innommé	Nameless	Izengabe
Inodoro	Inodore	Innominaté	
		Scentless	Usaingabe
		Inodorous	
Invertebrado	Invertebré	Spineless	Hezurgabe
		Invertebrate	

EX

Aurritzki honek, ikusten denez, gabetasun esanahiz oso inportantzia urria daduka.

Exangüe	Exsanguie	Blodless	Odolgabe
Exánime	Inanime	Lifeless, exanimate	Bizigabe, hilotz
Exculpar	Excuser, disculper	To exculpate, to exoherate	Deskulpatu, deserrutu
Exheredar	Exhereder, desheritei	To disinherit	Desheredatu, desondoretu

OHARRAK

1. Zerrenda hauei begirada bat ematea besterik ez dago hiru erderak —gaztelera, frantsesa eta ingelesa— gehienez paretsu doazela ikusteko. Inguratzen gaituzten hizkuntza nagusien kidetasun hau (zeren hiru jarri ditugun bezala berdin jar zitezkeen europar hizkuntza aurreratu guztiak) beste gabe da argudio ebazkor hizkuntza sen apurrik duenarentzat (baratzeko bikuaren hiru xurtenak zaintzeko hizkuntza bat nahi ez badugu behintzat).

Kidetasun honekin batera, deskidetasun arretagarrikerik ere ba dago, aurrizkiak hizkuntza batetik bestera sarritan nahasi eta gurutzatu egiten baitira. Esaterako: Desacostumbrado - Inaccotumé - Unaccotumed; Despiadado - Impitoyable - Ruthless, etab. Naturala denez gaztelera eta frantsesa baterago doaz gehienez, ingelesa delarik sarriago apartatzen dena. Honegatik sailak ingelesaren arauera ordenatu ditugu batez ere, euskerak ingelesarekin berezko kidetasun haundiago dadukala us-terik eta beraz arreta haundia eduki behar diola, nahiz eta, jakina, gaztelera eta frantsesak, hurbiltasunagatik batez ere, gehiago sakatzen gaituzten.

Deskidetasun erlatibo honek gauza inportante bat esan nahi du, alegia, hizkuntza bakoitzak aurrizki bakoitzarekin bere martxa daramala, bere hedadura berezia damaiola. Denen artean baso komunalak balituzte bezala, baina ondoren nork bere arlo propioak ere bai. Honela DES-ek gazteleraz ambito eta jite bereziak ditu, halaber frantsesak eta ingelesak. Batzutan gaztelera-ko DES-en arloan ingelesa UN-ekin sartzen da eta frantsesa behar bada sartu ere ez, eta alderantziz, anitz

konbinazio posible egiteraino. Honegatik bide jatorrago litzateke teoriak euskeraz DES-en arloa ematea beste hizkuntzetatik aparte eta gero begiratu zertan dauden kidetasunak eta zertan ez. Nola moldatu, ordea, euskeraz DES-en arlo propiorik, askoren artean euskal aurrizkitzat aitortu ere ez bada egiten? Bai daudela xiste zelebreek gure hizkuntzan!

2. A - IN

Bi sail inportante daude A-dunak eta bat IN-duna euskeraz onartu ditugunak. Baina arau jeneralizat arrazoa ez zen aurrizkia bera, hitza osoan harturik baino. Har al ditezke bi aurrizkiok euskal aurrizki solte eta autonomotzat hau da, hitz eginetatik aparte, beste batzuri ere ezartzeko modukotzat? Arruntkeria bat esateko, ez dagoela premiarik dirudi. Baina ba al du zentzurik hizkuntzan "premia" aipatzeak? Ez askorik. Puntu baterainoko premiak agiriak dira. Baina premiatasunaren kupoa betetakoan, handik aurrera ez daiteke irizpide zuzenegia izan honen hitz edo horren aurrizki premiazko den galdatzea, besteak beste arnasa hartzeko premiatik aharrausi egitekoa alde haundia dagoelako. Adibide bat jartzeko, DES aurrizkia premia hertsizat dadukagu, baina beste kontu bat da gero DES-i zer hedadura konkret eman, honen edo horren hitzi ezarri ala ez, eta ea premiatasun zorrotzaren kupoa bete ondoren, DES-en inguruan A eta IN onartzea ere ez ote legokeen akaso hain gaizki. Ez dugu uste A eta IN euskal aurrizki soltetzat hartzekoak direnik ukapen, alderantzitasun eta gabetasun konzeptoetarako. Baina hartzeko konprimentu haundirik ere ez gero, aharrausi egiteko bada ere. Ba dirudi ingelesak antzera jokatzeko duela IN eta UN-ekin. IN-dun hitz asko darduka baina bere aurrizkitzat, behar duenean edozein hitzi ezartzeko modukotzat, UN erabiltzen duela dirudi eta ez IN.

Beraz, ukapen, alderantzitasun eta gabetasun konzeptoetarako EZ, DES eta GABE-GABETASUN daduzkagu.

3. DES

a) Lau barianteetarik (DES, DE, DIS, DI) DES bakarrik hartu behar dela uste dugu (ingelesak DIS bezala), eta DE ondoko hitza ESEz edo ZETAz hasten denean. Euskaldunek, hitz egikeran DES-era joera gehiago dutela nahikoa argi dago. Hitz arrotz asko: Disgusto, difunto... euskaldunek desgustu, defuntu etab esanen dute, erderaren orbitapera erori gabeko alderdian behintzat.

DEsek hain sarrera haundia eduki badu euskeran, dudarik ere ez zati bat EZ-ekin duen antz fonetikoari zor diola. Honela ez da harritzeko belarri jator askori berdintsu izatea ezberdin eta desberdin, ez-axol eta desaxol, ez-ezagun eta desezagun, ez-ordu eta desordu, etab. Ba dira ordea EZ-dunak nekez edo inoiz ere ez direnak DES-ekin entzuten, hala nola ez-jakin, ez-behar, ez-uste, etab. Nolanahi ere EZ-DES-en mugak gehienez guztiz difuminaturik daude, eta ia aurrizki bakarizat jo daitezke. Biak ia bat izaterainoko antz fonetikoa badute, geuretzat hobe. "Aurrizki ia bakartzat" esan dugu, baina hau, jakina, esakera bat besterik ez, zeren geroago ikusiko dugunez, EZ-i bere aparteko arloa eta autonomia aitortu behar baitzaio, batez ere ukapena zehazki denean.

b) *DES-GABE*. DES-ek gabetasuna, pribazioa esan nahi duenean, euskeraz bi baliakizun erabili ditugu: DES bera eta GABE-GABETASUN: Hona oso kontuan eduki beharreko zerbait.

1. GABE adjetiboen egile da gehienez. Har dezagun adibidez ADOREGABE = desanimado edo zerbaitu.

2. Diogun baita GABE honek adjetiboak ez ezik, sustantiboak ere eman ditzakeela, beraz "adoregabe" desanimado ere izan daiteke. (Euskal atzizkien lanean ikus daiteke GABE-ren sailean subsail dezente bat dagoela, GABE-k sustantiboak atzizkitzen dituena). Nolanahi ere sustantibo taxu gehiago ezartzekotan, GABE-ri TASUN eranstea besterik ez dago. Hala ADOREGABE-tik ADOREGABETASUN.

3. ADOREGABE adjetibotzat (edo sustantibotzat nahi bada) hartuz gero, aditza beronengandik atera behar da:

ADOREGABETU = desanimar. Ohar gazteleraz alderantziz dela: desanimar → desanimado. ADOREGABETU-ri aditz atzizki bat erantsiz gero, GARRI esaterako, ADOREGABEGARRI ateratzen da (gazteleraz “desanimativo” edo zerbaitu) eta adjetibo berri honetatik sustantibo abstrakto bat ateratzeko, TASUN erantsi behar: ADOREGABEGARRITASUN. Hona laburki gaztelerazko prozesoa: Animo → desanimo → desanimar → desanimado → desanimativo → desanimatividad (hitz hauenगतिक gazteltzaindiak kondena bagaitza, berarentzat okerrago). Hona orain euskerazko prozesoa: Adore → Adoregabe → adoregabetasun → adoregabetu → adoregabegarri → adoregabegarritasun. Prozesu honetan, jakina, bai gazteleraz, bai euskeraz hitz posible asko falta da. Baina aski da bi hizkuntzetako egituren antz eta desantz batzuz kargutzeko. Subraiatu nahi du-guna da nolako atzizki pilaketa gerta daitekeen euskeraz prozesoareen azkenerako. Lojrikaz ez dago objeziorik jartzetik. Areago, euskeraren berezitasunaren adibidetzat eman daiteke. Bestalde alemanek lukainkatzen dituzten hitzen ondoan, “adoregabegarritasun”ek hitz-kume bat ematen du.

4. Begira orain beste prozesoa konzepto berak adierazteko. Adore → adoregabe → desadore → desadoretu → desadoregarri → desadoregarritasun.

Bi prozesook berdin jatortzat jo behar ditugu euskeraz. Honek ez du esan nahi biak elkarren errepetizio alferreko direnik. Bata edo beste eliminatu egin behar dela uste duenak ez daduka hizkuntza sen haundirik.

5. Ba da ordea anitz kasu bigarren prozesuak bakarrik balio duena. GABE-tiko hitzak prozesuaren hasierako hitza sustantiboa denean bakarrik erator daitezke. Honela zentzugabekeria litzateke “egintza”tik hasi eta egintzagabe edo egingabe, egintzagabetu edo egingabetu etab jarraikitzea, EGIN-dik hasi behar baita eta aditzetik hasiz gero ez dago beste erremediorik EGIN → DESEGIN → DESEGINGARRI etab segitzea baino. “Egingabe”, egingabetu etab akaso beste zerbait lirarteke baina ez orain esaten ari garena.

d) Ohar guztion ondoren, GABETASUNA edo PRIBAZIOA adierazten duten hitzetan, zeinez baliatu, GABE-z, DES-

-ez ala biez? Biez dudarik gabe. DES-en alde arrazoi asko dago, GABE-ren alde ere bai eta bien alde denak. Kontuan edukirik GABE-tiko prozesoa atzizki pilaketa kargatuegia gerta daitekeela prozesoa berean GABE-dunak nahiz DES-dunak nahas daitezkeela eta azkenez baliakizun biek inoiz gauza bera adierazi arren, erabilerak matiz diferenteak emanen dizkiela (gutienez sinonimoak izanik ere, GABE-dunak eta DES-dunak beti izanen dira hitz diferenteak, beraz hots diferente-dunak, eta hotsak hitzari beste gabe damaio matiz diferentea), DES eta GABE etsaitzat jotzea eta ez laguntzat, hainbeste euskal astakerietarik bat dela uste dugu. Honegatik DES-ek gabetasuna adierazten duen sailean hitzik gehienak bietara euskeraturik datoz. Gure irizpidea zabalkorra da, ez hertsikorra. Beraz "deshojar"i HOSTOKATU ETA DESHOSTOTU edo "disgusto"ri ATSEKABE eta DESGUSTU... jartzean, ez dugu esan nahi bata ALA bestea, bata ETA bestea baizik.

e) Baina ba dago hots kontua baino gehiago ere. DES eta GABE baliakizun xit diferenteak dira izan ere eta batetiko nahiz bestetiko hitzak inoiz sinonima soilak gertatu arren, gehiengan esanhi edo behintzat matiz desberdina dadukate. Honela "desaceitar"en DESOLIOTU eta OLIOGABETU, "destetar"en DESDITITU eta DITIGABETU, "desgrasar"en DESKOIPETU eta KOIPEGABETU, etab, etab jarri badira, ez du inola ere esan nahi sinonimo hutsak direla, hitz diferenteak ez ezik, esanhi eta anbito oso diferentea baitadukate. Berdin IN-en ere: INBALIDATU eta BALIOGABETU, EZAGUNGABE eta EZ-EZAGUN, ESKOLAGABE eta INKULTO, etab. Oso inportantea da hau kontuan edukitzea sinplekerian ez erortzeko. Diferentzia hauen arrazoiak luzeak lirerateke, zeren atzizki nahiz aurrizki bakoitzak bere anbito eto orduan esplikazioak lekutaraino lihoazke. Gainera DES-en eta GABE-ren antzak eta desantzak, jeneralki behintzat, erraz antzematekoak dira.

f) Azkenez sail hauetako eta urrengoetako hitzik gehienak euskal kide bakarrez etortzeak ez du esan nahi hura BAKARRIK, hura BEDEREN baizik. Lan honen helburua ez da hiztegi bat egitea, aurrizkien ikuspen zabal bat ematea baizik,

eta honetan sinesturik gaude hitzen eta batez ere aurrizkien artean etsaigoak, antagonismoak sortzea eta irizpide eliminatorrez jokatzea hizkuntza bat izorratzeko bideetarik bat dela.

4. EZ

Honi aurrizki bezala bide guztiak zabaldu behar zaizkio dudarik gabe. DES-en antagonistatza? Inola ere ez, sozietzat baizik. Non dagoke diferentzia? Hona kontuan eduki beharreko puntu batzu.

a) DES-ek askoz ere hedadura zabalago daduka arlo gehiago harrapatzen baitu: ukapena, alderantzitasuna, gabetasuna eta geroagoko beste sail batzutan ikusiko diren beste batzu.

b) EZ-en arloak ukapen eta alderantzitasun bakarrik izan behar duela dirudi, ukapen batez ere. Esanahi hauk bezar, EZ-en eta DES-en arlo komunalak. Gertatzen dena hitz askotan ez dagoela ukapen, alderantzitasun ala gabetasun den berezterik. Baina ba daude beste asko ukapena nahikoa zehazki sujeritzen dutenak. Hauxek dira EZ-i bereziki dagozkionak.

d) Gaztelerak ez du NO aurrizkitzat erabiltzen, bai ordea eta ugari frantsesak eta ingelesak. Hona bietako zerrenda bana.

FRANTSES

Non-activité
 Non-comparant
 Non-combattant
 Non-conciliation
 Non-etre
 Non-existence
 Non-jouissance
 Non-lieu
 Non-moi
 Non-pareil
 Non-residence
 Non-reussite
 Non-sens
 Non-usage
 Non-valeur

INGELES

Nonesuch
 Nonfeasance
 Nonresidence
 Nonconformist
 nonconformity
 Nondescript
 Nonsuit
 Non-ego
 Nonpareil
 Nonsense
 Nonsensical
 Nonsensicalness

Ez da axola zaikuna hitz hauen euskerapena ematea, euskerazko EZ-ek hauen antz-antzera joka dezakeela adieraztea baizik. Areago, EZ-ek frantsesaren eta ingelesaren NON-ek baino zabalera askoz ugariago eduki dezakeela eta behar duela uste dugu. Honela lehenago agertuez gainera, amai gabeko lista bat osa liteke EZ-i nolako onura atera dakikeon ikus arazteko. Hona adibide batzu:

Ez-jaun
Ez-izate
Ez-lege
Ez-nitasun
Ez-nortasun
Ez-balio
Ez-esistentzia
Ez-morrontza

Ez-diru
Ez-lan
Ez-bizitza
Ez-asmamen
Ez-mugimendu
Ez-ordain
Ez-interbentzio

Lista lekutaraino luza liteke. Ez dago bururik hautsi beharrik hemengo hitzik gehienak nola itzul litezkeen beste hizkuntzetara, sarritan komediak baileudeke. Konpon bitez berak egun batez gure literatura irakurri beharrik balute eta hone-lako hitzik aurkitu. Lista lekutaraino luza litekeela esateak ez du esan nahi EZ edozertarako eta edonoiz erabiltzea zentzuzko denik. Bakarrik diogu baliakizun oso aberats bezain labur eta adierazkor dela. Gero beste kontu bat izanen da hitz asko ego-kiak ala tentelkeriak diren. Harri bat mendian behera bezala, lehenengo bota egin behar da eta gero ikusi noraino heltzen den. Aurrizki hau oso urruti heltzekoa da noski, abiada apur bat emanaz gero.

5. GABE - GABETASUN

GABE-ri buruz ez dago ezer apartekorik esan beharrik. Bai ordea, GABETASUN-i buruz. Atzizki doble hau nekez agertuko da aurrizkien hitz zerrendetan, eta atzizkietan ere ez litzateke askorik agertuko beste hizkuntzetatik euskerara ibiliz eta ez alderantziz.

a) GABETASUN-ek ez daduka pareko kiderik gaztele-raz eta frantsesez. Ba dira A eta IN aurrizkietan batez ere

GABETASUN-ez ondo itzul daitezkeen hitzak, baina jeneralean GABETASUN-ek bere arlo propioa daduka, frantsesetik eta gaztelera sarritan bi hitzez edo berek jakin nola konpondu beharko lukeitena. Amai gabeko lista bat eman liteke.

Bihozgabetasun	Ikasgabetasun
Babesgabetasun	Baliogabetasun
Izengabetasun	Legegabetasun
Pozgabetasun	Mugagabetasun
Kapitalgabetasun	Moralgabetasun
Ahalgabetasun	Zorgabetasun
Plangabetasun	Lurgabetasun
Bizigabetasun	Etengabetasun
Klasegabetasun	Helburugabetasun
Langabetasun	Jaungabetasun

Ingelesak, ordea, GABE-GABETASUN honen egitura berbera daduka eta oso ugaria gainera. Hona batzu.

Healthlessness	Osasungabetasun
Lucklessness	Zorikabe,
Ruthlessness	zorigabetasun
Shamelessness	Urrikigabetasun
Carelessness	Lotsagabetasun,
Clo(u)rlessness	-keria
Pitilessness	Arduragabetasun,
Heartlessness	-keria
Thanklessness	Kolorgatasun,
Thoughtlessness	koloregabetasun
Blamelessness	Gupidagabetasun
Guilelessness	Bihotzgabetasun,
Shapelessness	-keria
	Eskergabetasun,
	-keria
	Burugabetasun
	Errugabetasun
	Tolesgabetasun
	Itxuragabetasun, -keria

Ingelesari NESS eta euskerari TASUN kenduz gero, jakina, adjetiboak geratuko lirateke. Ruthless = urrikigabe, blameless = errugabe, etab.

Lista hau lekutaraino luza liteke. Asma al daiteke paretasun literalagorik? Arrazoi bat gehiago euskerak eta ingelesak egituren bertan dadukaten barne kidetasuna ikusteko. Bistan dagoenez, GABETASUN ETA GABEKERIA gauza beraren bi aurpegi ahizpak dira.

GABE-GABETASUN honekin ere, jakina, lukainkategi bat atera liteke sen onez ibili ezik, ingelesez ere bezala LESS-LESSNESSEkin. Baina nolana den GABETASUN (bere ahizpa GABEKERIAz ere berdintsu esan daiteke nahiz eta honen arloa harena baino askoz meharragoa izan) baliakizun oso emankorra dela aitortu behar.

b) Balio al du GABETASUN honek A aurrizkiaren lehen zerrendako hitzak euskeratzeko? Esaterako:

Anodinia	Mingabetasun
Ateísmo	Jainkogabetasun
Afonía	Bozgabetasun
Apirexia	Sukargabetasun
Adnamia	Indargabetasun
Asexualidad	Sexagabetasun
Arritmia	Ritmogabetasun
Abulía	Gogogabetasun

Etab.

Hauzia ez da bat ALA bestea, bata ETA bestea baizik. Sail honetako hitzak beste gabe hartzeko kondiziodun hitzak dira jeneralean. Beste hizkuntzei begirada bat ematea besterik ez dago. Orduan euskeraz bi hitz behar al ditugu gauza bere-rako? Gure ustez ateismo eta jainkogabetasun ez dira inola ere gauza bera, gramatikakeria elkoraren edo garbikeria tentel baten mende eroritako hizkuntzan izan ezik. Baina irizpide honekin ez al daiteke beste edozein hitzez ere berdin esan? Dударик ere ez bakoitzaren sen kontua dela asko. Hizkuntzan beste anitz gauzatan bezala, arrazoi guztiek dadukate barrenean beren desarrazoi zati bat. Hitz arrotz batzu daude duda gabe hartzekoak, beste batzu duda gabe ez hartzekoak eta bi-tartean sail haundi bat geratzen da dudazkoa. Esaten ari garenak dudarik gabe hartzekoen artean daude, euskeraz kide egokirik duten ala ez pentsatzen hasi aurretik. Irizpidea ez da ganera hitz bat hartu ala ez, hitzak atomizaturik ikusiz, "tankera" honetako hitzak baizik. Beraz A zerrendako bat edo beste kenteak edo sartzeak ez du tankera aldatzen irizpidea sendotzen baizik.

d) Gabetasuna adierazteko —hitz arrotz bat ez sartzearen hobeto— beste baliakizun bat erabiltzen da sarritan.

Anodinia
Abulía
Ateísmo
Incorporeidad

minik eza,
min-eza
gogorik eza,
gogo-eza
gorputzik eza,
gorputz-eza

Mujikaren hiztegian ba da hamaika honelakorik. Bistan dago joko hau itzul-inguru bat dela. Beste kapitulu batean, hitz elkartuen sailean esaterako, bere toki berezia luke, baina hemen ez dezakegu inola ere onar. Baliakizun hauen kontra ez dadukagu ezer, jakina, atearen kontra ez dadukagu beza-la, baina atea oinetakotzat erabili ere ez gero. Berez aipatu ere ez genuen egin behar hiztegieta eta idazkeran ere errekurso honetara hian joera haundia egon ez balitz.

BI JOERA OKER

1. Lehen joera okerra da hartu beharreko hitz arrotzak euskal hitz batera derrigor bihurtu nahi izatea. Anitz adibide eman daiteke. Hona hiru:

Agenesia
Apatía
Adinamia

Antzutasun
Epeltasun,
hiltasun
Ahuleria

Agenesia antzutasun-ez euskeratzen dutenak dudarik ere ez halaxe egokien uste dutelako dela. Baina era honetara honelako hitzen esanahia ondo adieraz daitekeela emanik ere —zein gehienez zehaztasunaren baino areago garbikeriaren tranpa baita— edozein hizkuntzako kontua da hau —gurea “edozein hizkuntza” ez dela-eta ez bagaude behintzat, geure bakantasun sakratuaz masturbaturik—. Gaztelera ere ba daude “agenesia”z batera “esterilidad, infecundidad, impotencia” etab, euskeraz baino gehiago segur asko, baina ez “agenesia” elimintatzeko. Hauxe izan da eta izanen ere da zori-xarrez euskerazko hutsik nabarbenetariko bat. Hortik anitz euskal hitz

hainbeste konzeptotarako erabiltzea non azkenerako bere esanahi propioaz ere duda sortzen baita —eta adierazi beharrekorik adierazi gabe, jakina—.

Gauza bera alderantziz esana: hitz bera mila esanahi antzeko baina diferentetarako erabiltzea. Ba daude euskal hitzak eginala arraultze ohosten zaion epetxa baino izorratuago geratzen direnak azkenerako. Esaterako KENDU hitz guzti haue-tan agertuko da Mujikaren hiztegiari: “Quitar, desposeer, abolir, derogar, suprimir, privar, substraer, restar, arrancar, destituir, confiscar, usurpar, retirar, suspender, anular, invalidar, cancelar, arrebatar, descontar, eliminar, excluir, exceptuar, exonerar, eximir—” eta abar eta abar epetxa abar artera disekaturik erori arte. Beste adibide bat: XARTEL = Cédula, billete, tarja, etiqueta, esquila, papeleta, ficha, tarjeta, cartulina, postal, póliza— eta segi aurrera epetxaren arraultzeak epetx-kumetu arte. Eta hainbeste ahalegin eginda gero, entera hadi XARTEL bera ere aurrekoak bezain hitz arrotza dela.

Orriak eta orriak bete daitezke honelako adibideekin. Hitz hauk, jakina, —kasuon KENDU eta XARTEL— ez dira aipaturiko erdal hitzen kidetzat datozen bakarrak. Ez diogu erdal hitz bakoitzari euskal euskal kide berezi bat jarri behar zaionik ere. Inoiz beste hizkuntzetako sinonimo zerrendak alferreko proliferazio bat ematen dute. Baina hau eztabaidagarri da. Bueltarik ez duena da ezin daitekeela hitz bat goma bihur edozein konzeptotara hel arazteko antz baten edo guti gora behe-ratasun baten izenean. Joera hau hiztegietatik aparte ere ia patolojikoak zaikula esan daiteke.

2. Bigarren joera, aurrekoa bezain okerra eta errotua, da hitz baten euskeralbena itzul-inguru batez edo esakera batez (esaldi oso batez ez denean) ematea. Mujikaren hiztegia honelakoz josirik dago. DES-ekin gabiltzanez gero, hona DES-dun adibide batzu:

Descristianizar
Descargar
Descoser
Desembolsar
Desenvainar
Despintar

Kristau ohiturak
kendu
Zama kendu
Sakeletik (toxtatik,
zakutik, zarpat-
ik) atera

Desmentir
Difamar
Discurrir
Divergir

Ezpata azaletik
(zorrotik, leka-
tik) atera
Margoak ezabatu
Gezur-diok esan
Izen ona kendu
Batetik bestera
ibili / Gogoan,
buruan erabili
Urrunduaz joan,
mailaka alde
egin

Beste aurrizki batzu aipatzearren bakarrik:

Reeditar
Predefinir
Industrializar

Berriz argitara
eman
Aurretik erabaki
Lantegiak jaso

Orriak eta orriak bete daitezke honelakoz. Begien bistan dago jokabide honekin dudatzekoa dela hizkuntza ala hanburgesak aterako diren.

LEHEN PUNTUA: “Esakerak” eta “azalakerak” berezi beharra. Esaterako, “bizkarrak jaso” esakera berezitzat datorriku belarrira bat ez dela zerbaiten erantzule egiten adierazi nahi denean, baina “lantegiak jaso” ez dugu uste azalkera soil batetik gora pasatzen denik, hau da, “industriatu”ren (“industrializar” esateko “industriatu” harturik) definizio edo espliazio soil bat. “Larrua kendu”k —larrutzea hitzez hitz ez denean— norbait ezer gabe, sosik gabe uztea sujeritzen dauku, baina “kristau ohiturak kendu”k ez dugu uste ezer apartekorik dadukanik (akaso “kristau belarriak kendu” jarri balitz, zeozer), DESKRISTAUTU-ren definizio edo azalkera soil bat izatea besterik. Hona gainera hiztegiko itzul-ingururik gehienak ez direla esakerak, azalkera hutsak baino.

BIGARREN PUNTUA: Esakeratzat jo daitezkeela emanik ere, ba da oraindik gakorik. Hitz bat ez daiteke, arau jeneralez, esakera batekin itzuli. Esakerek, jakina, beren toki inportantea dadukate edozein hiztegi dezentetan, baina hitzen ondoren gehigarri bezala. Esaterako “responsabilidad”-i eus-

keraz “erantzukizun” jarriko diogula emanik, “Irresponsabilidad” honela letorke hiztegian: Irresponsabilidad = Deserantzukizun (eta beste hitzen bat edo batzu akaso, sinonimoak edo matiz direrentedunak). Hauen ondoren, eta ondo berezirik esakerak: bizkarrak jaso = no responsabilizarse; zorroa inori bizkarreratu = cargar a otro las responsabilidades, etab. etab.

Baina egin ezin daitekeena zera da, “irresponsabilidad”-i euskeraz “bizkarrak jasotze” ezarri eta aurrera. Zailtasunak egiazkoak eta konponbideak ez errazak direla emanik, joera hauxe da, aurrekoarekin batera, hizkuntza bat deskalabratzeko biderik artezena.

II

IN eta DES-en gainetiko esanahiak

IN

IN - BLE

IN aurrizkitzat eta BLE atzizkitzat daramaten hitzak, esaterako “incalculable”. Hauxe da akaso IN-en sailik inportantea. IN-BLE honek EZINA edo EZINTASUNA esan nahi du. Euskeraz hiru era daude ezina adierazteko: EZIN, GAITZ eta EZKOR edo EZ + hitza + OR/KOR. EZIN eta GAITZ berdinki erabil daitezke. Diferentzia dago EZIN-ek ezintasun osoa adierazten duela, GAITZ-ek ordea, berez gaiztasun, zailtasun haundia adieraziko zukeen, baina aski da atzizkien lanean GAITZ-etik harako hitzen zerrendari begirada bat ematea, gehienez berau ere ezintasun osoa adierazteko erabili izan dela ikusteko. EZKOR-i buruz OR-KOR-*ez* atzizkituriko hitzen ukapena besterik ez da. EZ hau batzutan aditzezko gaiararen eta OR-KOR atzizkiaren artean sartzen da: HILKOR → HILEZKOR, ASEKOR → ASEEZKOR. Bestetzutan EZ bera

lehen-jartzen da: HILKOR → EZHILKOR, ASEKOR → EZ-ASEKOR...

Hiruretatik zein eta nola erabili? GAITZ eta EZIN ezintasuna adierazi nahi den guztian erabil daitezke. EZKOR, ordea, OR-KOR-en ukapena besterik ez denez gero, hitza —gehienean aditza— OR-KOR-ez atzizkitzekoa denean bakarrik erabil daiteke. OR-KOR-en esanahiari eta GARRI-tiko diferentziari buruz, ikus atzizkien lanean OR-KOR-i dagozkion oharrak.

Honetaz gainera kontuan eduki EZIN-ekiko hitzak sustantiboak nahiz adjetiboak izan daitezkeela. Honela HILEZIN berdin daiteke “inmortal” nahiz “inmortalidad”. GAITZ-i eta EZKOR-i ordea TASUN erantsi behar sustantibo abstraktoa adierazteko: ATZEMANGAIZTASUN; HILEZKORTASUN, EZ-HILKORTASUN.

Hau honela lehenengo sailean GAITZ eta EZIN-dun hitzak datoz. Erdal hitz bakoitzari biak ezartzeak ez du esan nahi biak zaizkigula berdin, praktikan, kasu bakoitzean, bata edo bestea egokiago gerta baitaiteke, baina ez dugu aurkitzen nolabait berezteko arau jeneralik, Azkueren hiztegian behintzat, GAITZ-ek ere gehienez ezintasuna adierazten baitu. Berezpiderik onena GAITZ-ek gaiztasuna, zailtasuna eta EZIN-ek ezintasuna adieraztetik letorke. Uste dugu jokabide hauxe dela zentzuzkoen eta emankorren eta honetan abantaila generamakio erderazko IN-BLE-ri.

Incalculable	Incalculable	Incalculable	Kalkulagaitz, kalkula-ezin
Incognoscible	Inconnaissable incognoscible	Incoginizable	Ezagugaitz, Ezagut-ezin
Incomible	Inmangeable	Uncatable	Jan-gaitz, jan-ezin
Incompatible	Incompatible	Incompatible	Elkar-gaitz, elkart-ezin
Incomprensible	Incomprehensible	Incomprehensible	Uler-gaitz, ulert- ezin
Increíble	Incroyable	Incredible	Sines-gaitz, sinezt-ezin

Indomable	Indomptable	Untamable, Indomitable	Hez-gaitz
Inmemorial	Inmemorial	Inmemorial	Oroit-gaitz, oroiit-ezin
Inmensurable	Inmensurable	Inmensurable Measure-less	Neur-gaitz, neurt-ezin
Innumerable	Innombrable	Nunberless	Zenba-gaitz, zenbat-ezin
Insano Inseparable	Insalubre Inseparable	Insane Inseparable	Berez-gaitz, separa-gaitz,
Insoportable	Insupportable	Insupportable	Jasan-gaitz, eraman-ezin
Interminable	Interminable	Interminable, Endless	Buka-gaitz, buka-ezin amaigabe, azkengabe
Irremisible	Irremisible	Irremisible	Barka-gaitz, barka-ezin, barkagabe
Irrevocable	Irrevocable	Errevocable	Bihur-gaitz, bihurt-ezin, bueltagabe
Inapagable	Inextinguible	Inextinguishable	Itzal-gaitz, amata-gaitz, itzal-ezin
Incontable	Innombrable	Innumerable	Konta-gaitz, konta-ezin
Inescrutable	Inscrutable	Unsearchable	Iker-gaitz, ikert-ezin
Infranqueable	Infranchis	Unsurmountable	Iragan-gaitz, gain-ezin
Insumiso	Insoumis	Disobedient	Makur-gaitz, men-gaitz
Irrealizable	Irrealisable	Unfeasible	Egin-gaitz, egin-ezin
Inaplazable	Inajournable	Unadjournable	Luza-gaitz, luza-ezin
Inasequible	Inobtenable	Unobtinaible	Atzeman-gaitz, atzeman-ezin

EZKOR

Esanik dagoenez, EZKOR hau OR-KOR ondo dagoenean bakarrik erabil daiteke. OR-KOR-ek —atzizkien lanean ikus daitekeenez— zerbaiten eta batez ere norbaiten barne propietatea edo joera adierazten du, erderaz BLE atzizkiari —beste batzuren artean— dagokiona. Baina BLE honek sarritan aditzak espezifikatzen duen egintzarako ahalmena, posibilitatea esan nahi du. MOVIBLE → que puede ser movido = MUGI-GARRI → mugitua izan daitekeena. (Hau, jakina, GARRI-ren esanahietarik bat baizik ez da, eta ez ezagunena noski) MUGIKOR, ordea, berez mugitzeko joera edo ahala duena litzateke, erderaz MOVIL edo zerbaitu. Gazteleraz ere sarritan bi atzizki diferentz berezten dira bi esanahiak: TOLERABLE = jasangarri, toleragarri eta TOLERANTE = jasankor, tolerakor. COMPRENSIBLE = ulergarri, konprenigarri eta COMPRENSIVO = ulerkor. Baina nola BLE-k ere biak adieraz ditzakeen, kontu eduki behar OR ala GARRI dagokion. (Ikus atzizkien lanean esanahi hau GARRI-rekin batera dadukaten beste atzizki batzu: KIZUN, GAI, TEK... etab). Nahiz eta sarritan OR-KOR-en ukapena EZIN-ez eta GAITZ-ez ondo moldatu ahal, dudarik gabe kasu askotan EZKOR-ek bizikiago adierazten du IN-BLE-ren ezintazun intrinsekoa.

Kontuan eduki azkenez GARRI-tik OR-KOR-era bitarteko mugak sarritan ez direla hain garbiak, halaber beraz, GAITZ eta EZIN-etik EZKOR-era ere. Zerrenda hauetan beraz gehienak bietara edo hiruretara datoz, biak edo hirurak jartzeari buruz lehenago ere esanak gogoan edukirik.

Improductivo	Improductif	Unproductive	Ez-emankor, ez-produzikor, ez-produktibo
Incombustible	Incombustible	Incombustible	Erre-ezkor, ez-errekor, erre-gaitz
Incorruptible	Incorruptible	Incorruptible Corruptless	Ustel-ezkor, ez-ustelkor

Incrédulo	Incredule	Incredulous	Sinest-ekzor, ez-sineskor, sines-gogor
Incurable	Incurable	Incurable	Senda-ekzor, senda-gaitz, senda-ezin
Inestable	Instable	Instable	Egon-ekzor, egon- gaitz, desetable
Infalible	Infailible	Infallible	Huts-ekzor, huts-ezin
Inflexible	Inflexible	Inflexible Unbending	Bihur-gaitz, bihurt-ekzor
Inmortal	Inmortel	Inmortal	Ez-hilkor, hil-ekzor, hil-ezin
Insatiable	Insatiable	Insaciable	Ase-ekzor, ase-gaitz
Insensible	Insensible	Insensible	Ez-sentikor, senti-ekzor
Intolerable	Intolerable	Intolerable	Jasan-gaitz, tolera-gaitz
Intolerante	Intolerant	Intolerant	Jasan-ekzor, ez-tolerakor
Invariable	Invariable	Invariable	Alda-gaitz, alda-ekzor, ez-aldakor
Inadaptable	Non adaptable	Unadaptable	Egoki-gaitz, egoki-ekzor, ez-egokior
Incomprensivo	Non comprensivi	Incomprensivē	Ez-ulerkor, konpreni-ekzor
Inconmovible	Inebranlable	Unshakable	Mugi-gaitz, mugi-ezin
Irrompible	Incassable	Unbreakable	Hautsezkor, hauts-gaitz

Akaso gaztelerazko hitzetan egon daiteke dezehastasunik. INCOMPRESIVO-ri, esaterako, EZKOR bakarrik dagokiola argi dago. Beste batzutan ez hain garbi. Baina euskerazko esanahia eta diferentzia bistan dago. Esaterako, "Gaztea sendakor, zaharra senda-ekzor" esakerak esan nahiko luke gazteak berezko joera, erraztasuna dadukala sendatzeko, zaharrak ordea ez dadukala halako berezkotasunik. Honetaz gainera "zaharra senda-gaitz" esaten bada, beste matiz bat ematen zaio, kantzerra senda-gaitz dela esateak lukeen bezala. Alderantziz ordea, gaixo honi erremediorik aurki dakionean, kantzerra

“sendagarri” dela esanen da, gazteleraz “curable”. Eta matiz joko hau bukatzeko, ez litzateke kontradikzio esatea: “kantzer-rra senda-ezkor baina sendagarri da”.

Aurreko kapituluan zerrenda bat zetorren IN-dun hitzak osoan hartzen zirena, baina batzuri ondoan hitz bera DES-*ez* edo EZ-*ez* aurrizkiturik, hala nola, impersonal = inpersonal eta ez-pertsonal; incomunicar = inkomunikatu eta deskomunikatu; incontinencia = inkontinentzia eta deskontinentzia. Honekin bistan dago zer esan nahi den, hau da, berdinean DES-*era* joera askoz gehiago dadukagula. Esanik dago, eta zerrendei begiratu bat ematea besterik ez dago, hizkuntza bakoitzak atzizki bakoitzari bere hedadura berezia damaiola. Hitz osoak harreran, IN-en kontra ezer eduki gabe, DES-*i* begikotasun askoz gehiago diogu eta EZ-*i* ere bai ukapena garbi nabari denean. Sail honetakoei buruz ere berdin esan daiteke. Honela estable, probable eta abarri ondo iritziz gero, hauen ukapena edo alderantzitasuna IN-*ez* egin beharrean DES-*ez* ere ondo legoke: Inestable edo desestable, improbable edo desprobable, etab.

Aurrizki honena bukatzeko, sail honetako IN-dunak euskeraz beste hitz aparteko batez itzulirik datoz edo bietara.

Impaciencia	Impatience	Impatience	Ezin-egon, inpazientzia
Impaciente	Impatient	Impatient, Restless	Urduri, inpazient
Imposible	Impossible	Impossible	Ezinezko, imposible
Indeciso	Indecis	Indecisive	Ezbaiti, ezbaikor
Infecundo	Infecund	Infecund, barren	Agor, antzu
Insubstantial	Insubstantiel	Unsubstantial, inane	Gatzgabe, gesa
Inapetente	Atteint d'inappetence	Inappetent	Jangar, jakan

DES

1) Dakusagun orain DES-en falta den beste sail inportante bat. Hemen DES-ek kanpora atera esan nahi du: DES-HOBITU = hobitik kanpora atera; kanpora irten: DESBIDE-

TU = bidetik kanpora irten; zerbait atera, kendu edo aparatatu: DESHILTZATU = hiltzeak atera edo kendu; DESKORTXATU = kortxoak atera edo kendu; DESDITITU = ditia kendu edo utz arazi; DESKOROATU = koroa kendu... etab. Ikusten denez, elkarren antz antzeko matiz mordo bat. Dударik gabe DES da aurrizki nagusia hemen. Sail hau eta aurreko kapituluko DES bigarrena batez ere oso antzekoak dira izan. Beraz banaketa honi nahikoa arbitrario iritz dakikeo, hemengo batzu han eta alderantziz sar baitaitezke. Baina kidesatunen barranean diferentziak ere ba daude sailetik sailera, ez akaso hitzetik hitzera.

Descargar	Decharger	To unbat To discharge	Deskargatu, deзамату
Descarrilar	Derailler	To derail	Deserraildu
Descentrar	Decentrer	To decenter	Dezentratu
Desembolsar	Debourser	To disburse	Desboltsatu
Desoxidar	Desoxider	To deoxidize	Desoxidatu
Desplazar	Deplacer	To displace	Desplazatu, deslekutu
Desviar	Devoyer	To deviate	Desbidetu
Desalinear	Faire perdre la ligne droit	To destroy the lineation	Deslerrotu, desiladatu
Desasosegar	Inquieter	To disquiet	Desosegatu, desbaretu
Descercar	Declore	To unfence	Deshesitu
Descerrajar	Deverrouiller	To take off the lock	Dezerrailatu
Descorchar	Deboucher	To uncork	Deskortxatu
Desencapotar	Oter le capote	To uncloak	Deskapotatu
Desenvainar	Degainer	To unsheate	Deslekatu
Desorbitarse	Sortir de son orbite	To get out of orbit	Desorbitatu
Destetar	Sevrer	To wean	Desdittitu, desugaztu
Destornillar	Devisser	To unscrew	Destornilatu
Destripar	Etriper	To (un) bowel	Destripatu, deshestetu
Desuncir	Deteler	To unyoke, to disyoke	Desuztatu

2) Beste bi atzizki daude DES-en ikus berri dugun esanahia bera dutenak: EX eta EXTRA.

EX

Aurrizki honen esanahietarik bat hain zuzen “kanpora atera”, “kendu” etab da.

Excarcelar	Desprisonner	To dis(im)prison	Desgartzelatu
Exclaustrar	Defroquer	To secularize	Desklaustratu
Excomulgar	Excomunier	To excommuni- cate	Deskomekatu
Exfoliar	Exfolier	To exfoliate	Orritu, desorritu
Exhumar	Exhumer	To exhume, to unbury	Deshobitu
Expatriar(se)	Sexpatrier	To expatriate	Desaberritu
Expropiar	Expropier	To expropriate	Desjabetu, espropiatu

Ikusten denez, EX guztiak DES bihurtu ditugu. Esanahi honetan ez dago EX hartu beharrik DES baita askoz geureago eta esankorrago. Begira “excarcelar”en nola frantsesak eta ingelesak ere DES era jotzen duten. Beste atzizki askotan ere gertatzen da hau, hizkuntza bakoitzak atzizkiekin bere gisa eta libreki jokatzeko duen agergerri.

EXTRA

Aurrizki hau adierazteko modurik erabilienak euskeraz KANPO eta AT aditz-lagunak izan dira, era nahikoa onargarriak irtenik: legez-kanpoko, arauz-ateko etab. Nahikoa onargarriak esatean, kontuz zer ulertzen den. Ez diogu inola ere legez-kanpoko berez gaizki dagoenik, baizik adjetibo bakarizat, gaztelerazko “extralegal”en kideztat onargarri ote den. KANPOKO-ren aurreko sustantiboa bada eta bere aldetik beste atzizkiren bat badarama, gauza konplikatu da. Honela “extraoficial” adjetiboa sustantibotuz, hau da, TASUN erantsiz egiten da sustantiboa. Baina adjetiboa sustantiboturik sorturiko adjetibo berria berrira sustantibotu nahi bada (akerrak-adarrak-okerrak-ederrak-akerrak...), orduan konplikatuz ez ezik berunak funditzen dira. Extraoficialidad = ofizialtasunez-kanpokotasun... Era hauk ez dadukate irtenbiderik, hitz joakoak egiteko-edo ez bada.

Eragozpen intrinseko hauei hizkuntza nagusi guztiek onartu dutela gaineratuz gero, EXTRA euskeraz ere onartu beharreko aurrizkia da, EXTRA-OFIZIALTASUN etab geraturik. Ez litzateke nabarbenkeria euskal egitura hutsezko adjetiboeri ere EXTRA aurrizkitzea: LEGEZKO-EXTRA-LEGEZKO, etab.

Extraconstitucional			Extra-konstituzional
			Extra-konstituziozko
Extrajudicial	Extrajudiciel	Extrajudicial	Extra-judizial
Extralegal	Extra-legal	Illegal	Extra-legezko, deslegezko
Extralegalidad			Extra-lege, deslege, extra-legetasun, deslegatasun
Extraoficial		Extraofficial	Extra-ofizial, desofizial
Extraoficialidad			Extra-ofizialtasun
Extraterritorial		Extraterritorial	Desofizialtasun
			Extra-territorial
Extraterritorialidad	Extraterritorialité	Extraterritoriality	Desterritorial
			Extraterritorialitate
Extraparlamentario	Extra-parlamentaire		Desterritorialitate
			Extra-parlamentari
			Extra-parlamentuzko
Extraordinario	Extraordinaire	Extraordinary	Desarrunt
Extraviar	Fourvoyer	To mislead	Desbidetu

Ikusten denez, EXTRA-rekin batera dabil DES ere. DES egoki datorren guztian, DES-era jotzen dugu, batez ere EX, EXTRA eta honelako aurrizki kazkarrak direnean.

3) DES-en beste bi sail datoz orain, aurrizkiaren esanahiaz beste irizpide batekin bereziak.

a. Hitz asko dago hargatik edo honegatik osoan hartu beharrekorik, DES aurrizkitik aparte. Esaterako destino, destilatu, dimititu... hartzerakoan, etimologiarako bakarrik kontsidera daiteke aurrizkia, baina hemen ez zaiku etimologiarik axola eta hitza osoan hartzen da. Beste hitz batzutan etimolo-

giatik aparte ere aurrizkia aisa berezteko moduan dago, hala esaterako, disimetria = di - simetria, distentsio = dis - tensio, etab. Baina nola esanik baitago euskal aurrizki solte eta autonomotzat DES bakarrik hartu behar dela, kasurako hauk ere osoan hartzea bezala da.

Declamar	Declamer	To declam	Deklamatu
Declarar	Declarer	To declare	Deklaratu
Deducir	Deduire	To deduce	Deduzitu
Defender	Defendre	To defend	Defenditu
Definir	Definir	To define	Definitu
Degradar	Degrader	To degrade	Degradatu, desgradatu
Depreciar	Deprecier	To depreciate	Depreziatu
Destilar	Distiller	To distil	Destilatu
Devaluar	Devaluer	To devaluate	Debaluatu
Difamar	Diffamer	To defame	Desfamatu
Diferencia	Difference	Difference	Diferentzia
Difracción	Diffraction	Diffraction	Difrakzio
Dilatar	Dilater	To dilate	Dilatatu
Dimensión	Dimension	Dimension	Dimentsio
Disertar	Disserter	To dissertate	Disertatu
Distancia	Distance	Distance	Distantzia
Distensión	Distension	Distension	Distentsio
Divergente	Divergent	Diverging	Diberjente
Divertir	Divertir	To divert	Dibertitu
Divorcio	Divorce	Divorce	Dibortzio
Desarrollo	Developpement	Development	Desarroilo, debelopamendu
Diferir	Differer	To delay	Diferitu
Dimitir	Se demettre	To resign	Dimititu
Disimetría	Dyssymmetrie	Unsimetry	Disimetria
Disonar	Dissonner		Disonatu
Disparar		To discharge	Disparatu

b. Zerrenda honetako hitzak aurrizkitik aparte euskera-zen ditugu, beste hitz independente batez, nahiz eta batzutan biak imini. Honelako hitzak asko dira eta honela euskeratzean ez da DES-en gutiespenez, kasu hauetan euskeraz hitz egokirik ba dela usterik baino. Alderantziz ere hamaika euskerazko DES-dun sortuko da beste hizkuntzek beste bide batetik itzuli beharko dutena.

Decaer	Dechoir	To decline, to decay	Erori...
Desaprobar	Desapprouver	To disapprove	Gaitzetsi
Desnudar	Denuder	To desnude, to undress	Biluztu
Desplumar	Deplumer, plumer	To deplume, to unplume	Lumatu
Desposeer	Deposeder	To dispossess	Gabetu
Desunir	Desunir	To disunite, to unjoint	Banatu
Discriminar	Discerner	To discriminate	Berezi, diskriminatu
Disculpa	Excuse	Excuse	Atxakia
Discutir	Discuter	To discuss	Eztabaidatu
Disgregar	Desagregar	To disperse	Sakabanatu
Disgusto	Degout	Disgust, sorrow	Atekabe, desgustu
Dislocar	Disloquer, desboiter	To dislocate	Trokatu
Disolver	Dissoudre	To dissolve	Urtu
Dispensar	Dispenser, exempter	To dispense with	Azketsi, dispentsatu
Disponer	Disponer, arranger	To dispose	Atondu...
Distorsión	Distorsion	Distorsion	Bihurdura
Distribuir	Distibuer	To distribuite	Banatu
Decaptar	Decapiter	To behead	Buru-moztu
Degollar	Egorger	To behead	Lepa-moztu, deslepatu
Desalar	Dessaler		Gesatu, desgazitu
Desayuno	Dejeuner	Breakfast	Gosari
Descanso	Repos	Rest	Atsedon
Descornar	Decorner, ecorner	To dishorn	Adar-moztu, desadartu
Descreído	Incredule	Incredulous	Sinesgaitz, sines-gogor
Descuartiza)	Ecarteler	To quarter	Zatikatu, birrindu
Defallecer	Defaillir	To faint	Unatu...
Desgranar	Egrener	To thrash	Aletu, garautu
Desinflar	Desenfler	To deflate	Ertu, despuztu
Deslizar	Glisser	To slip	Lerratu
Desmentir	Dementir	To give the lie	Gezurtatu
Desmoronar	S'ebouler	To fall down	Lur-jo, gain-beheratu
Desollar	Ecorcher	To skin	Larrutu
Despedir		To see off	Agurtu, despeditu
Despeñar	Precipiter	To precipitate	Amildu
Desprecio	Mepris	Disregard	Arbuio, mesprexu
Difluir	Se repandre	To spread out	Isuri, hedatu
Disfrute	Jouissance	Enjoyment, use	Gozamen
Disidir	Faire dissidence		Saihestu

d. Azkenez euskal aurrizkirik inportanteen honen kon-
tuak bukatzeko, DES-ek beste hizkuntzetan baino zabalpen ge-
hiago eduki dezake akaso euskeraz. Ikusi da EX, EXTRA, IN
eta oraindik agertuko diren beste batzu ahal den guztian DES-
-ez euskeratzen ditugula. Ez bakarrik hau, baizik DES-ek ba
du bide arlo arras propiorik eta diferenterik zabaltzeko eus-
keraz, naturaltasun guztiz gainera. Honela es litzateke bat ere
gehiagikeria honelako hitzak erruz sortzea. Ez zaiku orain
axola gatzeleraz nola itzul litezkeen pentsatzen hastea.

Desneke	Desaitortu
Desatseden	Desulertu
Desugaldu	Desoharmen
Desurritu	Desaditu
Deshornitu	Deseragin
Desarindu	Desharrotu
Desastundu	Desgailendu
Deslekartu	eta abar eta
Deskonorte	abar eta abar.

III

Hiru aurrizki batzen ditugu hemen beren esanahietarik
bat “bigarren”, “ondoan” edo “aurrez aurre” egotea dena. Ho-
na sailak:

CONTRA

Contradique	Contre-digue Contre-remblai	Counter-dike	Kontra-dike, Bir-dike
Contramarca	Contre-marque	Countermark	Kontra-marka, bir-marka
Contraprueba	Contre-epreuve	Counterevidens	Kontra-froga, bir-froga
Contracarril	Contre-rail	Chack rail	Kontra-errail, bir-errail

Contrapuerta	Contre-porte	Inner large door	Kontra-ate, bir-ate
Contratuerca	Contre-ecrou	Lock-nut	Kontra-torka, bir-torka
Contraventana	Contre-fenetre	Shutter	Kontra-lehio
Contra canal	Soigne d'un canal	By-channel Counter drain	Kontra-kanale, bir-erreten
Contrafile	Contre-pointe	Back edge	Bir-aho
Contraalmirante	Contre-admiral	Rear-admiral	Kontra-almirante, kontra-admiral
Contraclave	Contre-clef	Voussoir	Kontra-giltza
Contra costa	Cote opposée		Kontra-kosta
Contra danza	Contre-danse	Country-danse	Kontra-dantza
Contra figura		Double	Kontra-figura
Contra muelle			Kontra-kai
Contra muro	Contre-mur	Counter-mure	Kontra-murru

SOBRE

Sobreañadir	Saraiouter	To superadd	Bir-erantsi
Sobrecenar	Reveillonner		Bir-afaldu
Sobrecerco		Welt	Bir-hesi
Sobrecuello	Rabat	Coller	Bir-lepo
Sobrefalda		Over skirt	Bir-gona, gain-gona
Sobrellave	Second serrure	Double key	Bir-giltza
Sobresello	Second sceau	Double seal	Bil-sigilu

RE

Recámara	Garderobe	Ward-robe	Bir-ganbara
Recocina		Back kitchen	Sukalondo, Bir-sukalde

RE-dunak esanahi honekin akaso gehiago ongen dira, baina kasurako berdintsu da.

OHARRAK

A) Lehenengo puntua da hiru erderek KONTRA-n bakarrik daramatela paretasunik (CONTRA, CONTRE, COUNTER) eta bertan ere ez sarri. Gainetikoetan nork bere gisa di-

harduka. Honek esan nahi du hitz sailak gazteleratik gabe frantsesetik edo batez ere ingelesetik egitera, beste sail klase batzu aterako ziratekeela.

B) Nolanahi den, euskeraz azaldu nahi dugun konzeptoa argi dago. Ikusten denez, batez ere KONTRA eta BIR erabiltzen ditugu.

KONTRA onartzea bistako iruditzen zaiku:

1. Gure preposiziotzat dudarik gabe dadukagulako.
2. KONTRA-ren esanahietarik bat euskeraz haxe delako hain zuzen. Bizkaian behintzat “horma kontran egon”, “kale kontran bizi” etab gazteleraz “cerca” edo “junto a” dira.
3. Beste hizkuntza nagusiek ere osoan hartu dute, hala preposiziotzat nola aurrizkitzat.

KONTRA-ren kontra ezer dadukanak, ez daduka zeren alde egin askorik.

D) BIR-en kasua eztabaidagarriago da, nahiz eta asko akaso BIR, euskal aurrizki garbia dela-eta, edozertarako hartzeko prest egon, KONTRA ordea, arrotza dela-eta, gaitzetsirik, BIR-ek latineko BIS-ekin KONTRA-k latineko CONTRA-rekin haina zer-ikusi ez balu bezala.

Baina jatorri kontu ergelok alde batera utzirik, BIR-en alde arrazoi asko ikusten da.

1. BIR honi aurrizki bezala ahalik eta zabalpiderik gehien eman behar zaio, aurrizki esankorra bezain emankorra delako.

2. Ez da aurrizki honi bideak derrigor ireki nahi izatea bakarrik. Arrazoirik haundiena da esanahi honekin BIR oso erabilia izan dela eta dela. Gertatzen dena hitz batzuri loturik geratu dela, erdi-fosildurik, soltura apur batez eduki zitzakeen posibilitateak galdurik. Fosilmendu kontu hau euskal atzizki askotan ere gaitz zaharra da, gurpil zorotik atera ezinik: hala daude hizkuntza dagoen bezala dagoelako, eta hizkuntza hala

dago bere baliakizunak hala daudelako. Izan ere bir-amona, bir-arto, birloba (biloba - iloba), bir-hari, bir-lora, bir-esku, bir-aitoa, bir-gari, bi-behar (= bir-behar), bi-belar (= bir-belar) etab (ikus hauk Azkueren hiztegian) hain naturalki esan dituen jendeak zergatik ez berdin esan bir-marka, bir-errail, bir-froga, bir-ate, bir-gona, bir-giltza, etab?

3. Bidezko denez, ez ditugu hitz bererako baliakizun biak erabiliko, nahiz eta zerrenda hauetan biak imini batzuri. Noiz bata eta noiz bestea hiztegia egiterako kontua da. Hemen axola zaikuna biak direla egokiak eta jeneralki BIR-ek hedadura eta posibilitate gehiago dadukala esanahi honetarako.

4. Hitz batzutan bat nahiz beste antzera ondo egon arren, bi aurrizkiok oso diferenteak direla dudarik ez dago. Esanahi honetan kointzidentzia bat edo konzeptoen ahaidetasun bat gertatzen dela soilki. Baina bertan ere aisa berez daiteke, jeneralki behintzat, bata-besteengandiko aldea. Hala esaterako, "contraventana"ri KONTRA-LEIHO bakarrik zaio, eta ez BIR-LEIHO. Ez da deskuidoa, apropos baizik. Izan ere "bir-leiho" ez litzateke gaztelerazko "contraventana", hau da leihoa babes-teko zurezko edo zerbaitezko orria, beste leiho bat baizik, leiho printzipalaren ondoan edo aurrean dagoena, baina leiho beti. Berdin lirатеke bir-horma, bir-teilatu, bir-ximini etab.

5. Azkenez BIR honen "bigarrentasuna" materialki gabe, zabalki hartu behar da, hau da zerbait lehenagokori edo zerbait printzipalagori nolabait erreferentzia egiten diona. Bestalde hizkuntza lege elementala da hau baliakizun bat fosilmentutik atera nahi denean, edo alderantziz hobeto akaso, edozein aurrizkik edo atzizkik honelaxe jokutzen du fosildurik ez badago. BIR-en kasuan ere, beraz, berdin ondo leudeke honelako hitzak: bir-arrazoi, bir-lege, bir-jainko, bir-gizon etab etab, hauetako "bigarrentasunak" fisikoaz beste erlazio modu bat duelarik.

IV

CONTRA - ANTI

CONTRA: Hauxe da aurrizki honen sail nagusia. Hemen oposizio garbia, antagonismoa adierazten du. Aurreko sailean aurrizkitzat dudarik gabe onartu badugu, hemen arrazoi gehiagoz. Bestalde aurrizki hau euskeratzeko erabili ohi diren era guztiak —hitz elkartuen, esakeren edo inguraketen bidez— ez dadukate irtenbide haundirik. Iraupide bakarra dute erabiltzaileok asper gaitzen arte, eta ba liteke oraindik epea luzatzea, euskaldunok nekez aspertzen baikara alferreko eta ganorra gabeko inguraketak egiten.

Contraataque	Contra-attaque	Counter-attack	Kontra-atake
Contraaviso	Avis contraire	Counter-notice	Kontra-abisu
Contrabajo	Contre-basse	Contre-bass	Kontra-baxu
Contrabatería	Contre-batterie	Counter-battery	Kontra-bateria
Contracorriente	Contre-courant	Counter-courrent	Kontra-korronte
Contradecir	Contredire	To contradict	Kontra-esan
Contragolpe	Contre-coup	Counter-stroke	Kontra-kolpe
Contrahacer	Contrefaire	To counterfeit	Kontra-egin
Contraorden	Contre-ordre	Countermand	Kontra-agindu
Contrapeso	Contrepoids	Counter-weight	Kontra-pisu
Contraproyecto	Contreprojet		Kontra-proiektu
Contrapunto	Contrepoint	Counterpoint	Kontra-puntu
Contrarreforma	Contre-reforme	Counter-Reformation	Kontra-erreforma
Contrarrevolución	Contre-revolution	Counter-revolution	Kontra-erreboluzio
			Kontra-iraultza
Contraseña	Contre-marque	Countermark	Kontra-seinu
Contraveneno	Contrepoison	Counter-poison	Kontra-pozoin
Contrapaso	Contre-pas	Back-steam	Kontra-pausu
Contraoponer		To oppose	Kontratu, oposatu
Contraseguro	Contre-assurance		Kontra-seguru
Contrasentido	Contre-sens	Counter-sense	Zentzugabekeria
Contratorpедero	Contre-torpilleur	Destroyer	Kontra-torpilari
Contravapor	Contre-vapeur	Back step	Kontra-bapore
Contra caja			Kontra-kutxa
Contrafirma			Kontra-firma
Contrafuero	Infraction a un "fuero"	Infrigement of a charter	Kontra-foru
Contranatural			Kontra-natural
Contraacusación	Contre-accusator		Kontra-salapen

Contraestructura		Kontra-akusazio
		Kontra-egitura
		Kontra-estruktura
Contrafuego	Contre-feu	Kontra-su
Contra-recio		Kontra-prezio
Contravalor	Contre-valeur	Kontra-balio

Zerrenda honetan agiri denez, hiru erdal hizkuntzak oso batera dabilta gehienez aurrizki honi buruz. Baina hiztegiei begirada bat botatzea besterik ez dago hizkuntza bakoitzak aurrizki honekin arlo komunalez gainera bere barruti berezia damaiola ikusteko. Gaztelerazko CONTRA-dun askok ez darduka kide parekorik frantsesez eta ingelesez, eta alderantziz. Honek ez du KONTRA euskal aurrizkitzat hartzeko ezer kentzen, arau jenerala baitesten baizik, alegia, hizkuntza bakoitzak aurrizki bakoitzari bere jite eta hedadura propioa ematen diola eta euskerak ere beste hainbeste egin behar duela.

ANTI: Aurrizki honek ere, KONTRA-k bezala, oposizioa, kontratasuna adierazten du. Batzutan bi aurrizkiok gurutzatu egiten dira hizkuntza batetik bestera. Lehenago esanik daudenekin hau ez da bat ere berri.

1. Sail honetan sustantiboak datoz. Hauen egikera erraza da, sustantiboari ANTI lehen-jarri, beste hizkuntzetan bezala.

Anticiclón	Anticyclone	Anticyclone	Anti-zikloi
Anticuerpo	Anticorps	Anti body	Anti-gorputz
Antídoto	Antidote	Antidote	Antidot
Antiliberalismo	Antiliberalisme		Anti-liberalismo
Antilogía	Antilogie	Antilogy	Antilogia
Antimilitarismo	Antimilitarisme	Antimilitarism	Antimilitarismo
Antinomia	Antinomie	Antinomy	Antinomia
Antipapa	Antipape	Antipope	Anti-aitasandu
Antimpirina	Antinpyrine	Antinpyryin	Antipirina
Antípoda	Antipode	Antipode	Antipode
Antisepsia	Antisepsie	Antisepsy	Antisepsia
Antítesis	Antitoxine	Antithesis	Antitetsis
Antitoxina	Antithese	Antitoxin	Antitoxina
Antifermento	Antiferment		Anti-orantza
			Anti-fermentu
Antigas		Gas mask	Anti-gaz
Antitanque		Antitank	Anti-tanke
Anticloro			Anti-kloro
Antimateria			Anti-materia
Antineutrón			Anti-neutroi

2. **ADJETIBOAK:** Berez hauetan ere aurrizkiaren alde-tik ez dago eragozpenik, adjetiboen beren egikeran baino. Esaterako “humano” adjetiboa euskeraz GIZA-tik ateratzekotan, nola esan, giza + marratxo eta hitza (giza-lege eta abar), gizazko, gizakoi, gizakor, gizatiar, gizabera, gizatsu...? Soluzioa ez da batek besteak eliminatzea —batez ere bakoitzak bere anbito berezia baitaduka— urritasunari bide emanaz, baina ez eta aberastasuna delakoaren izenez, hauzia lanbrotasun berezgabea utzi ere. Euskeraz hemendik dago akats haundia, hots, erderaz “humano” bezain adjetibo arrunt bat —denek berdin esana— euskaraz anitz era diferentetara ikusten dela. Hala ere hau atzizkietako kontua da. Hemen axola zaikuna da zeinnahi adjetibo hartu, aurretik ANTI jartzea besterik ez dagoela. “Antihumano” aurkitzean dudak sortzen badira, ez da ANTI-gatik, “humano”gatik baino. Beraz posibleetarik bat harturik, esaterako GIZAKOI, ANTI lehen-jartzea besterik ez dago, ANTI-GIZAKOI geraturik.

a) Sail honetan hitz batzuri bi euskal kide jartzen zaizkie, bata komuna bera eta bestea euskal atzizkiren batez osatua. Beste batzuri bat bakarrik, euskal atzizkiren batez osatua.

Antiaereo	Antiaerien	Anti-air craft	Anti-airezko
Anticatarral	Anticatarrrhal	Anticatarrrhal	Anti-katarrozko, anti-katarral
Anticonceptivo	Contraceptif	Contraceptive	Anti-sorgailu, anti-haur
Anticonstitucional	Anticonstitutionnel	Unconstitutional	Antikonstituziozko, -nal
Antihumano	Antihumain		Anti-gizakoi, anti-gizazko...
Antilegal	Antilegal	Illegal	Anti-legezko
Antipatriótico	Antipatriotique		Anti-abertzale
Antirreglamentario	Antireglementaire	Against the rules	Anti-arauzko, anti-erregelazko
Antivenenoso	Antiveneneux	Antivenenian	Anti-pozointsu
Antiarístico	Antiaristique	Unartistic	Anti-artezko, anti-artistiko
Antimonárquico	Antimonarchique	Antimonarchical	Anti-monarkiko, anti-monarkiar
Antireligioso	Antireligieux	Antireligious	Anti-erlijioso, anti-erlijiozko
Antitetánico	Antitetanique	Antitetanic	Antitetaniko, anti-tetanozko

Antiesclavista	Antiesclavagiste	Emancipationist	Anti-esklabista, anti-esklabotar
Antievangélico	Antievangelique		Anti-ebanjeliko, anti-ebanjeliozko
Antigramatical		Ungramatical	Anti-gramatikal, anti-gramatikazko
Antiguberna- mental	Antigouvernemen- tel		Anti-gobernuzko, anti-gobernutar
Antinatural		Unnatural	Anti-natural, anti-naturazko
Antirrepublicano	Antirepublicain		Anti-errepublikao anti-errepublikar
Anticolérico			Anti-goleriko, anti-kolerazko

Zerrenda honetan euskal atzizkiz osaturiko hitzak gogor edo erraro samar egiten badira, ez da noski ANTI-gatik —nahiz eta askok honixe egin muzinik garratzenak— ondoko hitza edo hitzaren egikera baizik, “humano”ri buruz esana bera gertatzen baita besteetan ere. Izan ere euskeraz adjetiboen egikera da eten gabe topo egiten dugun puntu gaitzetarik bat. Arrazoi haundietarik bat gure atzizki adjetibo-egileen ugaritasuna da. Bigarren arrazoi nagusia da atzizkiek zaulitasuna, soltura hartuz joan beharrean, mugaturik, hesiturik utzi ditugula, bakoitzari bere arlotxo izendaturik, zehaztasun gaizki ulertuaren izenean. Beste arrazoirik ere ba dago adjetiboen egikerako puntu gaitz honi buruz, baina hau kontu luzeak lirateke eta ez noski hemengoak. Orain axola zaikun bakarra da adjetibo erraro samar hauengatik ez dadila ANTI aurrizkia gaizki aterra, hori ez baita ANTI-ren erru, ondoko adjetiboena baizik.

b) ANTI-ri laguntzen dion adjetiboa beste hizkuntzeta-koa bera denean, ez dago problemarik.

Antialcohólico	Antialcoolique	Antialcoholic	Anti-alkoholiko
Anticlerical	Anticlerical	Anticleridal	Anti-klerikal
Anticristiano	Antichretien	Antichristian	Anti-kristau
Antihistórico	Antihysterique	Antihysterick	Anti-histeriko
Antiministerial	Antiministeriel		Anti-ministerial
Antineurálgico	Antineuralgique	Antineuralgic	Anti-neuraljiko
Antipoético	Antipoetique		Anti-poetiko
Antisemita	Antisemite	Anti-semite	Anti-semita
Antisocialista	Antisocialiste	Antisocialist	Anti-sozialista
Antiestético	Antiestetique	Unsghtly	Anti-estetiko

Antimoral
 Antisubmarino
 Antiimperialista

Anti-moral
 Anti-submarino
 Anti-imperialista

V

RE - EX : INDARTZAILEAK

RE: Sail honetan RE indartzaile da edo gehitzaile. Batzutan ez du ezer gehitzen, adjetibo bat aditz bihurtzen baizik. Hala “rejuvenecer” ez da “berriro gaztetu” edo “gazteagotu” “gaztetu” soilki baizik. Gaztetu eta gazteagotu ez dira izatez berdinak, baina hau euskeraren kontua da.

Ba dirudi frantsesak eta ingelesak aditzetan bakarrik darabiltela indartzaile hau, ez ordea adjetiboetan gaztelerak bezala: reagudo, resalado, etab.

Euskeraz bost era ikusten ditugu indartzailatzat.

1. Erarik arruntena aditz-lagun batez: xit, arras, oso, guztiz... xit zorrotz, guztiz on, etab.

2. Hitza errepetituz: gazi-gazi, bel-beltz, uka eta uka, etab.

3. Aditzetan era konparatiboa: gazteagotu, sendoagotu, etab.

4. Aditzetan KA frekuentatiboa sartuz: ikuskatu, ehokatu, azterkatu, etab. Hau jakina, ez dago edozein aditzi sartzerik. Berdin KETA sustantiboetan: Harrapaketa, bilaketa, etab.

5. BIR ere erabil al daiteke indartzailatzat? Baietz esan daiteke. Ez litzateke gainera gazteleraren itzulpen literala, gauzak berez dakarrena baizik. Izan ere berriztasunetik indartasunera salto tipia dago. “Bi bider edo berriro etorri” eta “bi bider gordinago izan” elkarrengandik xit hurbil daude. Zuzen bezain jator daude beraz honelako esanak: sua bizituz eta berbizituz zihoan; gauzak beltz ez ezik bir-beltz daude; uka eta

bir-uka; gazi nahiz bir-gazi... etab. Dударик gabe BIR-ek posibilitate berri haundiak daduzka.

Sail honetakoak, bada, RE aurrizkitik aparte euskeratzen dira gehienak. BIR azal berri dugun esanahiaz guti agertzeak ez du esan nahi aplikazio guti dadukanik. Gertatzen dena BIR-ek bere arlo propioa edukiko lukeela RE-tik aparte eta segur asko askoz zabalagoa. Erderatik euskerara ibiltzearen eragozpenak.

Reafirmar	Reaffirmer	To reaffirm	Sendoagotu, bir-baitetsi
Reagravar	Aggraver, empire	To aggravate a new	Astundun, bir-astundu
Reagudo	Tres aigu	Very acute	Xit zorrotz, bir-zorrotz
Reavivar	Raviver	To revive	Bizitu, biziagotu, ber-bizitu
Rebusca	Recherche	Research	Bilaketa
Recrudecer	Redoubler	To recrudescence	Gordindu, gordinagotu
Reforzar	Renforcer	To strengthen	Indartu, sendoagotu
Reblandecer	Ramollir	To soften	Bigundu
Rejuvenecer	Rajeunir	To impart youth	Gaztetu
Remirar	Reflechir	To review	Ikuskatu
Remoler	Remoudre	To grind excessively	Ehokatu
Revolcarse			Iraulkatu
Repleto	Replet	Replete	Bete-bete, xitbete, bir-bete
Requemar	Surchauffer	To reburn	Kiskali
Resalado	Tres salé	Very salty	Gazi gazi, bir-gazi, xit gazi
Retostar	Rotir de nouveau	To toast again	Xigortu, bir-erre
Retumbar	Retentir, resonne	To resound	Burrunbatu
Reverdecer	Reverdir	To reverdure	Berdatu
Revivificar	Revivifier	To revivify	Bizkortu, zuzpertz
Renovar	Renouveler	To renew	Berritu
Remojar	Detremper	To steep, to imbue	Beratu
Renegar	Renier	To deny, to abnegate	Ukatu, arnegatu
Refrescar	Refraichir	To refresh	Freskatu
Recontento	Tres content	Very pleased	Poz-pozik, xit-pozik, bir-pozik

EX ere batzutan, RE bezala, indargarri da, nahiz eta zerrenda honetako hitz askori ezer apartekorik ezartzen ez. Nolanahi, ez daduka inportantzia haundirik eta indartzaile denean RE-ri buruz esanek bere balio dute hemen ere. Indartzaile ez denean euskal hitz batez itzuli edo bera hartu.

Exacerbar	Exasperer, irriter	To exacerbate	Sumindu,
Excandecer	Exasperer	To irritate, to	gaizkoatu
Excavar	Excaver	enrage	Sutu
		To excavate	Eskabatu
Exclamar	Exclamer	To exclaim	Oihuztatu, hots egin
Exornar	Orner	To adorn	Adelatu, apaindu
Explanada	Esplanade, glaciis	Platform, glaciis	Lautada
Expalanar	Niveller	To explain	Lautu
Expurgar	Expurger	To expurgate, to expurge	Garbitu, espurgatu
Exudar	Exsuder	To exude	Izerditu
Exulcerar	Exulcerer	To exulcerate	Ultzeratu

RE - EX-en GAINETIKO ESANAHIK

RE: a) Sail honetan RE-k berriztasuna, errepetizioa adierazten du. Hauxe da aurrizki honek sailik inportanteena. Euskaraz dudarik gabe dagokiona eta ahalik hedadurarik gehien eman behar zaiona BIR da.

Readmitir	Readmettre	To readmit	Bir-ametitu, bir-onartu
Reanudar	Renouer	To renew	Bir-hasi
Feargüir	Redarguer, retorquer	To redargue	Bir-arguditu
Rearmar	Rearmer	To rearme	Bir-harmatu
Recobrar	Recouvrir	To recover	Bir-kobratu
Recomponer	Recomposer	To recompose	Bir-konpondu
Redescuento	Reescompte	Redicount	Bir-deskontu
Reeditar	Reediter	To reedit	Bir-argitaldu, bir-editatu
Reelegir	Reelire	To reelect	Bir-hautatu
Reembarcar	Rembarquer	To reship, to re-embark	Bir-enbarkatu,

Reencarnar	Reincarner	To reincarnate	Bir-gizatu
Reengendrar	Engendrer de nouveau	To regenerate	Bir-sortu, bir-jeneratu
Reexaminar	Examiner de nouveau	To re-examine	Bir-azertu, bir-esaminatu
Reflorecer	Refleurir	To reflourish	Bir-loratu
Rehabilitar	Rehabiliter	To rehabilitate	Bir-gaitu, bir-habildu
Reimprimir	Reimprimer	To reprint	Bir-irarri, bir-inprentatu
Repetir	Repeter	To repeat	Bir-esan, errepetitu
Replantar	Replanter	To replant	Bir-landatu
Retraducir	Retraduire	To retranslate	Bir-itzuli
Revivir	Revivre	To revive	Bir-biztu
Reabrir	Rouvrir	To reopen	Bir-ireki
Reaparecer	Reapparaître	To reappear	Bir-agertu
Reatar	Rattacher	To tie again	Bir-lotu
Recaer	Retomber	To relapse	Bir-erori
Recocer	Recuire	To cook again	Bir-egosi
Recoser	Recoudre	To sew again	Bir-josi
Recubrir	Recouvrir	To over lap	Bir-estali
Redorar	Redorer	To regild	Bir-urreztu, bir-urreztatu
Reedificar	Reedifier, Rebatir	To rebuilt	Bir-eraiki
Reeducar	Reediquer	To train	Bir-hezi
Reenviar	Renvoyer	To send again	Bir-bidali
Refreír	Fríre de nouveau ou excessivement	To fry again (excessively)	Bir-frijitu
Rehacer	Refaire	To repaire	Bir-egin
Rehervir	Rebouillir	To boil again	Bir-irakin
Reincidir	Recidiver	To relapse	Bir-erori
Renacer	Renaitre	To be born again	Bir-jaio
Retransmitir	Retransmettre	To relay	Bir-transmititu, bir-eman
Revender	Revendre	To retail, to resell	Bir-saldu
Reventa	Revente	Retail, second sale	Bir-salmenta

b) **Sail honetan azkenez, RE-rena bukatzeko, hitz mordo inportante bat dator aurrizkitik aparte osoan hartzen edo euskal kide batera osoan itzultzen dena.**

Recitar	Reciter	To recite	Errezitatu
Recomendar	Recommander	To recommend	Gomendatu
Reconciliar	Reconcilier	To reconcile	Adiskidetu
Reconstituyente	Reconstituant	Reconstituent	Zuzper-arazle, zuzpergailu

Reembolsar	Rembourser	To reimburse	Errenboltsatu
Reforma	Reforme, Reformation	Reform, Reformation	Erreforma
Refresco	Refraichissement	Refreshment	Errefresko
Reintegro	Reintegration	Reintegration	Erreintegro
Reparar	Reparer	To repair	Erreparatu
Repasar	Repasser	To repass	Erreparasatu
Representar	Representer	To represent	Errepresentatu, ordezkatu
Reproducir	Reproduire	To reproduce	Ugaldu, erreproduzitu
Repudiar	Repudier	To repudiate	Zapuztu
Restablecerse	Retablir	To reestablish	Sendatu, zuzpertz
Retirar	Retirer	To retire	Erretiratu
Revista	Revue	Review	Errebista
Revolución	Revolution	Revolution	Erreboluzio, iraultza
Rebotar	Rebondir	To rebound	Errebotatu
Recargo	Surcharge	New charge	Errekargu
Reclamar	Reclamer	To claim	Erreklamatu
Recoger	Recueillir	To gather, to collect	Hartu, bildu
Recrear	S'amuser	To recreate, to amuse	Jostatu
Remolque	Remorque	Towing	Erremolke
Renegar	Renier	To deny, to abnegate	Arnegatu
Retejo	Rentaitage	Retiling	Erreteila
Revalidar	Revalider	To ratify	Errebalidatu

EX: a) Sail haxe da **EX**-tik gehien axola zaikuna, nor-bait edo zerbait lehen zena orain ez dela adierazten duena. Zerrenda honetan agiri denez, gaztelerak eta frantsesak pareki darabilte **EX**. Ingelesak ordea ez du **EX**-ik esanahi honekin erabiltzen (hiztegietan behintzat ez dugu aurkitu). Ingelesa bere era batzuz balitatzten da: **PAST, SOMETIME, FORMER:** the past president, the former consul etab.

Euskeraz bi era ikusten ditugu egoki:

1. **EX** bera onartu beharrekoa da dudarik gabe, falta egi-ten daukulako batetik eta erdian harturik gaduzkaten bi hiz-kuntza nagusiek harturik dadukatelako bestetik.

2. **IZAN**, erabilia izanez gainera, guztiz egokitzat jo behar da, berezkuntza inportante bat eginik. **IZAN**-ek era konjuga-

tuan DEFUNTU esan nahi du: gure aita zena = gure aita defuntua gure alkate zenak = gure alkate defuntuak. IZAN-ek era adjetibozkoan ordea, EX-en esanahia daduka: gure alkate IZANAK = gure ex-alkateak. Bidezko denez lehenengo erak beste pertsonak ere ametitzen ditu, batez ere hirugarren plurala: gure gudari zirenek = gure gudari defuntuek. Halaber adjetibozko erak ere ametitzen du plurala: herriko alkate izanei = herriko ex-alkateei. Berezkuntza hau ez dakigu euskalki guztietakoa den. Guk ezagutzen dugun inguruan hala da behintzat eta jeneraltzea merezi duela ematen du.

OHI-ri buruz ez dezakegu ezer esan ez baitugu Azkueren hiztegitik baizik ezagutzen. Azkuek dakarrenetik ba dirudi hedadura haudi samarrekoa izan dela: nausi-ohi, ertor-ohi... = ex-nagusi, ex-erretore...

Norbaitek galda dezake: Zergatik IZAN ontzat eta egokitzat emanez gero, EX ere onartu edo alderantziz? Hemen ere, beste kasu askotan bezala, hauzia ez dela uste dugu bata ALA bestea, bata ETA bestea baizik. Ez du merezi uste hau arrazonatzan hasterik.

Exalcalde	Exalcade, ex-maire	PAST	Ex-alkate, alkate izan(a)
Excorredor	Ex-coureur, anciencoureur		Ex-korrikari, ko- rrikari izan
Exdueño	Exmaitre		Ex-jabe, jabe izan
Exministro	Ex-ministre	THE FORMER	Ex-ministro
Expolicía	Ex-grippe-coquin Ex agent de police		Ex-polizia,
Expresidente	Ex-president		Ex-presidente
Exprofesor	Ex-professeur	SOMETIME	Ex-profesore, ex- -irraasle
Exrector	Ex-rector		Ex-erretore

IZAN, jakina, batzuri bakarrik jarri arren, edozeini ezartzekoa da, berdin OHI.

b) EX-ena bukatzeko azken zerrenda bat dator, zeinetan EX etimologiaz garbi agertu arren, hitza OSOAN kontsideratzen baita, arrotza bera harturik edo euskal kide batera itzulirik.

Exagerar	Exagerer	To exaggerate	Esajeratu, gehiegitu
Exceder	Exceder, depasser	To exceed, to surpass	Goitu, gaindu
Excepción	Exception	Exception	Ezepzio
Excesivo	Excessif	Excessive	Gehiegizko
Excluir	Exclure	To exclude	Exkluditu
Excursión	Excursion	Excursion	Eskursio
Excusa	Excuse	Excuse	Atxakia
Exhibir	Exhiber, montrer	To exhibit	Eshibitu, erakutsi
Exhortar	Exhorter	To exhort	Esortatu
Existencia	Existence	Existence	Esistentzia
Exoftalmia	Exophthalmie	Exophthalmia	Esoftalmia
Exosmosis	Exosmose	Exosmose	Esosmosis
Exotérico	Exoterique	Exoteric	Esoteriko
Expedición	Expedition	Expedition	Espedizio
Expedir	Expedier	To send	Espeditu
Experiencia	Experience	Experience	Esperientzia
Experimento	Experience, essai	Experiment	Esperimentu
Expirar	Expirer	To expire	Espiratu, hil
Explicito	Explicite	Explicit	Esplizito
Explorar	Explorer	To explore	Esploratu, ikertu
Explosión	Explosion	Explosion	Eztanda
Explotar	Exploiter	To work	Eztandatu, esplotatu
Exportar	Exporter	To export	Esportatu
Expulsar	Expulser	To expel	Bota
Extraer	Extraire	To extract	Atera

V

ANTE - PRE

Bi aurrizkiok gauza bera esan nahi dute eta egitura bera dadukate nahiz eta PRE askoz ugariago izan hizkuntza guztietan.

PRE: 1) Sail honetan sustantiboak eta adjetiboak datoz. Hauetan ez dago dudarik AURRE-AURREKO eta AITZIN-AITZINEKO direla egokiak lekuzko eta denborazko lehenetasuna adierazten denean. Edozeinek esaten du "gerra-aurre", "ez-

kon aurreko” etab. Gainera OSTE-OSTEKO-ren eta ONDO-ONDOKO-ren (POST-en agertuko direnen) simetrikoak dira.

Preadamita	Preadamite	Preadamite	Adan-aurreko, Preadandar
Precolombino	Precolombien	Pre-columbian	Kolon-aurreko
Precordial	Precordial	Precordial	Bihotz-aurreko
Predorsal	Predorsal	Predorsal	Bizkar-hezurau- rreko
Prefacio	Preface	Preface	Hitz-aurre
Prehistoria	Prehistoire	Prehistory	Historia-aurre, prehistoria
Prehistórico	Prehistorique	Prehistoric	Historia-aurreko
Prejudicial	Prejudiciel	Prejudicial	Judizio-aurreko, epai-aurreko
Prenupcial	Prenuptiel		Ezkon-aurreko
Prenatal	Prenatal		Jaio-aurreko

2) Aditzen aurrizki denean, arau jeneralez, PRE onartu behar da dudarik gabe. Hizkuntza guztiek onarturiko eta hain hedadura haundi eta esankorreko aurrizki hau ordezteko baliakizunak (aurre, aitzin, lehen, etab) konponketa bortxatuegiak dira, irtenbiderik gabeak. Honek ez du esan nahi baztertu egiten ditugula ANTE-n ikusiko den bezala. Soil soilki, beste kasu guztietan bezala erregela jeneral eta haundiago bati gagozkio, hau da latinezko aurrizki nagusiak, beste hizkuntza guztiek beren garaian komunzki onartu zituztenak eta gero hain hedadura zabala eta sarritan teknikoa bildu dutenak beste gabe onartu behar direla, orain arte ere nahikoa denbora galdu baitugu. “Beste gabe” hau ez da noski arbitrariotasunaren ezagugarri, zeren kondizio hauetako aurrizkiak beste gabe hartzeak derrigor hartu beharrezkoak direla esan nahi du eta derrigorra ez da inoiz arbitrario. Aurrizkien trena euskerak galdu bazuen (demagun ez zuela akaso behar, ibili behar haundirik ere ez baitzedukan), ez dago berriro harrapatzea beste biderik. Goiti-beherekin ez goaz inora.

Preconcebir	Preconcevoir	To preconceive	Presortu
Predecir	Predire	To predecit	Preesan
Predestinar	Predestiner	To predestinate	Predestinatu
Predeterminar	Predeterminer	To predetermine	Predeterminatu, pre-erabaki

Predisponer	Predisposer	Predispose	Pregertu, preatondtu
Preelegir	Elire d'avance	To pre-elect	Prehautatu
Preestablecer	Preetablir	To pre-establish	Prejarri, pre- -ezarri
Preexistir	Preexister	To pre-exist	Pre-esistitu
Prejuzgar	Prejugar	To prejudge	Pre-iritzi
Premeditar	Premeditar	To premeditate	Premeditatu
Premorir			Lehen-hil
Prenotar	Noter d'avance	To prenote	Prenabari
Preconocer		To foreknow	Pre-ezagutu
Predefinir	Prefinir	Predetermine	Predefinitu
Prefiguruar	Representer d'avance	To prefigure	Prefiguratu, pre-iruditu
Preordinar	Ordonner d'avance	To preordain	Pre-erabaki
Presentir	Presentir	Foresee	Presentitu, presomatu, igarri
Prever	Prevoir	To foresee	Pre-ikusi

3) Sustantibo eta adjetiboetarako lehenengo numeroan **AURRE-AURREKO** eta **AITZIN-AITZINEKO** onartu baditugu ere, ba daude arau hartatik apartatzen diren lau puntu:

a. Aditzekin **PRE** bada egoki, naturala da aditzetik datorren sustantiboak ere **PRE** eramatea: Pre-esistitu → pre-esistentzia, pre-ezagutu → pre-ezagutza...

b. Batzutan **PRE**-k zerbaiten aurrekoa gabe, aurreko zerbait esan nahi du. Esaterako "prejuicio" ez da iritziaren aurrekoa, aurreko iritzia baino. Diferentzia garbi dago "gerra-aurre" eta "aurreko gera" konparatzean. Honelakoetan **PRE**-ri hobeto deritzagu, hala nola, pre-iritzi, prenozio, pre-erabaki...

d. **AURRE-AURREKO**-k eta **AITZIN-AITZINEKO**-k lekuzko esanahia dadukatela esan dugu. Batzutan ordea, **PREK**-k lehentasun lojiko edo filosofikoa —nolabait esatearren— adierazten du. Esaterako "prekontzient" kontzientzia baino maila elementalago edo honelakotsu bat litzateke. Hauetan ere **PRE**-ri hobeto deritzagu: prekontzient, presozial, prelojiko, etab. (Pentsa bide batez hauk **AURREKO**-kin moldatzekotan nolako odolosteak aterako liratekeen). Aurrizki baten matiz bilaketa honek katuari bost hanka bilatzea eman dezake (katu batzuk eduki ere bai gero). Baliteke hitzen batetan edo bestetan ze-

hazkerian erortzea, baina hemendik nabarien atera behar den konklusioa zera da, honelako aurrizki inportanteek beren historia luzean esanahi pilo oso ugaria batu dutela eta hitzen batzutan edo bestetzutan dezentki samar maneiatu arren, konjuntuan, orotasunean ez dagoela ezein hizkuntzatan ordezeko egokirik. Euskerak aurrizkirik ez badu ez da beste hizkuntzak baino urriago delako berez, ez eta beste hizkuntzetatik hain "bakana eta antz-gabea" delako ere, beste hizkuntzek aspaldi egin zutena egin ez duelako baizik. Honela aurrizkirik inportanteenak latinezkoak dira inguruko hizkuntza nagusi guztietan. Euskera ez bada latin-kumea, pentsa ingelesak, alemanak eta abarrek ere guk haina ahaidetasun guti dadukatela latinarekin.

e. Azkenez, nahiz eta lojikal lehenengo sailean sartze-koak izan, ba dira hitzak PRE-kin dauden bezala uztekoak: prerromantizismo etab.

Preadamismo	Preadamisme		Preadamismo
Prefijo	Prefijo		Aurrizki
Prehistoria	Prehistoire	Prehistory	Prehistoria, historia-aurre
Prejuicio	Prejudice	Prejudice	Pre-iritzi
Prenoción	Prenotion	Prenotion	Prenozio, pre-ezagutza
Prerrafaelismo	Preraphaelisme		Prerrafaelismo
Prerromanticismo			Prerromantizismo
Presciencia	Prescience	Prescience	Prezientzia, prejakintza, pre-ezagutza

Zerrenda hau laburra da hiztegiek apenas batzen baitute tankera honetako hitzik. Baina aski da edozein zientzia adarretako zerbait irakurtzea PRE-k zabalkunde haundia dadukala ohartzeko, ez bakarrik liburuetan, hizkera arruntean ere baizik. Hona zerrenda luze posible bateko batzu, gehiegi pentsatu gabe datozenak: Prekontzient, pre-unibertsitari, presindikal, prekondizio, pre-hauzi, pre-ebatzi, preberotze, pregizazko, pre-izate, pre-eredu, prenatura, pre-ohitura, etab etab.

ANTE: Aurrizki honetarako ere PRE-ri buruz esaniko guztiek balio dute, diferentzia bakarrez ANTE aurrizkia PRE

baino askoz urriago dela. Arau jeneralez ez dirudi ANTE hartu beharrik dagoenik.

1) Sail honetan AURRE-AURREKO-dunak datoz. Berdin litzateke, jakina, AITZIN-AITZINEKO ere. Ez dute komentariorik behar.

Antebrazo	Avant-bras	Fore-arm	Besa-gain
Antecámara	Antichambre	Antecahmber, Anteroom	Gela-aurre
Anteiglesia	Parvis	Antechurch	Eliz-aurre
Antejuicio	Avant jugement	Fore judgement	Judizio-aurre, epai-aurre
Anteojos	Lunettes, longue-vue	Spy-glass	Betaurrekoak
Antepuerta	Contre-porte	Anteport	Atal-aurre
Antepuerto	Avant-port	Outer port	Bortu-aurre, kai-aurre
Antesala	Antichambre	Antechamber	Sala-aurre, gela-aurre
Antepalco	Avant-logis		Palko-aurre
Antenombre			Izen-aurre
Antediluviano	Antedilubien	Antedilubian	Uholde-aurreko
Antemeridiano	Antemeridien	Antemeridian	Eguerdi-aurreko
Antenupcial	Antenuptial	Ante nuptial	Ezkon-aurreko
Anteclásico			Klasiko-aurreko
Antecolombino			Kolon-aurreko
Anteislámico			Islam-aurreko

2) Bigarren sail honetan aditz batzu datoz zeintzutan LEHEN jartzen baita ANTE-ren ordezeko. Aditz sail honek inportantzia urria daduka eduki. Beren helburua gehiago da komentario bat egiteko bide ematea. Esanik dago PRE onartzeak ez duela esan nahi AURRE, AITZIN, LEHEN... gaitzesten direnik. Lehenago ere sarri aipaturiko hauzia dago hemen ere. Irizpide okerra da PRE-ren onartzea ala ez hiru hauen pentzudan jartzea. PRE eta beste aurrizki inportanteen onartzea aurreragoko hauzia da, AURRE, AITZIN eta LEHEN PRE-ren ordezeko egokiak liratekeen pentsatzen hasi aurrekoa. "Liratekeen" noski, zeren praktikan, herriaren erabilera arau-bidetzat hartzekotan, hauek PRE-k berak baino garantia gutiago dadukate. Baina arrazoiek dudarik gabe beste leku batetik joan behar dute. PRE onartutakoan beste hirurok ere zabalduko dute beren bidea, hizkuntza legerik elementalenak sinesten baditugu

behintzat. Zer neurritan? Ez dago hori aurretik igartzetik, erabilerak berak ebaztekoa baita. Hegan egiteko kondizio funtsezko batzu behar dira. Gero beste kontu bat izanen hegakera baldarra ala dotorea den. Latinezko aurrizkiak hegada jasotzeko nahi eta ezkoak zaizkigu, beti sasitzatik irten ezinik ibili nahi ez badugu. Hegada jasotakoan airea zabala da eta sobera leku dagoke AURRE, AITZIN, LEHEN eta beste aurrizkietan ageruriko baliakizun posible guztientzat. Egoera honetan, sasitzan dabilen artean, euskeraren beraren ahalmen propioak ere gatiaturik geratzen dira. Ez dago dudarik aurrizki komunen onartze zabalak era batera euskal baliakizunen bidertze eta ugaritze harrigarria dakarkeela kolpera. Honek kontradikzio badirudi ere, aztertzaile arinentzat bakarrik noski. Euskera denik bakarena eta diferenteena bada ere, hizkuntza legeak ez dira guk asmatuak. Hortxe daude inguruko hizkuntza nagusi guztietan. Guri arretagarrien zaikuna aipatzeko, ingelesak ere ba du bere baliakizun propiorik ugari PRE-kin batera, eten gabe aberasten eta ugaritzen ari delarik. Ameskeria garbia litzaikegu egun batetik bestera ingelesaren hegada eta hegakera geuretu nahi izatea, baina bideak haundi haundika behintzat sobera argi erakusten dauzkigu. Dudarik ere ez ingelesa bezalako hizkuntza baten portaera mila bider fidagarriago dela euskaldun bakoitzak geure barrenean daramagun linguista-kumearen iritziak baino. Norbaitek ihardets lezake jokaera hau beste hizkuntzetan ere gaitzetsirik dagoela, gaztelerak, esaterako, edo gaztel akademikoek "ingeleskerien" kontra dihardukatela, berdin ingelesak "frantseskerien" kontra etab etab. Hauzia honela jartzen duenak ez du askorik ulertzen gakoa non dagoen, zeren hemen gagozkion kontua ez baitatza hizkuntza desarroilatuek beren artean darabilten nor-gehiagoketa mailan, orain lau mende denek berdintsu moldatu zuten azpi-estrukturan baizik.

Zerrenda honetan LEHEN-dunak datoz. Berdin sar genitzakeen AURRE eta AITZIN ere, eta ANTE-n bezala PRE-n ere. Honek ez du esan nahi hirurak egokitasun berdinekoak direnik.

LEHEN-ek hiru esanahi ahizpa (lehenago = antes, lehenengo = en primer lugar eta lehenengo = el primero) eduki ahal izateak ez likeo aurrizki honi ezer kenduko, aitzitik ordea, zabalpen eta aberastasun gehiago emanen. “Likeo” diogu, eta ez “dio”, zerrenda hau eta lan honetako beste antzekoak gehieanean saio esperimentalak besterik ez baitira. Norbaitek esan lezake zergatik ez ditugun besteak ere —PRE, DES, etab— hauen maila berean jartzen, hots, esperimental gisa. Oker nabarbena litzateke pentsakera hau. PRE-k, DES-ek eta abarrek mendeak daramatzaten beren esanahia eta arloa praktikan zehaztuz eta taxutuz hizkuntzaren maila eta adar guztietan. Horrexegatik dira hain zuzen nekez ordeztu ahal izatekoak. Beste kontu bat hartu nahi diren ala ez, hala litzatekeen bezala barrikurik ez hartzearren iheri abiatzea. Baina inork ez du dudan jarriko barkua itxas-ontzirik egokienetariko bat dela.

Anteceder	Preceder	To antecede	Lehen-izan
Antedatar	Antidater	To antedate	Lehen-datatu
Antedecir	Predire	To predict	Lehen-esan
Antepagar	Payer d'avance	To prepay	Lehen-ordaindu
Anteponer	Placer devant	To place before	Lehen-jarri
Antever	Prevoir	To foresee	Lehen-ikusi
Antecoger	Emporter devant soi		Lehen-hartu
Antepasados	Ancetres		Asabak, arbasoak
Antepenúltimo	Antepenultieme		Azken-hirugarren
Penúltimo	Avant dernier		Azken-bigarren

Zerrenda honetan agiri denez eta naturala denez, ANTE eta PRE gurutzatu egiten dira hizkuntza batetik bestera. Honen esan nahi du aurrizki elkar-gehigarriak direla eta beraz LEHEN eta abar ere berdin sar zitezkeela PRE-ren zerrendan.

PRE-rena bukatzeko azken sail bat dator zeinetan batzu euskal kide batez itzultzen baitira eta bestetzu aurrizkitik aparte hartzen, osorik hartzekoak dirala usterik.

Predicar	Precher, proner	To preach	Predikatu
Prefecto	Prefet	Prefect	Prefekto
Preferencia	Preference	Preference	Preferentzia, nahiagotasun
Preludio	Prelude	Prelude	Preludo
Preparar	Preparer	To prepare	Preparatu

Preposición	Preposition	Preposition	Preposizio
Presencia	Presence	Presence	Presentzia
Presidir	Presider	To preside over	Presiditu
Presidente	President	President	Presidente
Emporter devan	Preter	To lend	Prestatu
Presumir	Presumer	To presume	Presumitu
Presupuesto	Butget	Budget	Presupostu, Bujet
Previsión	Pretention	Pretension	Pretentsio
Prevaricar	Prevariquer	To prevaricate	Prebarikatu
Prevenir	Prevenir	To prevent	Prebenitu

Bi ohar beste aurrizki guztietarako ere balio dutenak:

1) Aurrizki batean honelako hitz sail inportante bat OSOAN onartzen dela esatea aurrizkia bera ere onartzekoa dela esatea bezalatsu da, zeren hauk bezalako hitz inportante batzutan bere presentzia onartuz gero, zer zentzu luke osoan hartzen diren hitzetan bakarrik onartzen dela esateak, baina ez aurrizki autonomotzat? Berezkuntza hau hizkuntzalariek egin dezakete, baina ez hitz egileek. Hala ere zentzu apur bat ba duela ezin uka. Honegatik aurrizki guztietan agertzen da —dagoenean edo merezi duela uste denean— honelako zerrenda bat.

2) Hitz batzuri, “preferentzia”ri esaterako, “nahiagotasun” ere jarri zaio, eta beste antzekoren bat edo batzu ere jar zitezkeen. Norbaitek esan lezake: nola litekeek “nahiagotasun” bezalako hitz argi eta garbi bat edukirik “preferentzia” ere ondoan utzi? Gure irizpidea, lehen ere nonbait adierazia, argi dago: Hizkuntzaren barne desarroiloari ondo ez ezik beharrezgo eta lege funtsezko deritzagu. Honela NAHIAGO-tik NAHIA-GOTASN-era saltatzea asmakeria gabe, deribaziorik berezkoe-na eta naturalena da. Hitz berriak sortzea ez da berez garbikerian erortzea, hizkuntza bizi baten lege naturaletarik bat baik. Hauzia haurgintzakoa bera da, haur normalez ala muntroez herditzen den. Baina gure irizpidearen bigarren alderdia ere argi dago, hots, hizkuntzaren berezko ahalmenak ere trabaturik, larakoa jorik geratzen direla oraintsu aipaturiko azpi-estruktura kontua erabaki arte. Azpi-estruktura honek ez du inola ere esan hizkuntzaren barne-egitura, bere jite berezia. Gure inguruko hizkuntza nagusi guztiek azpi-estruktura, edo

gain-estructura edo dena delakoa berdin samarra dadukatela esatean, ez al da inor eroriko hizkuntzen unea, muina sastakazten dela pentsatzeko sinplekerian. Ingelesak eta gaztelerak, adibide bat jartzeko, diogun azpi-estructura hain komuna edukirik, elkarren antzik ere ez dadukate. Hauk honela, eta beste arrazoi batzurengatik, “preferentzia” hor geratzen da “nahia-gotasun”-nekin batera, eta alderantziz, elkarren herrarik ez zelik gabe.

Beste hitz arrotz batzu —Euskal-Herri osoko haurrek eta haurren gurasoek oinez ibiltzeaz batera ikasi zituzten hitzak “arrotz”-tzat jotzea adar-jotze gehiegi ez bada— “preparatu” esaterako, bakarrik etortzeak ez du esan nahi honen euskal sinonimoak edo antzekoak arbuiazen direnik, “preparatu” gazteleraren, frantsesaren eta ingelesaren bezain geure dugula baizik.

VI

POST - SOBRE - ULTRA - TRANS - SUPER - SUPRA

1) POST, ULTRA eta TRANS esanahi ia bereko aurrizkiak dira, PRE eta ANTE-ren simetrikoak. SOBRE-k esanahi honekin oso inportantzia guti daduka bere zerrenda urriak erakusten duenez. Lau aurrizkiok lekuzko eta denborazko esanahi garbia dutenean, nahikoa argi dirudi OSTE-OSTEKO edo ONDO-ONDOKO eta HANDIKO direla egokiak.

Poscafé	Pousse-café	Chasse	Kafe-ondo
Posfecha	Postdate	over date	Data-ondo, fetxa-ondo
Posguerra	Apres-guerre	Post war	
		Postmeridian	Gerra-oste, guda-ondo
Posmeridiano	De l'apres-midi	after-noon	Eguerdi-osteko
		Child bed	
Posparto	Couches		Herdi-ondo
Postdiluviano	Postérieur	Postdiluvial	
	au deluge		Uholde-ondoko
Postescolar	Postscolaire		Eskola-ondoko
Postoperatorio		Postdate	Opera-ondoko

Postdata	Postscriptum	Postdorsal	Data-ondo, post- data
Postdorsal	Postdorsal	Postdate,	Bizkar-hezur-os- teko
—————			
Ultramar	Outremer	Over sea	Itsas-oste
Ultramarino	D'outre-mer	Ultramarine	
		Over sea	Itsasoz-handiko
Ultramontano	Ultramontain	Ultramontane	Mendiz-handiko
Ultrapuertos	Au dela des cols	Beyond the ports	Bortu-oste
Ultratumba	Outre-tombe	Beyond the grave	Hil-ondo, heriotza-oste
Ultramonte			Mendi-oste
Ultrasolar			Eguzkiz-handiko
—————			
Sobremesa	Dessert	After diner	Mahain-ondo, mahain-osteko
Sobreparto	Couches	Child bed	Herdi-ondo
—————			
Transalpino	Transalpin	Transalpine	Alpeez-handiko
Transandino		Transandean	Andeez-handiko
Transatlántico	Transatlantique	Transatlantic	
Transmarino		Transmarine	Itsasoz-handiko
Trastienda	Arriere-boutique	Backshop	Denda-oste, denda-atze
Trascoro	Arriere-choeur	Behind the choir	Koru-oste, koru-atze
	Arriere-train		Gurt-atze
—————			

2) TRANS-ek ordea, gehienez edo sarri behintzat, gogorago eta antzeko hitzetan, "handik" edo "ostean" gabe, "zehir" esan nahi du. Honela "Transiberiano" Siberian zehar doan, alderik alde pasatzen duen trenaren litzateke. Esanahi honekin TRANS bera onartzea dirudi ondoen, ZEHAR-ekin ez baita era egokirik ikusten. "Alpeetan-zeharreko", "Siberian-zeharreko" eta abar ez daude, ez, gaizki, baina ez dugu uste TRANS-i konpetentzia egin behar diotenik.

Bide batez, AR-TAR atzizkiaren nobedade bat dator hemen. Euskal atzizkien lanean esaten da atzizki honi balio handia atera dakikeola adjetibo kalifikatzaile berezleak osatzeko, zeintzutarako hain gaizki ibiltzen baikara sarri hainbeste atzizki edukirik ere.

Transahariano	Transsaharien	Transsaharien	Transaharar
Transalpino	Transalpin	Transalpine	Trans-Alpetar
Transatlántico	Transatlantique	Transatlantic	Trans-Atlandar
Transcontinental	Transcontinental	Transcontinental	Trans-kontinental
			Trans-kontinentetar
Transiberiano	Transiberien	Trans-Siberien	Trans-Siberiar
Transmarino		Transmarine	Trans-itsastar
Transandino		Transandean	Trans-Andetar

AR-TAR honek ez daduka ohi bezala, nongotasunaz, jatorriaz zer-ikusi zuzenik. EZ da adjetibo kalifikatzaileak egiteko arlo berria ematea besterik, gazteleraz “ino, ico, al...” atzizkiek egiten dutena bera. Hau ez da “iko, al...” atzizkiak derrigor ebitatu nahi izatearren, ez eta gutiagorik ere. IKO, AL eta honelako atzizkiak (esaterako, nazionalAL, estetIKO, etab) frantsesizat edo alemantzat haina jo ditzakegu euskalduntzat. Arrazoia beste bide batetik doa, alegia, AR-TAR-i (eta honi bezala beste atzizki batzuri ere) hedadura berri hau ematea ez dugula uste “berrikeria” edo “garbikeria” denik, hizkuntzaren desarroilo naturala baizik. Ustea hauxe da, beste kontu bat izanik uste azartatua ala okerra den.

Aisa galda daiteke “Alpeez-handiko” etab onartu duenak nola gaitzets dezakeen “Alpeetan-zeharreko” etab, biak egitura berdinekoak izanik. Lehenengo esan beharra dago hizkuntza kontuan —gurea dagoen unean batez ere— lojikak puntu bateraino bakarrik balio duela, eta handik aurrera bakoitzaren senak —anitz eta anitz faktorek gidatua noski— ebazten duela, edo hobeto akaso, bere jitea, joera erakusten. Lan hau puntu askotan haztaketa bat, tentaketa bat besterik ez da, baina sinesturik hauxe dela hizkuntza bat egiteko moduetarik bat, jeneralena ez esatearren. Bigarren kontua da hemen ez dugula ezer onesten ez gaitzesten, tankera, joera nagusi batzua azaltzen baizik. Azkenez TRANS-en puntu konkret hau nolabait ebaz-

teko, ez litzateke disparate gehiegi TRANS esanahi bietarako onartzea, "trans-Alpetar" biak izanik, "Alpeez-handiko" eta "Alpeetan-zeharreko", hark hauk bazter arazi gabe eta alde-rantziz. Ingelesak ere ba duke segur asko euskerak haina modu TRANS gabe moldatzeko. Hala egin ez duenean zerbaitegatik izanen.

3) SUPER, SUPRA eta SOBRE-k lekuzko gainekotasun garbia dadukatenean, dudarik ere ez GAIN-GAINEKO dela kide egokia.

Sobrecopa	Couvercle d'une	Lid of a cup	Kopa-gain, kopa-
Sobrejalma	Couverture sur 1	Cover for a	
		pak saddle	Xalma-gain
Sobrepuerta	Tringle	Cornice	Atal-gain
Sobrequilla	Contre-quille	Keelson	Kila-gain

Superciliar	Sourcilier	Superciliary	Bekain-gaineko
Superhumeral	Ephod	Ephod, superhu- meral	Bizkar-gaineko
Supernumerario	Surnumeraire	Supernumerary	Numeroz-gaineko
Superponer	Superponer	To superpose	Gain-jarri
Supersónico			Hots-goitiko
Supersonido			Hots-goiti
Supracostal	Surcostal		Saihets-gaineko
Supraterrenal	Surrenal	Suprarrenal	Errain-gaineko
Suprahepático	Sus-hepatique		Gibel-gaineko
Supramaxilar	Sus-maxilaire	Supramaxillary	Matrail-gaineko
Supracerebral			Burezur-gaineko
Supraterrenal			Lurrez-gaineko

4) SOBRE: Sarritan aurrizki honek esanahi zabalago eta dezehatzago daduka, lekuzkoa baino areago neurritzkoa, kopu-ruzkoa. Kontura frantsesean eta ingelesean beste aurrizki batzu nahasten direla, SUPER eta EXTRA batez ere. SUR SOBRE-ren pareko izanik, ez bata ez beztea hartu behar dira euskeraz. SUPER eta EXTRA onartzekoak direnez gero, gehie-
nez ere SUPER erabil daiteke zerrenda honetako esnahidun hitzetan.

Baina honelakoetan ere GAIN erabil daitekeela eta behar litzatekeela uste dugu, zeren nobedade samar izan arren, baliakizun dotore bezain adierazkor baita. Nobedadea GAIN aurrizkitzat erabiltzean legoke, irten-biderik gabeko beste anitz itzul-inguru bazterturik.

Ohar bat bide batez beste aurrizkietarako ere balio duena, alegia, aurrizkiek hala erabilkeran nola adierazkortasunean abantaila izugarriak daduzkatela. Beste gabe ulertzekoa da hau hizkuntza sen apurrik duenarentzat. Akaso ba dagoke izarren batean hizkuntzarik ez aurrizkirik ez atzizkirik ez duenik, pertsonak ere han ez baitute akaso ez atzerik ez aurrerik edukiko. Baina gure munduon nekez pentsa daiteke altura honetan atzizkirik eta aurrizkirik gabeko hizkuntzarik, aurrerik ez atzerik gabeko pertsonarik inoiz topatzen bada ere. GAIN-ek aurrizkitzat erabiliz gero arlo haundiak harrapatuko lituzke. Inondik egokitasunik ikusten denean, aurrizkien alde jo behar da beti, batez ere euskeraren oraingo unean.

Sobrealimentación	Suralimentation	Supernutrition	Gain-elikatura, gain-azkurri
Sobre alimentar	Suralimenter		Gain-elikatu
Sobrehumano	Surhumain	Superhuman	Gain-gizazko
Sobrenatural	Surnatural	Supernatural	Gain-natural
Sobrescribir	Etiqueter	Superscribe	Gain-idatzi
Sobrepaga	Surpage	Extra-pay	Gain-ordain, Gain-pagu
Sobreprecio	Majoration	Extra-price	Gain-prezio
Sobresueldo	Surpage	Extra-wages	Gain-soldata
Sobrecarga	Surcharge	Surcharge, over load	Gain-zama, gain-karga
Sobrecargar	Surcharger	To over-charge	Gain-zamatu, gain-kargatu
		To surcharge	Gainalde
Sobrefaz	Surface	Surface	Gain-izen, izen-goiti,
Sobrenombre	Surnom	Surname	Bir-izen
Sobreedificar	Batir sur un batiment	To over build	Gain-eraiki
Sobreganar	Gagner excessivement	To win in excess	Gain-irabazi, lar-irabazi
Sobrentender	Sous-entendre	To understand of course	Gain-ulertu
Sobreponer	Superposer		Gain-jarri
Sobreprima	Surprime		Gain-hobari

Sobresestrar	Sursemer	To sou over again	Gain-erein
Sobretasa	Surestimation		Gain-tasa, lar-espen
Sobretasar	Surestimer		Gain-tasatu, lar-etsi

5) SUPER, ULTRA, SOBRE: SUPERLATIBOAK. Aurizki hauek, SUPER-ek batez ere, maila superlatiboa adierazten dute sarritan. Euskeraz ba daude superlatibo era batzu, beste hizkuntzetan bezala. Hala ere SUPER-i eutsi behar zaio-la uste dugu. Arrazoi nagusia da ez dela izatez superlatibo soila, beste matiz erraz igartzko bat dadukala baizik. Gaztele-raz ere “muy fino” edo “finisimo” eta “superfino” ez dira ber-
din, areago oraindik “superhombre”, “supermercado”, etab. Be-raz esanahi honetarako beste hiru hizkuntzek darabiltzaten guztietarik SUPER onartzen dugu dudarik gabe, berau baita komuna eta azken batez latinezkoa. ULTRA ere —beste sail batean hartzekoa dela esanen dugunēz gero— erabiltekoa litzate-ke esanahi honekin. Gaztele-razko hiztegiak ez du ULTRA-rik matiz honekin batzen, bai ordea frantsesak eta ingelesak. Bai-na gaztele-raz ere, hiztegiek batu ez arren, hizkeran eta liburu-etan noiz-nahi topatzen da honelakorik: ultramoderno, ultra-famoso, ultraderecha, ultraprogresista, etab.

Superabundante	Surabondant	Superabundant Overabundant	Super-ugari, xit ugari
Supercemento	Superciment		Super-zementu
Superdotado			Super-burutsu
Superfino	Superfin, surfin	Superfine	Super-fin, fin-fin
Superfortaleza			Super-kemen
Superhombre	Surhomme	Superman	Super-gizon
Supermercado	Supermarche		Super-merkatu
Ultracentrifugo		Ultracentrifuge	Ultra-zentrifugo
Ultraísmo		Ultraism	Ultraismo
Ultraísta		Ultraista	Ultraista
Ultraliberal	Ultra-liberal		Ultra-liberal
Ultrarrevolucio- nario	Ultra-revolutio- naire		Ultra-iraultzaile
Ultrarrealista	Ultra-royaliste		Ultra-erregetiar
Extracorta (onda)		Ultra-short	Ultra-labur

Sobreabundante	Surabondant	Superabundant Over abundant	Super-ugari, xit ugari
Sobrebarato	Tres bon marche	Very cheap	Super-merke, merke-merke
Sobrecaro	Tres cher	Very expensive	Xit garesti, super-garesti
Sobrelleno	Trop plein	Over flowing	Bete-bete, gai- nezka

6) SUPER = GEHIEGITASUN. Batzutan aurrizki honek —SOBRE-k ere bai inoiz, frantsesez eta ingelesez SUR-ek bezala— gehiegitasuna adierazten du. Hemen ere SUPER-i deritzagu egoki, beste era hau onartu ezik, eta hauxe da: LAR, hain zuzen “gehiegi” esan nahi duena. Berez sail honek ez luke aurrekotik diferente izan behar. Berezketa hau egiten badugu, batzutan LAR honixe egoki deritzagulako da. LAR honen eragozpen bakarria Bizkaia aldean bakarrik ezagutzen dela. Baina euskalki batetik denetara zabal litekeen edozer probetxatu behar dela irizpide zuzentzat edukitzekotan —eta eduki behar da dudarik gabe— hauxe dela uste dugu kasu argi bat. Bizkaitarroi LAR “gehiegi” bezain etxeko zaiku, eta SUPER baino esankorrago ere bai gehiegitasuna adierazi nahi denean. Hauk honela, LAR-ek beste abantaila haundi bat daduka, alegia, aurrizkitzako ezin egokiago dela, ez baita egitura bat ere bortxatu behar. “Lar saturatu”tik “lar-saturatu”ra, hau da, LAR aditz-lagun soil bat izatetik aurrizkitzat jotzera salto mental erraza dago, baina salto garrantzitsua, aurrizki bilakaturik baliakizun oso emankor gerta baitaiteke hemen datozen hitz apurrez gainera.

Superpoblación	Surpeuplement	Superpopulation	Superpopulazio, lar-populazio
Superpoblado	Surpeuple		Super-populatu, lar-biztandu
Superproducción	Surproduction		Super-produkzio, lar-produkzio
Sobrestimar		Overestimate	Lar-etsi, lar- -iritzi
Sobrecargar	Surcharger	To surcharge	Lar-kargatu
Recalentar	Surchauffer	To superheat	Goritu, lar- -berotu
	Suroxider		Lar-oxidatu
	Suroxigener		Lar-oxigenatu
Sobresaturar	Sursaturer	To overcloy	Lar-saturatu

Hona orain OVER ingelesaren zerrenda bat:

To overboil	Lar-irakin
To overbuy	Lar-erosi
To overcoulour	Lar-koloratu
Overconfident	Lar-rido, fidoegi
Over-delicacy	Lar-samurtasun, samurregitasun
To overdrink	Lar-edan (aditz eta sustantibo hau)
To overeate	Lar-jan (aditz eta sustantibo hau)
To overfatigue	Lar-nekatu
Overfull	Lar-bete, beteegi
To over-grow	Lar-hazi
Over-indulgence	Lar-urriki
To over-pay	Lar-pagatu
To overpraise	Lar-goraldu
Overpressur	Lar-presio
To overproduce	Lar-produzitu
To overspend	Lar-gastatu
To over-strain	Lar-tiratu
To overstudy	Lar-ikasi
Overwork	Lar-lan

OVER honi beste hitz askotan egokiago letorkio euskeraz GAIN; hau agertzen den zerrendetan OVER-dun bat baino gehiago aurkituko da. Zentzugabekeria litzateke honelako hitz guztiak derrigor itzuli nahi izatea, ingeleseko OVER honek historia luzea eta hedatsua baitaduka. Baina hitz hauetan argi dago LAR oso egoki jartzen dela, azken batez aditz-lagun bezala egitura berdin berdinez erabiltzen baitugu. Hemen, gorago esan bezala, inportantzia duena aditz-lagunetik aurrizkirako salto mentala ematea da. Belarriek eta buruak salto hori emanez gero, hots, edozein hitzi lehen-jartzeko moduko aurrizki bilakatuz gero, emankortasun eta ahalmen izugarriak hartuko lituzke. Hizkuntzaren aurrerakada bat dudarik gabe. Euskeraz asmatzaile edo sasi-asmatzaile gehiegi gaude lehen ere, baina ba dirudi LAR aurrizki bihurtzea ez litzatekeela asmakeria, gauzak berez eskatzen duen eboluzio naturala baizik.

Tentazio bat sar liteke 5-garren sailekoei ere LAR, GAIN edo antzekoren bat ezartzeko, baina adibide bat jartzeko, ez dugu uste GAIN-GIZON, ez GOI-GIZON; ez LAR-GIZON, ez

GIZON-GOITI ez antzekok adierazten duenik SUPER-ek SUPER-GIZON-i damaion matiza. Esan daiteke: zergatik ez luke adieraziko, hala adieraz dezala erabakiz gero? Posibilitate hau emanik ere ez dugu uste SUPER utzi bear denik. Sarritan posibilitateak egoki iruditzen dira ez hainbeste beren egokitasunagatik, beste zeribait tokirik ez uztearren baizik. Baina nola SUPER onartzea naturalen iruditzen baitzaiku, gain-gizon, goi-gizon, lar-gizon, gizon-goiti etab beste zeozertarako libre geratzen dira, hitz egokiak eta dotoreak noski beste konzepto batzu edo akaso konzepto berri batzu adierazteko.

Gehiegitasuna adierazteko aditza bera era superlatiboan jartzea ere ondo legoke, jakina: Kargatuegi = lar-kargatu. Izan ere bizkaitarroi berdin zaiku esatea: kafe hau lar-kargaturik dago edo kafe hau kargatuegi dago.

LAR-ek hemen agiri diren hitzetarako baino zabalpen gehiago eduki dezake. Lan hau alderantziz egitera, beste hizkuntzei loturik aurkitu gabe, LAR-ek zerrenda posible hoberik luke: lar-neke, lar-balio, lar-lan, lar-gose, lar-edale, lar-salmenta, etab. Baina honetarako aurreragoko pausoak eman behar.

Azkenez LAR-en berririk ez dakientzat, aski da GEHIEGI bera dela pentsatzea, izan ere Bizkaian gehienek LAR nahiz GEHIEGI indiferentki erabiltzen dituzte. Baina gu gagozkion helbururako, LAR-i buruz esanak GEHIEGI-rentzat ere, berdin berdin balio dutela emanik, gauza inportante bat argi utzi behar da, alegia, LAR GEHIEGI baino askoz egokiago dela aurrizkitzat.

7) TRANS: Batzutan aurrizki honek esanahi berezia daduka, gaiaren aldakuntza, azpikoz goratzea edo zerbaitu. Honelakoetan dudarik ere ez TRANS onartzeaz.

Transfigurar	Transfigurer	To transfigure	Transfiguratu, transiruditu
Transformar	Transformer	To transform	Transformatu
Transformismo	Transformisme	Transformism	Transformismo
Transmutar	Transmuer	To transmute	Transmutatu
Transsubstancia- ción	Transsubstantia- tion	Transsubstantia- tion	Transsustantzia- tze, -zio
Transustancial			Transustantzial, Transustantziazko

TRANS-ena bukatzeko, azken zerrenda honetako hitzak osoan hartzen edo osoa itzultzen dira:

Transferencia	Transferement	Transfer	Transferentzia
Transferir	Transferer	To transfer	Transferitu
Transmigrar	Transmigrer	To transmigrate	Transmigratu
Transmitir	Transmettre	To transmit	Transmititu
Transportar	Transporter	To transport	Transportatu
Transporte	Transport	Transport	Transporte
Transitivo	Transitif	Transitival	Transitibo
Transladar	Translater	To transfer	Transladatu, trans-lekutu
Transcribir	Transcrire	To transcribe	Bir-idatzi, transkribatu
Transgredir	Transgresser	To transgress	Hautsi, trangresatu
Transgresión	Transgression	Transgression	Hautsapen, transgresio
Transplantar	Transplanter	To transplant	Landatu, bir- -landatu
Translimitar	Depasser les bor- nes	To trespass	Desmugatu
Transnombrar	Confond les noms	To misname	Izen-erratu, izen-aldatu
Trasbisabuelo			Heren-aitona

ULTRA: Trazendentziakko esanahia duenean edo hitz oso teknikoak direnean, dudarik ere ez **ULTRA** onartzeaz:

Ultramicroscopio	Ultra-microscope	Ultra-microscope	Ultra-mikrosko- pio
Ultrarrojo	Infra-rouge	Ultra-red	Ultra-gorri
Ultravioleta	Ultra-violet	Ultra-violet	Ultra-more
Ultracústica			Ultra-akustika
Ultraísmo		Ultraism	Ultraismo
Ultramarino	Epicerie	Grocery	Ultramarino (?)
Ultrapresión		Ultra-pressur	Ultra-pressio

SOBRE: Honena bukatzeko, batzutan aurrizkitik aparte dadukate kide egokiagorik:

Sobreasar	Rotir davantage	To roust again	Kiskali, xigortu, lar-erre
Sobrecrecer	Surcroitre	To overgrow	Haziegitu, lar-hazi
Sobreestimar		To overestimate	Sobera-etsi, gehiegi-etsi

Sobreexcitar	Surexciter	To overexcite	Erresumindu
Sobrehueso	Suros	Splint-bone	Hezur-haudituta
Sobrepasar	Surpasser, deborder	To surpass	Graindu, goititu
Sobrevenir	Survenir	To happen	Gertatu, gaineratu

SUPER: Azken sail honetan hitz batzu datoz beste gabe osoan hartzen direnak. Ez du, beraz, axolarik kasu bakoitzean SUPER-ek zer matiz dadukan.

Superconsciencia			Super-kontzien- tzia
Superfetación	Superfetation	Superfetation	Super-fetazio
Superfosfato	Superphosphate	Superphosphate	Super-fosfato
Superintendente	Superintendant	Superintendent	Super-intendente
Superlativo	Superlatif	Superlative	Superlatibo
Supertónica			Super-toniko
Supervivencia	Survivance, survie	Survivorship	Super-bizitza

SUPRA ere berdin:

Supraconsciencia			Supra-kontzien- tzia
Suprainteligencia			Supra-adimendu
Supranacional			Supra-nazional
Suprarrealismo		Surrealism	Supra-errealismo
Suprasensible	Suprasensible	Suprasensible	Supra-sentikor, supra-sentigarri

HIPER-ek ere ba ditu honelako hitzak. Super, supra nahiz hiper berdintsu zaizkigu, hirurak erabiltzekoak izanik tokatzen denean.

VII

SUB - INFRA - INTRA - VICE

SUB: Sail honetan SUB-ek lekuzko esanahi zehatza darduka, "behean" edo "beheko". Euskerazko kidea PE-PEKO-k izan behar du dudarik gabe. AZPI ere bai inoiz.

Subcostal	Sous-costale	Sub-costale	Saihespeko
Subcutáneo	Sous-coutane	Sub-coutaneous	Larru-peko
Subfluvial	Sous-fluvial	Sub-fluvial	Ibai-peko
Sublingual	Sublingual	Sublingual	Mihi-peko
Sublunar	Sublunaire	Sublunar	Ilargi-peko
Submarino	Sous-marin	Submarine	Itsas-peko / Sub-marino
Submaxilar	Sous-maxilaire	Sub-maxillary	Matrail-peko
Subranquial		Subbranchial	Zakatz-peko
Subscribir	Sous-crire	To subscribe	Suskribatu, Harpidetu
Subsuelo	Sous-sol	Subsoil	Lur-peko
Subterráneo	Souterrain	Subterranean	Lur-azpi, zoru-pe
Subtropical	Subtropical	Subtropic(al)	Tropiku-peko, sub-tropikal

INTRA: Ez dago aurrizki hau hartu beharrik, euskal atzizki batzuren artean sobera adieraz baitaiteke. Nola-nahi, garrantzia urriko aurrizkia da.

Intra-muros	Intra-muros	Intra-mural	Intra-muros, Horma-barren
Intramuscular	Intramusculaire		Muskulu-peko, muskulu-arteko
Intravenoso	Intraveneux		Zain-peko
Introversión	Abstraction (del'ame)	Introversion	Introbertsio

INFRA: Aurrizki hau agiri den hitz guti baina teknikoe-tan onartu beharrekoa da dudarik gabe. PE-PEKO atzizki-az osaturiko hitzek ez dezakete irten-biderik eduki. Gainera INFRA-k zientzia adar dibertsoetan hedadura handia eta xit egi-na daduka.

Infraorbitario	Sous-orbitaire	Infra-orbital	Infra-orbital, orbita-peko
Infrarrojo	Infra-rouge	Infra-red	Infra-gorri
Infraestructura	Infrastructure	Substructure	Azpi-estruktura
Infravalorar			Infra-baloratu, guti-etsi
Infradesarrollado			Infra-desarrollatu
Infrahumano			Infra-gizazko

SUB - VICE

Bi aurrizkiok karguei buruz bigarrentasuna, urrengo maila beherantz adierazten dute.

SUB: Esanahi honetan SUB-i berari eutsi behar zaio, edo hobeto akaso, SUB-i bai behintzat.

Subdelegado	Sous-delegue		
	Subdelegue	Subdelegate	Subdelegatu
Subdiácono	Sous-diacre	Subdeacon	Sub-diakonu
Subdirector	Sous-directeur	Subdirector	Sub-direktore
Subgobernador	Sous-gouverneur	subgovernor	Sub-gobernadore
Subinspector	Sous-inspecteur	Subinspector	Sub-inspektore
Suboficial	Sous-officier	Subofficer	Sub-ofizial
Subprefecto	Sous-prefet	Sub-prefect	Sub-prefektu
Subbrigadier	Sous-brigadier	Sub-brigadier	Sub-brigadier
Subintendente	Sous-intendant	Interintendant	Sub-intendente
Subjefe	Sous-chef	Under-chief	Suz-buru, sub-nagusi
Subsecretario	Sous-secretaire	Undersecretary	Sub-idazkari

BIR-ek balio al du SUB hau adierazteko? Hain zuzen sail honetan bigarrentasuna adierazten delarik, ez leudeke akaso hain gaizki honelakoak: Bir-alkate, bir-inspektore, bir-nagusi, etab. Egia da bir-alkate gehiago dela “bigarrenez alkate”, “bigarren alkate” baino. Ba dago aldea batetik bestera. Baina hau ez litzateke eragozpenik haundiena, zeren batetik besterako ahaidetasun, hurbiltasun haundirik ere ez baitaiteke uka. Ba da hizkuntzetan arbitrariotasun haundiagorik. Eragozpenik haundienak beste bi hauk dira.

a) BIR-ek ba duela Hemendik aparte ere nondik ibili haundirik

b) eta batez ere SUB ezer pentsatzen hasi aurretik hartu beharreko aurrizkia dala uste dugulako.

VICE: Aurrizki hau agertzen den hitzetan, kasuren batean-edo izan ezik, **ORDE** dela egoki uste dugu. **ORDEKO** eta **ORDEZKO**, berez eta lojikaz ondo egonik ere, hitza alferrik luzatzea besterik ez da eta beraz konplikazioak sor arazten. **ORDE** hutsak sobera adierazten du behar dena, areago oraindik, **ORDE** hitz elkartuetan edo atzizki bezala jatorrago eta zaharrago dela esanen genuke honelako hitz hain herritar bezain ezagunek adierazten dutenez: Aita-orde, ama-orde, anaia-orde, urre-orde, etab.

Vicecanciller	Vice-chancellor	Vice-chancellor	Kantziler-orde
Vicecónsul	Vice-consul	Vice-consul	Kontsul-orde
Viceconsulado	Vice-consulat	Vice-consulate	Kontsul-ordetza
Vicegerencia	Vice-gerance	Vive-gerency	Jerente-ordetza
Vicegerente	Vice-gerant	Vice-gerent	Jerente-orde
Vicegobernador		Vice-governor	Gobernadore-orde
Vicepresidente	Vice-presidence	Vice-president	Presidente-orde
Vice-presidencia	Vice-presicence	Vice-presidence	Presidente-orde- tza
Vice-rector	Vice-recteur	Vice-rector	Erretor-orde
Vicesecretario	Sous-secretaire	Assistant secretary	Idazkari-orde
		Assistant secreta- ry ship	Idazkari-ordetza
Vicesecretaria	Sous-secretariat	Assistant treasurer	Kutxari-orde
Vicetesorero			
Virreina	Vice-reine	Viceroy's wife	Erregina-orde
Vicerreinato	Vice-royauté	Viceroyship	Errege-ordetza
Virrey	Vice-roi	Viceroy	Errege-orde

Hemen dadukagun duda bakarra, eta ez tipia, ez da ORDE onetsi ala ez, VICE beste gabe gaitzetsiko den baizik. Izan ere VICE hemen agiri diren hiru erderek ez ezik, beste europear guztiek ere masiboki harturik dadukate. Beraz akaso soluzio zuhurrago litzateke hauzia orde ALA vice gabe, orde ETA vice jartzea.

SUB: Sail hau berez lehengo SUB-ena bera litzateke, han karguei buruz zena hemen jeneralago izanik. Beraz SUB-ek gutiagotasuna, tipiagotasuna adierazten du, zerbaiten behera-goko urren maila. Hemen ere dudarik gabe SUB onartu behar da.

Subconsciente	Subconscient	Subconscious	Sub-kontzient
Subarrendador	Sous-locataire	Subrenter	Sub-maizter, sub-errentari
Subclase	Sous-clase	Subordinate-class	Sub-klase
Subcomisión	Sous-commission, sous-comite	Sub-committee	Sub-komisio
Subgénero	Sousgenre	Subgenre	Sub-mota, sub-jenero
Subtítulo	Sous-title	Subtitle	Sub-titulu
Subdesarrollo	Sous-developpe- ment		Sub-desarroiilo
Subforo	Contrat de sous ferme		Sub-foru
Subdividir	Subdiviser	To subdivide	Bir-zatitu
Subdistinguir		To make subdistintion	Bir-beretzi

SUB-ena bukatzeko anitz hitz dago osorik hartu beharreko edo osorik itzuli beharreko:

Submarino	Sous-marin	Submarine	Submarino
Subordinar	Subordonner	To subordinate	Subordinatu
Subrogar	Subroger	To surrogate	Subrogatu
Subsidio	Subside	Subsidy	Subsidio
Sustancia	Substance	Substance	Sustantzia
Sustantivo	Substantif	Substantive	Sustantibo
Suburbano	Suburbain	Suburban	Suburbano
Subvención	Subvention	Subevention	Subentzio
Subversión	Subversion	Subevention	Subertsio
Subjetivo	Subjetif	Subjetive	Sujetibo
Subjetivismo	Subjetivisme	Subjetivism	Subjetibismo
Subsistencia	Subsistance	Subsistency	Subsistentzia
Sublevar	Soulever	To raise	Sublebatu, matxinatu
Sustituto	Substitut	Substitute	Ordezko
Substituir	Sustituer	To substitute	Ordeztu
Subterfugio	Subterfuge	Subterfuge	Ihes-bide
Subyugar	Subjuguer	To subjugate	Menderatu, uztarperatu
Suponer	Supposer	To suppose	Eman...
Sostén	Soutien	Support	Sostengu
Sostener	Soutenir	To sustain	Sostengatu, eutsi
Socavar	Effondrer	To undermine	Azpi-jan
Someter	Soumettre	To submit	Makur-arazi
Sonsacar	Soutirer	To obtain something by cunning	Erasan
Sonrojarse	Faire rougir	To redden	Lotsatu, gorritu
Soportar	Supporter	To support	Jasan, soportatu
Sorprender	Surprendre	To surpris	Atzeman, sorprentu
Sosegar	Apaiser	To appease	Sosegatu, baretu
Suposición	Supposition	Supposition	Aieru, suposizio

VIII

UNI-MONO - BI-DI - TRI - CUATRI... - MULTI - POLI

UNI-MONO: Aurrizki hauen kide zuzena eta argia BAKAR da atzizki bezala erabilirik.

Unicelular	Unicellulaire	Unicellular	Zelule-bakar
Unicolor	Unicolore	Unicolour	Kolore-bakar
Unicornio	Unicorne	Unicorn	Adar-bakar
Unifoliado	Unifolie	Unifoliolate	Hosto-bakar
Unilateral	Unilateral	Unilateral, one-sided	Alde-bakar
Unipersonal	Unipersonnel	Unipersonal	Pertsona-bakar
Unisexual	Unisexuel, unisexualé	Unisexual	Sekso-bakar
Unívoco	Univoque	Univocal	Zentzu-bakar, uniboko
Unípede	Monopede	Uniped	Oin-bakar
Unísono	Unissonnant	Unisonous	Hots-bakar
Monocordio	Monocorde	Monochord	Hari-bakar
Monocotiledóneo	Monocotyledone	Monocotyledo- nous	Atal-bakar
Monocromo	Monochrome	Monochrome	Kolore-bakar
Monóculo	Monocle	Monocle	Begi-bakar
Monofásico	Monophasé	Monophas	Fase-bakar
Monófilo	Monophylé	Monophyllous	Orri-bakar
Monólogo	Monologue	Monologue	Bakar-hizketa
Monórrimo	Monorrime	Monorime	Rima-bakar
Monosilabo	Monosyllabe	Monosyllable	Silaba-bakar
Monospermo	Monosperme	Monospermous	Hazi-bakar

Erabil al daiteke BAKAR aurrizkitzat ere? Bai noski “bakar-hizketa”n agiri denez. Saila asko luza liteke: bakar-lan, bakar-toki, bakar-bizitza, etab etab, ELKAR-en ikusten zen antzera. Baina hauek UNI-k eta MONO-k gehienez dadukatenaz beste esanahi bat dadukate, alegia, ez bat den edo daukan zer-bait, batena dena baizik. BAKAR aurretik doanean —bakar-enpresa eta antzekoak— gazteleraz “individual, privado, solitario...” etab litzateke.

Hitz askotan ordea hain teknikoak eta unibertsalak izanik, MONO-ri eutsi behar zaio ez aurrizkiagatik beragatik, hitz osoagatik baino. Gainera zerrenda honetako hitz asko, nahi eta ere, nekez antola daiteke taxuz BAKAR-ez baliaturik, lehen ere sobera horniturik gauden hitz mounstroetariko bat gehiago jaurtiki nahi ez bada behintzat.

Monogamia	Monogamie	Monogamy	Monogamia
Monogamo	Monogame, monogamique	Monocotyledonou:	Monogamo
Monogenismo	Monogenisme	Monogenisme	Monogenismo
Monografía	Monographie	Monography	Monografía
Monolito	Monolithe	Monolith	Monolito

Monometalismo	Monometalisme	Monometalism	Monometalismo
Monomio	Monome	Monomial	Monomio
Monopolio	Monopole	Monopoly	Monopolio, Monopol
Monoteísmo	Monotheisme	Monotheism	Monoteismo
Monotelismo	Monothleisme	Monothelitism	Monotelismo
Monotipia	Monotype	Monotype	Monotipo
Monotonía	Monotonie	Monotony	Monotonia

BI-DI: Bi era daduzkagu BI-DI hau euskeraz adierazteko: BIKOITZ atzizki bezala eta BI aurrizki bezala lehen-jarri-rik. Ba liteke gure BI-BIR-ek latinezko BIS-ekin eta erderetako BI aurrizkiarekin kointzidentzia hutsa baino zer-ikusi gehiago edukitzea elkarrekin.

BIKOITZ-i buruz ez dago ezer esan beharrik sobera argi baitago.

Bigarren era dudazkoago edo ez-ohituago da, honek ez du- larik esan nahi ez-jatorrago dela. BI aurrizkitzat erabiltzeak bi abantail haundi ditu: aurrizki izatea batetik (lehenago ere esanik dago nolako preferentzia zor zaien aurrizkiei) eta beste hizkuntzekiko kidetasuna bestetik. Hauei laburtasuna eransten bazaie, bi ez ezik hiru abantail dira.

Era hau jatorra den duarik ez dago, ez bakarrik BI-rako, HIRU, LAU, eta gainerako beste zenbaki guztietarako ere bai- zik. Honen zerrenda herritar bezain ezagun hau ikustea beste- rik ez dago: bi-burdina, bi-jorrai, hiru-oin, hiru-ortz, hiru-zulo, hiru-zaku, lau-buru lau-marai, lau-hortz, bi-jorrai, hiru-oin, hiru-hortz, hiru-zulo, hiru-zaku, lau-buru, lau-marai, lau-hortz, lau-oin, lau-zuri, bost-orri, bost-hortz, hamar-hatz, etab. Azkue- ren hiztegian ikus daitezke hauk. Gainera nonnahi ezagutu izan dira honelako gaitz-izenak: bi-mutur, lau-begi, etab. Garai ba- tean, betaurrekoak urri zebiltzanean oraindik, betaurrekodun edozeini esaten zitzaion "lau-begi".

Hauetatik hitz bat, akaso ezagunena, hartzeko hona nola lihoakeen zerrenda zenbakiz zenbaki: Hortz-bakar, bi-hortz, hiru-hortz, lau-hortz, bost-hortz, sei-hortz, zazpi-hortz, hamar- hortz... ehun-hortz... anitz-hortz... oro-hortz. Era berean, "hortz"ek haina eskubide dadukala esan behar beste edozein hitzek ere zerrenda hau bezain jatorrik egiteko.

Adar-bakar, bi-adar, hiru-adar, lau-adar, ehun-adar... aniztadar.
 Gurpil-bakar, bi-gurpil, bost-gurpil, ehun-gurpil... anitz-gurpil.
 Hile-bakar, bi-hile, hiru-hile, lau-hile, sei-hile...
 Urte-bakar, bi-urte, hiru-urte, bost-urte, mila-urte, ehun-urte...

Begira orain LAU-HORTZ-en prozesoa, adibide bat hartzeko. Lehenengotan segur asko "lau hortzetako haitzur" edo zerbaitu esanen zuten. Gero lanabesa ezagutu eta berezitu-ala, "haitzur" kenduko zioten, "lau hortzetako" geraturik. Geroago "tako" kendu eta "lau hortz" hutsetan geratuko zen. Azkenez "lau" eta "hortz" elkartu (mentalki noski, ez ortografiaz, zeren hitz hau asmatu zutenak ez baitziren segur asko letra-gi zonekin askorik fidatuko) eta hitz bakar bilakatu zen: Lau-hortz edo lauortz, Azkuek dakarren bezala. Hitz hau etxean hartu genuenok hitz bakartzat, sinpletzat genedukan, "etxe", "zulo" nahiz beste edozeinen pare. Prozesu honetan hizkuntzaren aurrerakuntza, desarroilo izugarria nabari da. Beraz "lau-hortz" dioenari "lau-hile" ere berdin natural zaio "cuatrimestre" esateko etab. Hona ordea prozesu hau ez dela desiratzeko zatekeen haina jeneraldu. Baina ez dago dudarik hala egiteko sobera oinarri dagoela. Eta nola beste aldetik baliakizun hau hain emankor eta aurrera eragile baita, dudarik ere ez aurrizkien zirkulazioan toki berezia zor zaiola.

Orain arte esanek sustantiboetarako bakarrik balio dute, edo hobeto akaso, orain arteko hitzak sustantiboak ziren. Balio al du baliakizun honek adjetibo egiletzat ere? Baiezkoan gaudede. Esaldi hau, esaterako, guztiz zuzen legoke: "gizon bi-zangoak abere lau-zangoek haina korri lezake". Hemen "bi-zango" eta "lau-zango" adjetibo soilak dira. Gazteleraz ere bicolor, bimoto etab adjetiboak dira. Halaber frantsesez, ingelesez eta beste hizkuntzetan ere. Beste batzutan ordea, adjetiboegi dagokien bukaera jartzen diete: bilabial, bilateral, bisexual... eta ez bilabio, bilado, bisexo... Euskeraz berezketarik egitekotan DUN erantsirik egin daiteke egokien: bi-burudun, lau-zangodun, bi-seksodun... TAKO ere hor dago (lau-koloretako, ehun-zangotako...) gramatika zorrotzez akaso ortodoxoago litzatekeena. Baina gabiltzan arloan "ehun-zangotako", "ehun-zangodun" bihurtzea uts gramatikala baino areago aurrerapen bat dela

uste dugu. Gehienez nola-nahi, DUN bera ere ez imintzearen aldeko gara.

Hasieran aipaturiko bi erak beraz hiru bilakatu dira, bigarrena bikoitza baita: HORTZ-BIKOITZ, BI-HORTZ eta BI-HORTZDUN. Zerrenda honetan hirurak jartzen ditugu gehienez, zeinek ez baitu esan nahi hitz guztietan hirurak behar direnik edo berdin ondo leudekeenik. Erabilerak ebatzi beharko.

Bicapsular	Bicapsulaire	Bicapsular	Bi-zorro, bi-zorrodun, zorro-bikoitz
Bicarburo Biciclo	Bicarbure Bicycle	Bicarburet Bicycle	Bi-garburu Bi-gurpil, bi-ziklo
Bicolor	Bicolore	Bicolour	Bi-kolore, bi-koloredun, kolore-bikoitz
Biconvexo Bicorne	Biconvexe Bicorne	Biconvex Bicorned	Bikonbexu Bi-adar, bi-adardun, adar-bikoitz
Bicéfalo	Bicepkale	Bicephalous	Bi-buru, bi-burudun, buru-bikoitz
Bifloro	Biflore	Biflorate	Bi-lore, bi-loredun, lore-bikoitz
Bilabiado	Bilabie	Bilabiate	Bi-ezpain, bi-ezpaindun, ezpain-bikoitz
Bilateral	Bilateral	Bilateral	Bi-alde, bi-aldedun, alde-bikoitz
Bilingüe	Bilingue	Bilingual	Bi-ele, bi-eledun ele-bikoitz
Bípedo	Bipede	Biped	Bi-zango, bi-zangodun, zango-bikoitz
Bisexual	Bisexual	Bisexual	Bi-sekso, bi-seksodun
Bifásico	Biphase	Biphase	Bi-fase, bi-fasedun
Bimestre	Bimestre	Bimonthly	Bi-hile

Bisemanal	Bihebdomadaire	Semiweekly	Bi-astetako /
Bisílabo	Bissyllabe	Bisillabic	Bi-silaba, bi-silabadun, silaba-bikoitz
Dicotiledóneo	Dicotyledone	Dicotyledonous	Bi-atal, bi-ataldun,
Dicromático	Dichromatique	Dichromatic	Bi-kolore, kolore-bikoitz dikromatiko
Didáctilo	Didactyle	Didactylous	Bi-hatz, bi-hatzdun
Dipétalo	Dipetale	Dipetalous	Bi-orri, bi-orridun
Díptero	Diptere	Dipteral	Bi-hegal, bi-hegadun hegal-bikoitz
Ditono	Ditone	Ditone	Bi-tonu

Ba da BI-DI-dun anitz dudarik gabe osorik hartu beharreko aurrizkitik aparte.

Bigamia	Bigamie	Bigamy	Bigamia
Bigamo	Bigame	Bigamous	Bigamo
Bimetalismo	Bimetalisme	Bimetalism	Bimetalismo
Binomio	Binome	Binomial	Binomio
Dikotomia	Dichotomie	Dichotomy	Dicotomia
Dilogia		Dilogy	Dilogía
Dimorfo	Dimorphe	Dimorphous	Dimorfo
Diptongo	Diphthongue	Diphthong	Diptongo
Diteismo	Ditheisme	Ditheism	Diteísmo

TRI: BIDI-ri eginiko oharrek berek balio dute honako ere paretasun osoz, BI izan beharrean HIRU izanik.

Triciclo	Tricycle	Tricycle	Hiru-gurpil, hiru-gurpildun, triziklo
Tricolor	Tricolore	Tricolour	Hiru-kolore, hiru-kolor-dun
Tricorne	Tricorne	Three-hornet	Hiru-adar, hiru-adardun, adar-hirukoitz
Tridente	Trident	Trident	Hiru-hortz
Triduo	Triduum	Triduum	Hiru-urren
Trienio	Triennium	Triennium	Hiru-urte

Trifásico	Triphase	Triphasic	Hiru-fase, hiru-fasedun, fase-hirukoitz
Trifloro	Triflore	Triflore Three-flowered	Hiru-lore, hiru-loredun, lore-hirukoitz
Trilátero	Trilateral	Trilateral	Hiru-alde, hiru-aldedun, alde-hirukoitz
Trilingüe	Trilingue	Trilingual	Hiru-ele, hiru-eledun, ele-hirukoitz
Trimestre	trimestre	Trimester	Hiru-hile
Tripode	Trepied	Tripod	Hiru-oin
Trirreme	Trireme	Trireme	Hiru-arraun
Trisemanal		Triweekly	Hiru-astetako/Hi- ru-astekari
Trisílabo	Trissyllabe	Trisyllabic	Hiru-silaba, hiru-silabadun
Tritono	Triton	Tritone	Hiru-tonu

Ba da TRI-n ere anitz hitz aurrizkitik aparte osorik hartu beharreko.

Triángulo	Triangle	Triangle	Triangulu
Tricotomía		Trichtomy	Trikotomia
Trilito	Trilithe	Trilith	Trilito
Trinomio	Trinome	Trinomial	Trinomio
Triptico	Triptique	Triptich	Triptiko
Triptongo	Triptongue	Triptong	Triptongo
Triunviro	Triumvir	Triumvir	Triunbir(o)

TRI honetan duda bat sor liteke ea HEREN-ek ere balio ote duen. Bai noski baina beste esanahi baterako. Diferentzia argi dago: HEREN-AITONA hirugarren aitona edo hirugarrenez aitonatua edo honelako bat da. HIRU-AITONA edo AITONA-IRUKOITZ ordea era batera hiru aitona dituen-edo litzateke —gaitz samar noski, baina auskalo gure esabak nola maneiatzen ziren—.

Azkuek HEREN-GUSU batzen du, hirugarren gusu dena. Honela lihoake katea: Lehen-gusu, bir-gusu, heren-gusu, lau-gusu, bos'-gusu, etab. Baina HEREN-SUGE ere batzen du, eta Azkuek batuz aparte tradizio haundiko hitza izan da Euskal-Herrian. Hona ordea HEREN-SUGE ez dela "hirugarren

suge” suge hirukoitza baizik, hiru buru dituena. Hala dirudi behintzat ipuinetan ematen zitzaizkigun esplikazioetatik. Honela izanik, hitz errespetagarri bat ba dago behintzat HEREN-ek “hirugarrentasuna” ez ezik “hirukoitzasuna” ere adieraz dezakeela ikusteko. Ba liteke Azkuek batu ez arren HEREN-SUGE-ren pareko hitz gehiago egotea. Lehenago ere aipaturiko fosilmendu kontua dago hemen. Heren-suge tradizioz zaharrenean eta euskaldunen ahorik gehienetan hain hitz naturala eta aipatua izan bada, horrek esan nahi du HEREN-en eta euskaldunen aldetik ez zegoela berez eragozpenik HEREN-ek “hirukoitzasuna” adieraz zezan eta beste hitz batzutara ere zabal zedin. Izan ere bi esanahiak, “hirugarren” eta “hirukoitz”, hain elkarrengandik hurbil daude non hizkuntzak zaulitasun apur bat edukitzera, biak elkarrekin nora-nahi ibiltzeko modukoak baitira. Ba dago, bai, arbitrariotasun haundiagorik hizkuntzetan.

CUADRA-CUATRI:

Cuadrángulo	Quadrangulaire	Quadrangle	Lau-angulu, kuadrangulu
Cuadrumano	Quadrumane	Quadroumanous	Lau-esku, lau-eskudun, esku-laukoitz
Cuadrúpedo	Cuadrupede	Four-handed	Lau-zango, lau-zangodun
Cuadrísílabo	Quadrísyllabe	Quadruped	Lau-silaba, lau-silabadun
Cuadrifolio	Quadrifolie	Quadrísyllable	Lau-orri, orri-laukoitz
Cuatricolor	Quadricolore	Quadrifoliate	Lau-kolore, kolore-laukoitz
Cuatrienio		Quadriennium	Lau-urte
Cuatrimotor		Four-engine plane	Lau-motor
Cuadrilátero		Quadrilateral	Lau-alde, lau-aldedun
Cuadrinomio	Quadrinome	Quadrinomial	Kuadrinomio
Tetraivalente		Quadrivalent	Kuadribalente.

Berdin segi daiteke bost, sei, hamar... ehun... mila... numeroak bukatu arte.

MULTI - POLI:

Bi aurrizkiok hartzeko duda izpirik ez dago. Arau jeneralez, ez dago euskeraz hauen ordezeko egokirik aurkitzerik dekretoz kreatu eta ezarri ezik. Egia esan hizkuntza hauzi guztietako arrazoiak dira atakagarri, hala hartzearen aldekoak nahiz kontrakoak. Ba dela, ez dela, ba litekeela, balio duela, ez duela... Azkenean esan zaharrarena: balego eta balitz, ez aharrausi ez zintz. Sarritan arrazoiak imintzen hastea dena lorrintzeko modurik onena da. Kasu honetan bi aurrizki hauen onartzeari eztabaida guztien aurretiko kontua deritzagu. Euskera normal eboluzionatu izan baliz, hauk eta beste anitz aurrizki berez berez onartuak izanen ziren eta gaurko lana —lanik egotekotan— ez zatekeen arrazoi bila buruak apurtzea, gehienez ere kontra ezer egon litekeen galdatzea baizik. Hala egin dute beste hizkuntza guztiek eta hala gaude oraindik gauden bezala guk ere beste hainbeste ez egitearren.

Poliandria	Polyandrie	Polyandry	Poliandria
Poliarquía	Polyarchie	Polyarchy	Poliarkia
Policlínica		Polyclinic	Poliklinika
Policroísmo	Polychroisme	Polychromism	Polikroismo
Policromía	Polychromie	Polychromy	Polikromia
Poliedro	Polyedre	Polyedron	Poliedro
Polifagia	Polyfagie	Polyfagia	Polifagia
Polifásico	Polyphase	Polyphase	Polifase
Polifonía	Polyphonie	Polyphonism	Polifonia
Poligamia	Polygamie	Polygamy	Poligamia
Poligenismo		Polygenesis	Poligenismo
Poligloto	Polyglotte	Polyglott	Poligloto
Polígono	Polygone	Polygon	Poligono
Poligrafo	Polygraphe	Polygraph	Poligrafo
Polimorfo	Polymorphe	Polymorph	Polimorfo
Polimorfismo	Polymorphisme	Polymorphism	Polimorfismo
Polinomio	Polynome	Polynom	Polinomio
Polisilábico	Plysyllabe	Polysyllable	Polisilaba
Polisintético	Polysynthetique	Polysynthetic	Polisintetiko
Politécnico	Polytechnique	Polytechnic	Politekniko
Politeísmo	Polytheisme	Polytheism	Politeismo
Multicolor	Multicolore	Multicolour	Multi-kolore
Multifloro	Multiflore	Multiflorous	Multi-lore
Multiforme	Multiforme	Multiform	Multiforme
Multilatero	Multilateral	Multilateral	Multilateral, anitz-aldendun
Multimillonario	Multimillionnaire	Multimillionaire	Multi-miloitsu

Multiplicar	Multiplier	To multiply	Multiplikatu, bidertu
Multinomio	Multinome	Multinome	Multinomio
Multipedo		Multiped	Multi-zango, anitz-zango
Multipolar	Multipolaire	Multipolar	Multi-polar, anitz-polo
Multicopista	Apareil de poly- copie		Multi-kopista

Nahiz eta gutiago, PLURI ere ba dago hauekin batera, hiztegieta ez baina liburueta eta abar noiz-nahi aurkitzen dena: Pluriempleo = pluri-enplegu, etab.

Euskeraz ez al dago, bada, aurrizki hauk adierazteko modurik? Jakina baietz, beste hizkuntza guztietan ere ba dagoen bezala. Gainera ez badago, asmatu egiten da eta kito. Euskaldunok ba dakigu, bai, ofizio honen berri. Baina euskerazko baliakizunek aurrizki komun hauekin BATERA jokatu behar dute, ez KONTRA: Ingelesaren adbidea jartzeko, POLY eta MULTI-rekin batera maiz darabil MANY ere: Many-celled, many-coloured, many-cornered, many-headed, many-sided eta etab.

Euskeraz, ingelesak MANY-rekin antzera, hiru baliakizun egoki izenda ditzakegu.

a) TSU: Atzizki hau batzutan egoki jar daiteke, POLI eta MULTI hain zuzen ugaritasunaren aurrizkiak baitira. Esaterako, koloretsu, miloitsu etab. multicolor, multimillonario etab izan daitezke. "Batzutan egoki jar daiteke" esan dugu, zeren TSU-k, hain aurrizi ugaria eta bestela ere nortasun haundikoa izanik, bere beste esanahi batzuekin nahastea arma araz baitezake. Esaterako BURUTSU buru asko dituen baina areago buru ona, buru argia dadukana da, beraz ingeleseko many-headed "burutsu"z itzultzea oker legoke. "Koloretsu" bera ere kolore askodun ez ezik, kolore bizidun ere izan daiteke. Eta honelako beste zenbait puntualizazio segur asko alferreko. Kontuak jorik, arau jeneralez TSU-k ez duela balio POLI eta MULTI-ren ordezkotzat.

b) ANITZ: Honi buruz BI-ri eginiko oharrak berak eman daitezke.

1. ANITZ eta HITZA. Honela han agertzen ziren guztiei beste bat erants dakikee: Adar-bakar, bi-adar, sei-adar... anitz-adar. Hortz-bakar, bi-hortz, lau-hortz... anitz-hortz etab.

Honetarako euskerak nahikoa oinarri emanaz gainera, beste hizkuntzetan ere normal egiten dute joko hau. Hala gazte-leraz, frantsesez nahiz ingelesez MULTI eta POLI-ren lagunak sustantiboak dira beste gabe sarritan: Multicolor, multicolore, multicolour. Frantsesez eta ingelesez polyphase; ingelesez multi-phase, multiform etab. etab. LAU-HORTZ-en genekusan eboluzio lojiko ber-bera egin daiteke hemen ere: Lau hortzetako haitzur-anitz-hortzetako haitzur → lau hortzetako-anitz hortzetako → lau hortz-anitz hortz, eta azkenez hauxe berau hitz bakar bezala: lau-hortz eta anitz-hortz.

2. ANITZ eta DUN.

Lau-hortzdun — anitz-hortzdun
 lau-zangodun — anitz-zangodun
 lau-burudun — anitz-burudun, etab etab

3. ANIZKOITZ.

Adar-hirukoitz — adar-anizkoitz
 Atal-bostkoitz — atal-anizkoitz
 begi-laukoitz — begi-anizkoitz, etab etab.

d) ASKODUN:K Zango-askodun, miloi-askodun, alde-askodun, kolore-askodun, oin-askodun etab etab. Era honek nahikoa esplotagarri ematen du. ASKOKOITZ ere, jakina, ez legoke gaizki.

Norbaitek ihardets dezake baliakizun guzti hauk nahikoa eta sobera direla, POLI, MULTI, eta PLURI adierazteko. Irizpide hertsikor honekin huts gabeki gertatuko dena da ez batzuk ez bestetzuk ez dutela bururik aterako. Kontradikzio badi-rudi ere, euskal baliakizunek POLI eta MULTI-rekin batera bakarrik garai dezakete, inola ere ez GABE eta gutiago kontra. Batek aurrizki komunak onarturik eta askatasun sikolojiko osoz idatziz euskal baliakizun propioren bat erabiltzea pentsa-

tzen duenean, garantia haundiago dago egoki erabiltzen eta hizkuntza aurrera arazten ari dela. Baldin ordea, POLI, MULTI eta PLURI gaitzesten dituenari, hitz asko bortxatuak, derrigor-tuak —abortoak ez esatearren— aterako zaizkio. Honela euskal bailakizunak berak ere, irabazle irten beharrean, lorrindurik, izorraturik geratzen dira, lehenago inoiz aipaturiko epetx-ama bezala. Alderantziz ordea, hala kasu honetan nola beste aurrizkietan ere, dudarik ere ez euskal baliakizunak asko ugarituko eta emankortuko direla oinarri ganorazko batzuren gainean abiatutakoan.

IX

AB - AD

Bi aurrizki hauk oso inportanteak eta derrigorrezkoak dira, hitz mordo haundi eta inportante baten osakai baitira. Hala ere ez dugu uste aurrizki solte eta autonomotzat hartu behar direnik, OSORIK hartu ala OSORIK itzuli baizik. Hau-xe da behintzat Gaztel Akademiako Enziklopedia hedatsuan datorren hainbeste honelako hitzen azterketatik atera dugun konklusioa. Aurrizki hauk ez dira atal solteak, osatzen dituzten hitzei —asko eta inportanteak noski— loturik doazenak baino.

1) OSORIK HARTUAK:

Abdicar	Abdiquer	To abdicate	Abdikatu
Abjurar	Abjurer	To abjure	Abjuratu
Ablativo	Ablatif	Ablative	Ablatibo
Ablución	Ablution	Ablution	Abluzio
Abolir	Abolir	To abolish	Abolitu
Aborto	Avortement	Abortion	Aborto
Absolver	Absoudre	To absolve	Absolbatu
Abstenerse	S'abstenir	To abstain	Abstendu, abstenitu
Abstraer	Abstraire	To abstract	Abstraitu
Absurdo	Absurde	Absurd	Absurdo

Abuso	Abus	Abuse	Abuso
Abogado	Avocat	Advocate	Abokat
Adagio (mus)	Adagio	Adagio	Adagio
Adjetivo	Adjectif	Adjective	Adjetibo
Administrar	Administrer	To administer	Administratu
Admitir	Admettre	To admit	Ametitu
Adorar	Adorer	To adore	Adoratu
Alegar	Alleguer	To allege	Alegatu
Adjudicar	Adjuger	To adjudge	Adjudikatu
Aducir	Alleguer	To adduce	Aduzitu

2) OSORIK ITZULIAK:

Aberración	Aberration	Aberration	Okerkuntza, saiheste
Abirritar	Abirriter	To abirritate	Gesatu, desumindu
Ablegación	Ablegation	Ablegation	Herbeste-aldi, herbesteratze
Abominar	Abominer	To abominate	Gaitzetsi, higuindu
Absceso	Abscès	Abscess	Zorne, haunditu
Abundar	Abonder	To abound	Ugari izan
Abyección	Abjection	Abjection	Doilorkeria
Aborrecer	Hair	To hate	Gorroto ukan, erre ukan
Abscisión	Abscision	Excision	Ebaki, zarrastada
Adagio	Adage	Adage	Esaera
Adaptar	Adapter	To adapt	Moldatu
Adherir	Adherer	To adhere	Atxiki, itsatsi
Adjunto	Adjoint	Adjunct	Alboko, ondoko
Admirar	Admirer	To admire	Miretsi
Adoptivo	Adoptif	Adoptive	-orde
Adornar	Orner	To adorn	Apaindu, adelatu
Adquirir	Acquerir	To acquire	Ardietsi, jabetu
Adverbio	Adverbe	Adverb	Aditz-lagun, adverbo
Adecuar	Approprier	To fit	Egokitu
Adunar	Unir	To joint	Batu
Adverar	Certifier	To certify	Egiztatu, zertifikatu
Advertir	Advertir	To apprise	Nabaitu, haute- man / Ohar- -arazi
Advocación	Invocation	Invocation	Deitura
Advenedizo	Parvenu	Upstart	Etorkin, kanpotar

Hemen ere esan beharra dago lehenengo, ez direla euskal hitzak agortzen eta bigarren ez direla hitz arrotz hauk biribilki ezesten, “premiarik” ez dugula ikusten baizik, “premiatasunari” buruz beste toki batean esanak kontuan edukirik.

AUTO

Hona beste aurrizki bat onartzeko arrazoi guztiak alde daduzkana. Dударik gabe aurrizki honekiko hitzak euskeratzeko egin ohi diren itzul-inguruak bortxatuak izanez gainera, adierazkortasun urria dadukate aurrizki honek ematen duenaren aldean. Hemen ere esan beharra dago eragozpenak aurrizkiaren aldetik gabe, hitzaren gaiaren aldetik datozela. Esaterako nola esan “autopropulsar” autopropulstsatu ala auto-bultzatu (edo bultzatu-ren ordeaz antzekoren bat) ala biak? Adjetibora pasatuz gero, are eragozpen gehiago dago (Auto-propulstore, auto-propulstari, auto-bultzari, autobultzatzaile...) baina ez aurrizkiaren aldetik, hitzen edo atzizkien aldetik baino.

Autocami3n	Camion automob- .bile	Mtor lorry	Auto-kamioi
Autodidacto	Auto-didacte	Autodidactic Selftaught	Auto-didakto
Autogiro	Autogire	Autogyro	Auto-jiro
Autoinducci3n	Eelfinduction	Selfinduction	Auto-indukzio
Automotor	Automoteur	Self-movinn	Auto-motor, auto-mugitzaile
Autom3vil	Automobile	Automobile	Automobil
Autosugesti3n	Autosuggestion	Autosuggestion	Auto-sujestio
Autopista	Autoroute	Speed way	Autopista
Automatismo	Automatisme	Automatism	Automatismo
Aut3geno	Autogene	Autogenous	Autogeno
Autobi3grafo		Autobiographer	Auto-biografia
Aut3ctono	Autochtone	Autoctonous	Autoktono
Aut3grafo	Autographe	Autograph	Autografo
Autoplastia	Autoplastie	Autoplasty	Autoplastia
Autonom3a	Autonomie	Autonomy	Autonomia
Autopsia	Autopsie	Autopsy	Autopsia
Autocr3tica		Selfcriticism	Auto-kritika
Autogamia		Autogamy	Autogamia
Autorretrato		Self-portrait	Auto-erreturatu

Autovacuna	Autovaccin		Auto-etziketa, auto-bakuna
Autotipia		Autotype	Autotipo
Autoamputar			Auto-moztu
Autoanálisis			Auto-analisis
Autoavión			Auto-abioi
Autoeducación			Auto-heziketa
Autoencendedor			Auto-izekitzaile
Autopropulsar			Auto-propulstsatu
			Auto-bultzatu
Autoservicio			Auto-serbitzu

AUTO honekin, jakina, beste anitz eta anitz euskal hitz aurrizki daiteke, hala nola auto-urriki, auto-egin, auto-goralben, auto-herale, auto-ezagutza, auto-hondatu, etab, etab.

Aurrizki hau euskeratzeko “nor bere buruaren” eta beraz, segun zer kasutan, “neure buruaren, zeure buruaren, beren buruen—”, eta honelako esakerez baliatzea efikaza litzatekeela emanik ere, kirkira bat eskabadore batekin harrapatu nahi izatea bezalatsu litzateke.

CO - CON

Aurrizki inportante hau sailkatu beharra badago, ez da aurrizkiagatik beragatik, euskeraren beraren egiturak eragiten duen banaketagatik baizik.

I. ADJETIBOAK: Sail honetan adjetiboak datoz eta du-darik gabe IDE-KIDE-ri eman behar zaio nagusitasun osoa.

Coacreador	Creantier avec un autre	Cocreditor	Hartzedun-ide
Codeudor	Codebiteur	Codebitor	Zordun-ide
Coeterno	Coeternel	Coeternal	Beti-kide
Coheredero	Coheritier	Co-heir	
		Co-inheritor	Ondore-kide, hereda-kide
Cointeresado	Cointeresse	Cointerested	Interes-kide
Colocutor	Interlocuteur	Collocutor	Solas-kide, mintza-kide
Comensal	Commensal	Commensal	Mahain-kide

Compatriota	Compatriote	Compstriot	Aber-kide
Consanguíneo	Consanguin	Consanguine	Odol-kide
Consustancial	Consustantiel	Consustantial	Iza-kide, sustantzia-kide
Contemporáneo	Contemporain	Contemporaneous	Denbora-kide, aldi-kide
Copartícipe	Copartageant	Copartner	Parte-kide
Correligionario	Correligionaire	Co-religionist	Erljio-kide
Coagente		Coagent	Ajente-kide, koajente
Codelincuente	Delinquant avec un autre	Codelinquent	Hogen-ide, Kodelinkuente
Coetáneo	Contemporain	Coetaneous	Adin-ine, mende-kide
Coinquilino	Colocataire	Coinmate	Maizter-kide
Colactáneo	Frere-soeur de lait		Diti-kide, ugazkide
Compatrono	Patron avec d'autres	Co-patron	Patroin-kide, ugazaba-kide
Condiscípulo	Condisciple	School-fellow	Ikas-kide, eskola-lagun
Consocio		Partner	Sozio-kide, sozio-lagun
Cónyuge	Conjoint		Ezkon-kide
Copropietario	Coproprietaire	Copropietor	Jabe-kide
Coadministrador		Coadministrador	Administrari- -kide
Coadquirente	Coacquereur		Ardies-kide
Colegislador		Colegislativo	Legegin-kide
Compaisano			Herkide

Ikusten denez IDE-KIDE sustantiboei, aditzei nahiz adje-
tiboeti erants dakikee, baina adjetiboak eratorriz beti. LAGUN-
-ek ere balio lezake esanahi berdinez. Ohar bide batez ingele-
seko FELLOW-k egitura ber-bereko hitzak sor-arazten ditue-
la: School-fellow = eskola-lagun, etab, etab. Paretasun hertsia-
gorik ezin asma. Nola-nahi IKE-KIDE asko eta sobera dela-
koan gaude, LAGUN-ekin osaturiko hitzak areago hitz elkar-
tutat jorik adjetibotzat baino. Dena dela, hemen axola zaikun
bakarra zera da, IDE-KIDE dela CO-CON- aurrizkiaren eus-
kal kide egokia. Honek ez du esan nahi CO-CON-dun adjetibo
arrotz guztien kontra gaudela, ez eta gutiagorik ere. Baina or-
duan ez ditugu aurrizkiagatik hartzen, OSOAN kontsideratu-

rik baino. Hona honelako zerrenda bat: Koadjutore, kontizent, kontsonante, koefiziente, kolektibo, etab, etab.

II. ADITZAK: Hemen dator gakoa IDE-KIDE-k ez baitu balio aditzik egiteko. "Eraman-kidetu" esaterako, ezer izatekotan ez litzateke "batera eraman", "eraman-kide edo kargalagun bihurtu" baizik. Nola-nahi aditz reflexiboa litzateke, inola ere ez transitiboa.

1) Hitz asko dago erderaz CO-CON-*ez* aurrizkizturik egon arren eta inoiz akaso aurrizkia atal solte bezala berezteko egon arren, gaur unitate bakartzat har daitekeena. Orduan bi aukera daude: a. Hitz arrotza osoan hartu. Asko dira izan ere aurrizki honekikoak, euskeraz beste gabe onartu beharrekoak.

Colabobrar	Collaborer	To collaborate	Kolaboratu
Combinar	Combiner	To combine	Konbinatu
Comentar	Commenter	To domment	Komentatu
Comparar	Comparer	To compare	Konparatu
Competir	Concourir	To compete	Konpetitu
Componer	Composer	To compose	Konposatu
Comprender	Comprendre	To understand	Konprenitu
Comprometer	Compromettre	To submit	Konprometatu
Computar	Computer	To compute	Konputatu
Concentrar	Concetrer	To concentre	Konzentratu
Confederar	Confederer	To confederate	Konfederatu
Confiscar	Confisquer	To confiscate	Konfiskatu
Conformar	Conformer	To conform	Konformatu
Conjugar	Conjurer	To conjugate	Konjugatu
Conjurar	Conjurer	To conjure	Konjuratu
Conmutar	Commuter	To commute	Kommutatu
Conservar	Conserver	To conserve	Kontserbatu
Convencer	Convaincre	To convince	Konbentzitu
Cooperar	Cooperer	To cooperate	Kooperatu

Comisión	Commission	Commission	Komisio
Compromiso	Compromis	Band, jeopardy	Konpromiso
Concurrencia	Concour		Konkurrentzia
Conferencia	Conference	Conference	Konferentzia
Conmoción	Commotion	Commotion	Kommozio
Contrato	Contrat	Contract	Kontratu

b. Euskal kide batez itzuli. Honelakoak ere asko dira. Hona zerrenda bat gaztelera hutsez: Colectar, combatir, comedir, compadecer, comparecer, compeler, complacer, concatenar,

conceder, confortar, conducir, conmemorar, conmovet, consolidar, contestar, corresponder, conturbar, corroborar, corromper, contribuir, convalecer, conversar... eta sustantiboak: coloquio, compuerta, consecuencia, contorno, coyuntura...

Ez ditugu hitz hauk beste hizkuntzetan emanen, ez eta euskeraz ere, begiratu hutsez baitirudi ba dutela euskal kide egokirik, nahiz eta batzu hartzekoak egon akaso. "Conducir", esaterako, automobilen eta abarren gidatzea denean, dudarik ere ez "konduzitu" dela. Nola-nahi, argi dago sail honen tankera.

CO-CON aurrizkidunetan talde hauxe da inportanteena eta ikus daitekeenez, aurrizkiak etimologiarako bakarrik konstatzen du gehienez ere, gehienak latineko hitzak, deabruak jakin noiz sortuak, baitira.

2) Baina ba daude CO-CON-ek bere nortasunari eusten dion hitzak. IDE-KIDE-k aditzik egiteko ez duela balio esan dugu, TU erantsiz gero aditz reflexiboak sortuko bailirateke, nola errege-kidetu, ikas-kidetu, aber-kidetu... zeintzuk ez baitezakete konplementu zuzenik eraman. IDE-KIDE aditzetan erabiltzeko modu bakarra —jatorra eta asko esplotatzekoa noski— euskerari hain bere zaion aditz bikoitzak egitea da IDE-KIDE-dun adjetiboei IZAN erantsirik, NAHI IZAN, GOSE IZAN, BILDUR IZAN, eta abarren antzera.

Cohabitar	Cohabiter	To cohabit	Biztan-kide izan
Coheredar	Coheriter	To be joint heir	Ondore-kide, hereda-kide izan
Colindar-confinar	Confiner	To confine	Muga-kide izan
Compartir	Copartager	To compart	Parte-kide izan
Condolerse	Compatir	To condole	Samin-kide izan
Congratularse	Congratuler	To congratulate	Poz-kide izan
Congeniar	Sympatiser	To be congenial	Gogaide izan

Teoriaz konplementu zuzendunak ere baliakizun honexekin konpon litezke, esaldiari beste egitura bat emanik. Hala esaterako "conllevar las deudas" = "zorren eraman-kide izan" etab.

Baina beti ez dago hau egiterik eta aurrizki propio baten beharrari ezin ihes egin.

a. **BATERA** lehen-jartzea soluzio on bat izan daiteke, nahiz eta fidantza haundirik ez eduki aditz-lagun honek bezala bururik aterako duen.

Coeducación	Coeducation	Co-education	Batera-heziketa
Concelebrar	Celebrer ensem- ble	To concelebrate	Batera-ospatu
Conllevar	Aider a suppor- ter	To bear with any one	Batera-eraman
Convivencia	Action de vivre ensemble	Living together	Batera-bizitza
Convivir	Vivre ensemble	To live together	Batera-bizi

b. **ELKAR**-ek gehiago konbentzitzen gaitu, batez ere intransitiboetan, **BATERA** baino egokiago baita hitz elkartue-tarako.

Coloquio	Colloque	Colloquy	Elkar-hizketa
Cooperación	Cooperation	Co-operation	Elkar-laguntza
Convivencia	Action de vivre ensemble	Diving together	Elkar-bizitza Elkar-bizi
Convivir	Vivre ensemble	To live together	

ELKAR-ek hedadura handia har lezake, erderaz **CO-CON**-dik aparte itzuli beharko litzaketekena, hala nola elkar-lan, elkar-erakunde, elkar-ariketa, elkar-ezagutza, elkar-lotura, etab etab. Hauek erderaz zer itzulpen lukeiten beren kontua da. Esaterako, **ELKAR-LAN** = trabajo en equipo, trabajo colectivo, edo zerbaitu.

ELKAR-ek eragozpen haundi bat daduka aditz transitiboetarako, alegia, “bateratasuna” gabe, “batak-besteatasuna”, “elkarrekikotasuna” adieraziko lukeela. Honela **ELKAR-ERAMAN** ez litzateke “batera edo elkarrekin eraman”, batak bestea edo batzuk besteak eraman” baizik, gazteleraz “llevarse unos a otros” eta ez “conllevar” edo “llevar juntos”. Hala ere ez zaiku nabarbenkeria gehiegi iruditzen **ELKAR**-i matiz berri hau ematea, bere esanahi ohikotik urruti ez dagoena gainera, nahiz eta inoiz nahas-bide izan akaso. Honela elkar-esistitu, el-

kar-administratu etab coexistir, coadministrar etab izan daitezke. Dena dela, oso dudazko kontua da hau eta segur asko ezeste ko arrazoi guztiak dituena.

d. Aurreko prozedimenduei hain gakotsu baderitzagu, batez ere da CO-CON onartu beharreko aurrizkitzat dadukagualako eta orduan ATERA eta ELKAR-ekin gorago eginiko tentaketak sobera leudeke. Hitz inportatuak direnean aurrizki eta guzti hartzeari hobe deritzagu. Honela "federatu" hartuz gero, hobe "konfederatu" ere beste gabe hartzea, berdin administratu eta ko-administratu, kreatu eta kon-kreatu, esistitu eta ko-esistitu, etab.

Baina honelakoetarako onartuz gero, zergatik ez euskal jatorri hutsekoetarako ere, zeren "esistitu, federatu, administratu etab" onartzea erabakitakoan, "eraman" bezain euskal hiztatzat jo behar baititugu, luzaroegi erortzen ari garen tentelkerietan erortzen jarraiki nahi ez badugu. Gainera berezkuntzarik egotekotan, ez du bereziko —ez daduka zertan ere— zeintzu diren hitz inportatuak eta zeintzu etxeakoak. Ber-bera esan daiteke idazleez ere —idazleak badira, jakina, eta ez linguista-kumeak—. Beraz KO-KON euskal aurrizkitzat hartzeko dudarik es dadukagu.

Coacusado	Coaccuse	Coaccused	Ko-akusatu, ko-salatu
Coadquisición	Adquisition en commun	Joint acquisition	Ko-erdiespen
Coexistir	Coexister	To coexist	Ko-esistitu
Concelebrar	Celebrer ensemble	To concelebrate	Ko-ospatu, konzelebratu
Concrear			Ko-kreatu
Confederar	Confederer	To confederate	Konfederatu
Conllevar	Aider a supporter	To bear wuth any one	Ko-eraman
Cohabitar	Cohabiter	To cohabit	Ko-habitu
Coheredar	Coheriter	To be joint heir	Ko-heredatu
Coedificar			Ko-eraiki
Cogestión			Ko-jestio (elkarren arteko jestio edo eramantza)

KO-KON onartzeak ez dio zertan ezer kendu IDE-KIDE-ri, BATERA-ri ez ELKAR-i. Anizgarrenez esan eta bir-esan dugunez, honelakoetan jar litezkeen antagonismoen kontrarioak gara. Gainera gagozkion kasuan nahikoa garbi berezten da baikoitzaren anbitoa. Esaterako elkar-lan, elkar-bizitza, elkar-ekin-tza, etab egokiago dira ko-lan, ko-bizitza, ko-ekin-tza etab baino. Alderantziz ko-esistitu, kon-federatu eta abarrerako ez du merezi beste modurik pentsatzen hasterik. ELKAR-ek, INTER-en ere agertuko den bezala, arlo haundia harrapa dezake. Areago IDE-KIDE-k. BATERA-ren posibilitateek, gaurkoz behintzat, urriago dirudite. Lau baliakizun hauen artean (hiru hauk eta KO-KON) sarritan idazlearen senak eta idazteko barne solturak erabaki beharko. Ez da hau guti, alegia, idazleak idazkeran askatasun sikolojiko osoa senti dezala, neurri batzuren barrenean hizkuntzaren egile jokatzeko, eta "neurri" hoiaren artean KO-KON onartzea dudagabetzat emanaz gero, eginak erakutsiko du.

INTER

Aurrizki honekiko hitzik gehienei ARTE-ARTEKO dago-kie, osorik harturiko hitztan izan ezik. Arretagarri da ARTE-k, sustantiboen eratorle gisa, beste hizkuntzetan akaso kiderik gabeko ahalmenak daduzkala. Honela "nazio-arteko" "internacional" bada, NAZIO-ARTE "conjunto de naciones", "comunidad de naciones" edo honelakotsu bat litzateke, ARTE-k adierazten duen elkarrekikotasunez beti. Anitz eta anitz hitz elkartu osa daiteke (ikus ARTE, atzizkien lanean), bi edo hiru hitzetako esaldietara jo ezik.

1) Sail honetan ARTE-ARTEKO-dunak datoz.

Intercelular	Intercellulaire	Intercellular	Zelula-arteko
Intercontinental	Intercontinental	Intercontinental	Kontinente-arteko
Intercostal	Intercostal	Intercostal	Sihets-arteko
Intercutáneo	Intercutane	Intercutaneous	Larrupeko
Interdigital	Interdigital	Interdigital	Hatz-arteko

Interestelar	Interstellaire	Interstellar	Izar-arteko
Interlínea	Interligne	Interline	Lerro-arte
Interlineal	Interlineaire	Interlineal	Lerro-arteko
Interlunio	Interlune	Interlune	Ilargi-arte
Intermedio	Intervalle	Interval	Bitarte
Interministerial	Interministerial	Interministerial	Ministro-arteko
Intermuscular	Intermusculaire	Intermuscular	Muskulu-arteko
Internacional	International	International	Nazio-arteko
Interoceánico	Interocéanique	Interoceanic	Ozeanu-arteko
Interóseo	Interosseux	Interosseous	Hezur-arteko
Interplanetario	Interplanétaire	Interplanetary	Planeta-arteko
Intertropical	Intertropical	Intertropical	Tropiku-arteko
Interarticular		Interarticular	Bilgune-arteko
Interdental		Interdental	Hortz-arteko
Intermaxilar		Intermaxillary	Matrail-arteko
Interurbano	Interurbain		Hiri-arteko
Intervocálico		Intervocalic	Bokal-arteko

2) Hitz asko osoan hartu beharrekoak dira aurrizkitik aparte.

Interferencia	Interference	Interference	Interferentzia
Interferir	Interferer	To interfere	Interferitu
Intermitencia	Intermittence	Intermission	Intermitentzia
Interpolar	Interpolar	To interpolate	Interpolatu
Interpretar	Interpreter	To interpret	Interpretatu
Interregno	Interregne	Interreign	Interreinu
Intervención	Intervention	Intervention	Interbentzio
Interviú	Interview	Interview	Interview
Interventor	Interventeur	Controller	Interbentore

Har kontuan hemengo hitz batzuren egiturarako ARTE-k ez duela nahi eta ere balio. "Interkoneksio" esaterako ez da "koneksio-multzo" edo "koneksio-arte", nazio-arte zen bezala, "arteko koneksio" baizik, edo argiago, "elkarren arteko koneksio" edo "elkar-koneksio". Eta hona modu honetako sustantiboetan kide egoki bat dadukagula: ELKAR. Hala ere honelako hitzetan bieri eustea iruditzen zaiku jeneralki bidez-elkar-komunikatu / interkomunikatu, etab.

INTER-en lekuan ENTRE agertzen denean, ELKAR-en egokitasuna argiago geratzen da jeneralean. Ba dirudi frantsesak darabilela ugarien ENTRE hau. Ingelesak INTER-era josten du gehiago eta gaztelera erditsuan. Hona frantseseko zerranda bat:

Entr'accuser(s')	Elkar-salatu, elkar-akusatu
Entradmírer(s')	Elkar-miretsi
Entraide	Elkar-laguntza
Entr'aimer(s')	Elkar-maite izan
Entr'avertir(s')	Elkar-abisatu
Entre-baiser(s')	Elkar-musukatu
Entre-battre(s')	Elkar-jo, elkar-zartatu
Entrechoquer(s')	Elkar-xokatu
Entre-devorer(s')	Elkar-jan
Entre-hair(s')	Elkar-gorrotatu
Entre-louer(s')	Elkar-laudatu, elkar-goraldtu
Entre-pousser(s')	Elkar-sakatu
Entre-secourir(s')	Elkar-sokorritu
Entre-tuer(s')	Elkar-hil

Beste toki batzutan ere esan bezala, salto mental handia dago ELKAR hitz soltetzat hartzetik aurrizkitzat hartzera eta ahalmen berriak ematera. Hizkuntzaren aurrerakada noski.

Naturala denez, INTER-en laguna autonomoa denean bakarrik erabil daiteke ELKAR. Zentzugabekeria litzateke in-teferitu, interpretatu, intermitentzia etab elkar-feritu, elkar-pretatu, elkar-mitentzia etab esatea, feritu, pretatu, mitentzia... INTER gabe ez baitira ezer. Biketa honek etimologoentzat (bai jende biribila izan behar duela honek) bakarrik axola du.

3) INTER-dun hitz asko dago osorik euskal kide batez egoki itzultzekorik.

Intercambiable	Interchangeable	Interchangeable	Trukagarri
Interceder	Interceder	To intercede	Bitartetu
Interceptar	Intercepter	To intercept	Eragotzi, interzeptatu
Interdecir	Interdire	To interdict	Debekatu
Interdicción	Interdiction	Interdiction	Debeku, interdikzio
Interlocutor	Interlocuteur	Interlocutor	Hitz-lagun, solas-kide
Interpelar	Interpeller	To interpellate	Galdatu / -gana jo
Interponer	Interposer	To interpose	Tartetu
Interrogar	Interroger	To interrogate	Galdatu, galdekatu
Interrumpir	Interrompre	To interrupt	Eten
Intersección	Intersection	Intersection	Elkar-ebakidura
Intervalo	Intervalle	Interval	Tarte, bitarte

Intercalar	Inserer	To insert	Tartekatu
Intercambio	Contre-echange	Interchange	Truke, elkar-truke
Intermediar	S'interposer	To intermediate	Bitarteko izan
Intermediario	Intermediaire	Agent	Bitarte(ko) tu
Intermitir	Suspendre, discontinuer	To intermit	Bitarteko Moztu, intermititu
Intersecarse	Se couper	To intersect	Elkar-ebaki

SEMI

Aurrizki honen euskal kide zehatza ERDI da.

I) Batzutan SEMI-k gauza baten erdia esan nahi du, bi zati berdinetarik bat. Orduan ERDI dagokio atzizki bezala edo hitz elkartuen bigarren bezala.

Semicilindro	Demi-cylindre	Semicylinder	Zilindro-erdi
Semicircular	Demi-cercle	Semicircle	Zirkulo-erdi
Semicircunferen- cia	Demi-circunfe- rence	Semicircunfe- rence	Zirkunferentzi- -erdi
Semiconsonante	Demi-consoone	Semiconsonant	Kontsonante-erdi
Semidiámetro	Demi-lunaison	Halfmoon	Ilargi-erdi
Semilunio	Demi-ton,	Semitone,	Tonu-erdi
Semitono	semiton	half tone	
Semivocal	Semi-voyelle	Semivocal, semitowel	Bokal-erdi
Semicadencia		Semicadence	Kadentzi-erdi
Tonu-erdi	Mitie d'un dia- metre	Semidiameter	Diametro-erdi
Semieje	Mitie d'un axe	Half axle	Ardatz-erdi
Semicorchea	Double croche	Semi-quaver	Kortxe-erdi(?)
Semifusa	Quadruple croche	Double demisemi- quaver	Fusa-erdi(?)

II) Beste batzutan SEMI-k erdi netoa gabe, gaiaren zati bat bakarrik adierazten du, osora heltzen ez dena. Hemen ere ERDI da SEMI-ren kidea, baina aurrizki bezala lehen-jarria. Honela "gizon-erdi" gizonaren erdia, "erdi-gizon" orde, erdizko gizona, gizon osora heltzen ez dena.

Semicromático		Semi-chromatic	Erdi-kromatiko
Semidiós	Demi-Dieu	Demi-God	Erdi-jainko
Semidiososa	Demi-deese	Demi-goddess	Erdi-jainkosa
Semitransparente	Presque transparent	Semitransparent	Erdi-garden Erdi-transparente
Semidifunto		Half-deade	Erdi-hil
Semidormido	Demi-mort	Half asleep	Erdi-lo
	Presque endormi		
Semiforme	A demi formé	Half formed	Erdi-egin
Semivivo	Demi-vivant	Holf alive	Erdi-bizi
Semidragón			Erdi-herensuge
Semielaborado			Erdi-landu
Semiinconsciente			Erdi-inkontzient

III) Ba dira SEMI-dunak osorik hartzea edo osorik itzultzea egokien dena.

Semifinal			Azken-aurre(ko) azken-urren(go)
Semipelagianismo	Semi-pelagianisme	Semipelagianism	Semi-pelagianismu
Semipelagiano	Semi-pelagien	Semi-pelagian	Semi-pelagiano, Semi-pelagiotar

Hauetan ere irizpide hertsikorrez ERDI-rekin balia daiteke, “erdi-pelagianismo”, “erdi-pelagiano” etab geraturik. Ezin uka gainera ERDI sobera egoki, argia eta adierazkor dela kasu guztietarako eta abantailik haundiena dadukala alde, herriak masiboki erabilia dela. Kasurik egotekotan euskal baliakizun argirik eta konbentziokorrik dagoena, hauxe litzateke bat. Hala ere ez gara SEMI eliminatzearen aldeko, eta zerrenda hauetan agertzen diren apurrak baino gehiago ere akaso SEMI-rekin uztea ez litzateke zentzugabekeria. Alde batetik sinetsirik gaudela SEMI eta beste anitz aurrizki onartzeak ez duela euskera inola ere mordoilotzen, gutiago bere jite, jeinu berezia kraskatzen. Bestetik hor dago ingelesa (eta beste hizkuntza hazi guztiak) euskerak haina modu eduki arren SEMI zakutik hartzera botatzeko, hirurak darabiltzana, HALF, DEMI, eta SEMI, eta guk aurkitu gabeko besteren batzu ere bai segur asko. Hau “ingeleskeria”, “arrotzkeria”, (“pedanteria” ere bai akaso) dela esan liteke. Gure arrazonamendua sinplea da, alegia, ingelesa

bezalako hizkuntza baten portaeran gehiago fidatzen garela gure uste partikularretan eta beste batzuren usteetan ere baino (batez ere euskaldunoi ia patolojiko zaikun iritzi-saltsaz higuindutakoan). Jokabide hau, beste edozein bezala, huts eta astakeria galanten iturri gerta daiteke. Ez dago biderik amildegira ez daramanik, gehiegi luzatzen eta behar den lekuan jiratzen ez bada.

Norbaitek esan dezake lan hau, pre-iritzi batzu gaindu ustez, haundiagoetan erori dela. Egia biribila. Hizkuntza, arraultzea bezala, egiten den bezalakoa da, baina ba dira arraultzeak ipurdia apurtzen dutenak. Hizkuntzan ez dago —gutiago euskeran— hutsetik hasterik, impartzial gogo ergelez. Hemen gortuek ere beren iritziak eta pre-iritziak daduzkate eta ez du hortik libratzerik amaren sabeletik hilobira bitartean dabilen inork. Lan hau pre-iritziz josirik dago, bakarrik pre-iritzi batzu beste batzu baino zentzuzkoago eta azartatuago direla, eta bidezko denez, guri hementxe azalduak iruditu zaizkigu zuzenenak.

Arrantza, hots zakarra bada ere, astoak egiten dakienik finena da eta ba dirudi ez duela berak lotsa haundirik sentitzen, ez baitzaio isiltzeko edo hoberik ikasteko ardurarik ikusten. Nolako arrantza, halako belarriak. Nolako herria, halako hizkuntza.